

2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi

Yazar
Ali İLHAN

BİDGE Yayınları

2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının
Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi

Yazar: Ali İLHAN

Artvin Çoruh Üniversitesi

ISBN: 978-625-372-604-1

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 25.12.2024

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	- 5 -
Ders öğretim programlarının hazırlanmasında yararlanılan taksonomiler.....	- 13 -
1.1. SOLO taksonomisi	- 14 -
1.2. Fink taksonomisi	- 18 -
1.3. Marzano Taksonomisi	- 25 -
1.4. Dettmer taksonomisi.....	- 31 -
Öğretim programı ve kazanımların genel özellikleri	- 36 -
3.1. Eğitim Programlarının Genel Özellikleri	- 36 -
3.2. Kazanım ve Kazanımların genel özellikleri	- 45 -
Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi	- 59 -
3.1. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi	- 59 -
3.2. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin revize edilme nedenleri	- 66 -
3.3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT)	- 69 -
3.4. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin kullanımı.....	- 75 -
MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılışı	- 79 -
4.1. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların sınıflara göre dağılışı	- 80 -
4.2. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların ünite bazında dağılışı	- 83 -
4.3. MEB 2024 CDÖP yer alan 9'ncü sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre genel dağılışı.....	- 86 -

- 4.4. MEB 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları .. - 91 -
- 4.5. MEB 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre genel dağılışları..... - 100 -
- 4.6. MEB 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları - 104 -
- 4.7. MEB 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre genel dağılışları..... - 113 -
- 4.8. MEB 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları - 117 -
- 4.9. MEB 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre genel dağılışları..... - 126 -
- 4.10. MEB 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları - 130 -
- 4.11. MEB 2024 CDÖP'da yer alan kazanımların YBT tablosundaki dağılışları üzerine genel bir değerlendirme.... - 140 -

ÖNSÖZ

Yapay zekâ, arttırılmış gerçeklik, nesnelerin interneti,5G teknolojisi gibi bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmeler hayatımızı giderek daha fazla etkilemeye başlamıştır. Bunun yanında küreselleşme etkisi ile ekonomilerin birbirine bağımlı hale gelmektedir. Gelir dağılımının eşitsizliği ve nüfus artışı sorunu çözüm beklemektedir. Küresel iklim değişikliği, doğal ortamın tahribi ve çevre kirliliği sorunlarının giderek artmaktadır. Küresel rekabet ve göç, Covid-19 gibi salgın hastalıklar, açlık, yoksulluk, afet, savaş ve çatışmaların artması vb. sorunlar ders öğretim programlarının yeniden gözden geçirilmesini ve güncel gelişmelere uygun bir şekilde yapılandırılmasını gerektirmektedir.

Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından daha önceki yıllarda yapıldığı gibi 2024 yılında ders öğretim programları güncel gelişmeler ışığında gözden geçirilip yeniden yapılandırılmıştır. Bu kapsamda 2018’de hazırlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programı 2023 yılında gözden geçirilip yapılandırılarak 2024 yılında yayınlanmıştır.

Bu çalışma Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2024 yılında yayınlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi üzerine odaklanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde ders öğretim programlarının hazırlanmasında yararlanılan SOLO, Fink, Marzano ve Dettmer Taksonomilerinin özellikleri genel olarak MEB 2024 CDÖP yer alan kazanımlardan örnekler verilip açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde öğretim programı ve kazanımların genel özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda eğitim programlarının genel özellikleri ve bileşenleri açıklanmış, öğretim programlarını güncellenmesine neden olan faktörler

belirtilmiş ve öğretim programları içerik düzenleme yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Bu bölüm kapsamında kazanım ve kazanımların genel özellikleri açıklandıktan sonra kazanımların bilişsel alan (Cognitive domain), duyuşsal alan (Affective domain) ve devinişsel alan (Psychomotor domain) sınıflaması üzerinde durulmuş ve açıklamalar coğrafi örneklerle somutlandırılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi bilgi (Knowledge), kavrama (Comprehension), uygulama (Application), analiz (Analysis), sentez (Synthesis) ve değerlendirme (Evaluation) basamakları coğrafi örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin revize edilme nedenleri üzerinde durulmuştur. Sonraki aşamada Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu basamak özellikleri açıklanıp coğrafi örneklerle desteklenmiştir. Bu bölümde son olarak Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılışı üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların sınıflara göre dağılışı üzerinde durulmuştur. İkinci olarak MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların ünite bazında genel dağılışı incelenmiştir. Üçüncü olarak MEB 2024 CDÖP yer alan 9, 10, 11 ve 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre genel dağılışı üzerinde durulmuştur. Dördüncü olarak MEB 2024 CDÖP yer alan 9, 10, 11 ve 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışı üzerinde odaklanılmıştır. Bu bölümde son olarak MEB 2024 CDÖP'da yer alan kazanımların YBT tablosundaki dağılışı üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çalışmanın YBT ve coğrafya eğitimi üzerine yapılacak çalışmalara katkı sunması beklenmektedir.

Doç. Dr. Ali İLHAN

Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin- 2024

Roza ve Jilda'ya

Tablo listesi

Tablo 1. SOLO Taksonomisi

Tablo 2: SOLO Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 9'ncu Sınıf Programından örnek kazanımlar

Tablo 3. Fink taksonomisi özellikleri

Tablo 4. 2024 Yılı Coğrafya Dersi 9'ncu sınıf Öğretim Programında yer alan bazı kazanımların Fink Taksonomisine göre sınıflandırılması

Tablo 5. Marzano orijinal taksonomisi

Tablo 6. Marzano'nun Bilişsel Alan Sınıflaması Basamakları ve özellikleri

Tablo 7: Marzano Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 10'ncu Sınıf Programından örnek kazanımlar

Tablo 8. Dettmer Taksonomisi

Tablo 9. Dettmer Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 11'nci Sınıf Programından örnek kazanımlar

Tablo 10. Bloom'un Bilişsel alan taksonomisinin ana basamakları

Tablo 11. Orijinal Bloom'un Taksonomisinin yapısı

Tablo 12. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Tablo 13. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilgi boyutu ve alt basamakları

Tablo 14. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu hatırlama ve anlama ana alt basamakları ve özellikleri

Tablo 15. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu uygulama ve analiz ana alt basamakları ve özellikleri

Tablo 16. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu değerlendirme ve yaratma ana alt basamakları ve özellikleri

Tablo 17. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu fiil tablosu

Tablo 18. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların ünite ve sınıflara göre dağılışı

Tablo 19. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların sınıf bazında ünitelere göre dağılışı

Tablo 20. YBT bilgi ve bilişsel süreç boyutu basamak ve bu basamakların çakıştığı hücreler

Tablo 21. 2024 CDÖP yer alan 9'ncü sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışı

Tablo 22. 2024 CDÖP yer alan 10'ncü sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışı

Tablo 23. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışı

Tablo 24. 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışı

Tablo 25. 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT tablosundaki genel dağılışı

Şekil listesi

Şekil 1. Fink Taksonomisi

Şekil 2. Anlamalı öğrenmenin etkileşimli doğası

Şekil 3. Tyler'e (1950) göre öğretim programı bileşenleri

Şekil 4. Taba'ya (1962) göre öğretim programı bileşenleri

Şekil 5. Doğrusal (Dikey) içerik düzenleme yaklaşımı

Şekil 6. Sarmal programlama yaklaşımı

Şekil 7. Piramitsel programlama yaklaşımı

Şekil 8. Kazanımların hiyerarşik yapısı

Şekil 9. Kazanımların aşamalı sınıflaması

Şekil 10. Orijinal ve yenilenmiş Bloom taksonomisi

Şekil 11. Örnek bir kazanımın (COĞ.9.1.1) YBT tablosunda gösterilmesi

Şekil 12. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların ünite ve sınıflara göre dağılışı

Şekil 13. 2024 CDÖP'nda yer alan toplam 76 kazanımın sınıflara dağılışı

Şekil 14. 2024 CDÖP'nda yer alan toplam 76 kazanımın ünitelere dağılışı

Şekil 15. 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılışı

Şekil 16. 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışı

Şekil 17. 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışı

Şekil 18. 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 19. 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 20. 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

Şekil 21. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 22. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 23. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

Şekil 24. 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 25. 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışları

Şekil 26. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

Şekil 27. 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına genel dağılışları

Şekil 28. 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına genel dağılışları

BÖLÜM I

Ders öğretim programlarının hazırlanmasında yararlanılan taksonomiler

Belirli bir müfredatın takip edildiği örgün öğretimde öğrencilere her sınıf seviyesinde farklı bilgi ve becerilerin kazandırılması hedeflenmektedir. Bu nedenle öğrenciye hangi sınıf düzeyinde hangi bilgi ve becerinin kazandırılacağı ilgili dersin öğretim programında belirtilmektedir. Öğretim programlarında ilgili dersin kazanımlarına uygun bir şekilde hazırlanmış kazanımlara yer verilmektedir. Kazanım, öğrenme süreci sonunda öğrencilerin bilmesi, sergilemesi ve uygulaması gereken bilgi, beceri ya da tutumlar şeklinde ifade edilmektedir (MEB, 2018: 4-5). Bu bağlamda sınıf seviyesi ve öğrenci özellikleri dikkate alınarak kazanımların saptanması ve sınıflandırılması gerekmektedir. Kazanımların sınıflandırılması için Bloom ve arkadaşları 1950’li yıllarda girişimlerde bulunmuşlardır. Günümüzde öğretim programlarında yer alan kazanımların sınıflandırılmasında Bloom ve arkadaşlarının tarafından geliştirilen bilişsel alan taksonomisi ve Revize edilmiş Bloom Taksonomisi yanında SOLO, Fink, Marzano, Detter Taksonomisi gibi daha sonraları geliştirilen yeni taksonomilerde bulunmaktadır. Aşağıda bu taksonomilerin genel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ancak çalışma Yenilenmiş Bloom Taksonomisi üzerine olduğundan Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ayrıntılı olarak 3’ncü bölümde ele alınmıştır.

Taksonomi, varlıkların grup, sınıf veya türler şeklinde sistematik olarak sınıflandırma, kategorize etmedir. Bu bağlamda taksonomi sınıflandırma veya sınıflandırmada kullanılan kurallar olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2024). Öğretim programlarında yer alan kazanımların sınıflandırılmasında yukarıda da belirtildiği şekilde yararlanılan farklı taksonomiler bulunmaktadır. Aşağıda bu taksonomiler hakkında açıklamalar yapılmıştır. Bu taksonomilerin ana ve alt basamakları ile ilgili açıklamaları örneklendirmek için Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından hazırlanan ve 2024 yılı güz yarısından itibaren uygulanmaya başlanan Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlardan uygun olanları örnek olarak verilmiştir.

1.1. SOLO taksonomisi

SOLO taksonomisinde yer alan SOLO kelimesi “Structure of Observed Learning Outcomes” sözcüklerinin kısaltmasıdır. “Gözlemlenen Öğrenme Çıktılarının/sonuçlarının Yapısı” anlamına gelmektedir. Bu taksonomi 1982 yılında J. B. Biggs ve K. Colins tarafından oluşturulmuştur (Biggs ve Collis, 1982). Bloom’un orijinal bilişsel alan sınıflandırma taksonomisine alternatif olabilir özelliklere sahiptir.

SOLO taksonomisi, öğrenme çıktılarının yazılmasında kullanıldığı gibi sınav soruları yanıtlarını sınıflandırma ve değerlendirilmesinde de yararlanılabilir bir taksonomidir. Bu taksonomi beş basamaklı bir yapıya sahiptir. Bu basamaklar ve özellikleri tablo 1 üzerinde gösterilmiştir. Tablo 1’de görüldüğü gibi SOLO taksonomisinde basamaklarına çıkıldıkça daha fazla öğrenme gerçekleşir. Öğrenme basamakları arttıkça bilgi daha anlamlandırılır. Bu açıdan bakıldığında eğitimin basitten karmaşığa doğru ilkesi ile uyumluluk göstermektedir. Niceliksel olarak değerlendirilen ilk 3 basamak öğrenenin öğrenmeye verdiği tepkideki ayrıntıların sayısında artışı ifade etmektedir. Niceliksel basamak olarak görülen 4 ve 5’nci basamaklar derin öğrenmenin gerçekleştiği, öğrenin öğrenmeye karşı verdiği tepkinin ayrıntıları yapısal olarak bütünleşik bir duruma geldiğini ifade etmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: SOLO Taksonomisi

	Düzy	Özellikler	Düzye uygun fiiller
Niceliksel	SOLO 1	Yapı öncesi (Prestructural)	Bu Düzye için herhangi bir eylem fiili önerilmemiştir.
	SOLO 2	Tekli yapısal (Unistructural)	Tanımlamak, ezberlemek, basit bir prosedürü / yöntemi takip etmek
	SOLO 3	Çoklu yapısal (Multistructural)	Numaralandırmak, sınıflandırmak, tarif etmek, listelemek, karıştırmak, algoritma yapmak
Niteliksel	SOLO 4	İlişkilendirme (Relational)	Karşılaştırmak, mukayese etmek, nedenini açıklamak, birleştirmek, incelemek, ilişkilendirmek, uygulamak
	SOLO 5	Soyutlama (Extended Abstract)	Teori kurmak, genelleştirmek, hipotez kurmak, yatsıtmak, oluşturmak, üretmek

Kaynak: Arı, 2013: 265-266

SOLO taksonomisini oluşturan bu 5 düzeyden yararlanılarak farklı öğrenme alanları, öğrenci düzeyleri, farklı boyutta olan ödevlerin öğrenme çıktılarının değerlendirilmesinde uygun bir model olabilir. Taksonomiye oluşturan basamaklar ile ilgili aşağıda genel bilgi verilecektir.

1.1.1. SOLO 1 (Yapı öncesi-Prestructural): öğrenci öğrenme için yenidir. Bireyin öğrenme alanı ile ilgili gerekli bilgi ve becerileri öğrenmesi ve geliştirmesi için desteklenmesinin gerekli olduğu aşamadır. Birey bu aşamada öğrenme alanı ile ilgili olmayan hatalı içerik öğrenebilir ve yanlış yöntem kullanabilir, konuyu anlamakta güçlük yaşar. Öğrenenin, bilginin odak noktasını tamamen anlamadığı aşamadır. Bu aşamada dağınık bilgi parçacıkları kazanılmasına rağmen bu parçalar bir araya getirilip yapılandırılmamakta veya bir birleri ve diğer konular ile ilişkilendirilmemektedir (Arı, 2013: 265). Bu bağlamda bu aşama öğrenin edindiği bilgiyi anlamlandırmadığı /yapılandırmadığı aşama

olduğu söylenebilir. Öğrencinin, Türkiye'nin başkentini haritada yanlış göstermesi veya kuzey ve güney yönlerini karıştırması örnek olarak verilebilir.

1.1.2. SOLO 2 (Tekli yapısal-Unistructural): Öğrenmenin somut, yüzeysel bir seviyede başladığı aşamadır. Öğrenci ilgi duyduğu alana dikkatini verir. En az bir bilgi parçasının tek bir yöntemle incelendiği basamaktır. Yüzeysel düzeyde bir öğrenme gerçekleşir. Öğrenen konuya tek bir açıdan bakar ve basit bağlantılar ile anlamaya çalışır. Konu ile ilgili terminolojiden faydalanabilir, bilgiyi hatırlayıp transfer edebilir ve basit yönerge ve algoritmaları uygulayabilir. Öğrendiği basit bilgiyi kendi sözcükleri ile yeniden ifade edebilir. Öğrenci bu aşamada öğrendiği bilgiyi diğer bilgilerden ayırt edebilir, isimlendirebilir ve sayabilir (Arı, 2013: 265). Bu açıdan bakıldığında SOLO taksonomisinin bu aşamasında öğrenci bulunduğu ortam ile ilgili yüzeysel bilgi elde edip yapılandırmaktadır. Öğrencinin, Türkiye'de etkili olan iklimleri söylemesi örnek olarak verilebilir.

1.1.3. SOLO 3 (Çoklu yapısal-Multistructural): Öğrencinin, öğrenmenin birbiriyle ilişkili bulunmayan farklı yönlerini anlamaya çalıştığı aşamadır. Bu basamakta öğrenci konu ile ilgili daha doğru ve uygun bilgileri almasına rağmen bu bilgileri bir bütün haline getirememektedir. Öğrenci konu ile ilgili birkaç anlamlı ve bağımsız özellik öğrenir. Bu seviyede öğrenci koşulları birkaç farklı açıdan ele alabilir. Ancak bunlar arasındaki ilişkileri çözüp bütüne ulaşamaz. Bunları birbirinden bağımsız ve bağlantısız olarak değerlendirir. Bu basamakta öğrenen bir listede yer alan isimleri tek tek sayıp, sınıflandırıp, birleştirebilir. Konu ile ilgili yöntem ve prosedürleri uygulayabilir (Arı, 2013: 265). Bu aşama öğrencinin ağacı görüp ormanı görmemesine benzetilebilir. Öğrencinin, toprak oluşumunda yalnızca iklim faktörlerini hesaba katması, diğer faktörlere (yer şekilleri, zaman vb.) dikkat etmemesi örnek olarak verilebilir.

1.1.4. SOLO 4 (İlişkilendirme-Relational): SOLO taksonomisinin bu basamağında öğrenci öğrenme konusuna odaklanarak parçalar

arasındaki ilişkiyi ortaya çıkararak bütüne ulaşabilir. İlişkilendirilmiş tepki, bilginin sentezlenmesi, süreç ve sonuçları ile ifade edilir. Sonuca ulaşmak için diğer süreç ve bilgiler ile ilişkili geçici koşullar oluşturularak kavramlar bazı bilgiler üzerinde denenir. Kazanılan bilgi bütünü oluşturan bir yapı içinde sentezlenip birleştirilir. Bu basmakta öğrenen, farklı görüşler arasındaki ilişkileri ortaya çıkararak nasıl bütünün bir parçası haline geldiklerini anlayabilir (Arı, 2013: 266). Bu bağlamda değerlendirildiğinde öğrenci bu basamakta farklı görüşleri karşılaştırabilecek, ilişkilendirebilecek ve analiz edebilecektir. Ayrıca kuram uygulayabilecek ve konuyu sebep ve sonuç ilişkisi kapsamında değerlendirebilecek olgunluğa erişmiş olabileceği anlaşılmaktadır. Öğrencinin teknolojik değişimlerin doğal ortam üzerindeki etkilerini analiz etmesi bu basamağa örnek olarak verilebilir.

1.1.5. SOLO 5 (Soyutlama-Extended Abstract): SOLO taksonomisinin en üst basamağı olan soyutlama basamağı öğrencinin öğrenme konusunda uzmanlaştığını, öğrenmeyi kavramlaştırıp öğrendiği bilgiyi yeni alanlara uygulayabildiğini veya transfer edebileceğini ifade eder. Öğrenen öğrendiği bilgiyi daha soyut özelliklere ulaşmak için geneller. Öğrenci yapıyı değişik açılardan algılayabilir ve düşüncelerini yeni alanlara transfer edebilir. Öğrenen, genelleme ve varsayım yapabilecek, konuya eleştirel yaklaşabilecek ve kuramlar ortaya koyabilecek yetkinliğe ulaşabilir (Arı, 2016:266). Bu basamağın öğrenenin öğrendiği bilgiyi genelleştirilip yeni alanlara uygulandığı, konuya eleştirel yaklaştığı ve yeni bilgiler ortaya koyabildiği bir basamak olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin öğrenenin iklim konusunda öğrendiği bilgidен faydalanarak sera gazı salınımını azaltmaya yönelik eylemde bulunması bu basamak kapsamında değerlendirilebilir. Öğrencinin, turizm faaliyetleri sonucunda su kaynaklarında kirlilik meydana geldiğini ve turizm faaliyetlerine eleştirel yaklaşması bu basamak için örnek oluşturabilir.

SOLO Taksonomisinin yukarıda verilen özellikleri dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2024 yılında yayınlanan

Orta Öğretim Coğrafya Dersi 9’ncu sınıf Öğretim programında yer alan bazı kazanımlar SOLO Taksonomisinin seviyelerine uygun olarak tablo 2 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 2: SOLO Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 9’ncu Sınıf Programından örnek kazanımlar

Seviye	Örnek kazanımlar
Tekli yapısal	COĞ.9.1.1. Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini çözümleyebilme a) Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini oluşturan bileşenleri belirler. b) Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini oluşturan bileşenler arasındaki ilişkileri belirler.
Çoklu yapısal	COĞ.9.3.3. Türkiye ve dünyadaki farklı iklim türlerine sahip yerlerin iklim verilerini kullanarak rak tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram hazırlayabilme ç) Türkiye ve dünyadaki farklı iklim türlerine sahip yerlerin iklim verilerini sınıflandırır.
İlişkilendirme	COĞ.9.3.4. İklim sistemi ve sürecinde meydana gelen değişiklikleri algılayabilme a) İklim sistemi ve sürecinde meydana gelen değişiklikleri coğrafi temsiller aracılığıyla karşılaştırır.
Soyutlama	COĞ.9.3.4. İklim sistemi ve sürecinde meydana gelen değişiklikleri algılayabilme d) İklim sistemi ve sürecinde meydana gelebilecek değişime yönelik kanıta dayalı öngöründe bulunur.

Kaynak: MEB, 2024: 14-24

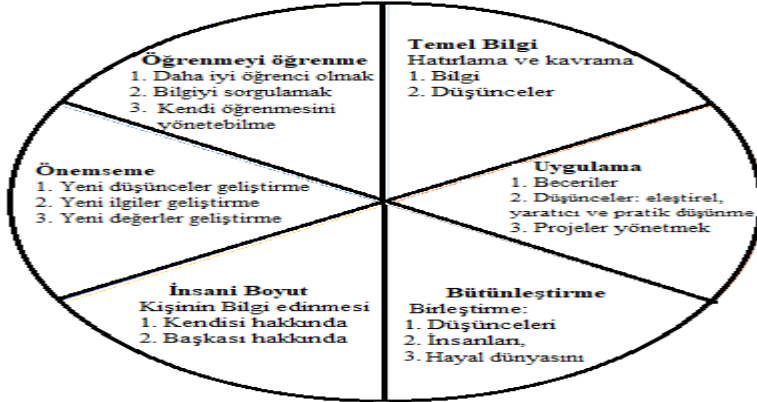
1.2. Fink taksonomisi

Bu taksonomi, L. Dee Fink tarafından 2003 yılında anlamlı öğrenme (significant learning) yaklaşımı temel alınarak oluşturulmuştur. Anlamlı öğrenme yaklaşımını David P. Ausubel geliştirmiştir. Anlamlı öğrenme, öğretim sürecinde kazandırılan bilginin var olan bilgilerle ilişkilendirilerek kullanabilme becerisine erişmeyi hedefleyen bir öğrenme yaklaşımıdır. Bu öğrenme yaklaşımı öğretme süreci sonucunda öğrencinin yaşam boyu kullanılabileceği bilgi ve becerilerle donatılmasını önermektedir. (Meydan, 2018: 97-99; Yağan, 2022: 43-44). Bu bağlamda anlamlı öğrenmenin, öğretim faaliyetleri sonucunda öğrenciye kazandırılan bilgi ve

becerileri yaşam boyu kullanabileceği şekilde önceki öğrenmeler sonucunda elde edilen bilgi ve becerilerle bütünleştirilmesini önerdiği anlaşılmaktadır.

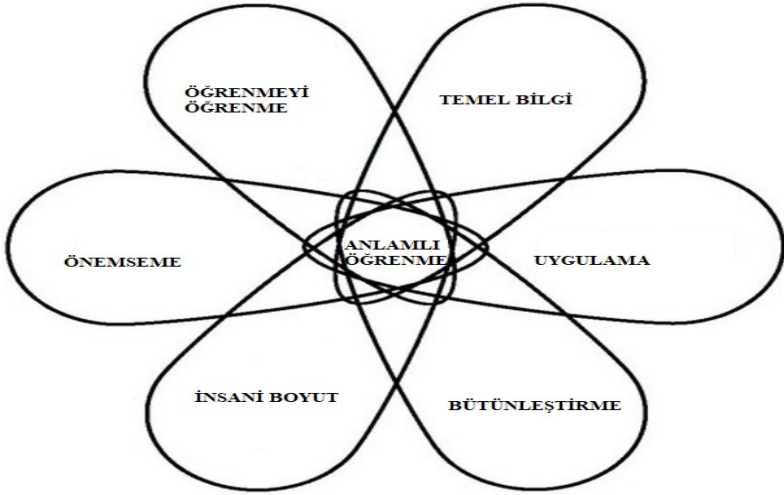
Şekil 1’de görüldüğü gibi Fink’in anlamlı öğrenme taksonomisi 6 ana ve birçok alt basamaktan oluşmaktadır. Temel bilgi (Foundational knowledge), uygulama (Application), bütünleştirme (Integration), insani boyut (Human dimension), önemseme (Caring) ve öğrenmeyi öğrenme (Learning how to learn) Fink taksonomisinin 6 ana basamağını oluşturmaktadır.

Fink taksonomisi hiyerarşik bir özellik taşımamaktadır. Öğrenmeyi öğrenmeye vurgu yapmakta ve öğrenmede insani boyuta dikkat çekmektedir. Fink taksonomisinin diğer önemli bir karakteristiği bütün öğrenme çeşitlerinin interaktif olmasıdır (Şekil 2). Fink taksonomi herhangi bir öğrenmenin diğer öğrenmeleri harekete geçireceğini savunur (Fink, 2003: 9). Fink taksonomisini oluşturan 6 ana basamağı aynı anda öğrenme sürecinde kullanmak mümkün değildir. Bu bağlamda, öğrenme bu altı basamağı ne kadar çok kapsarsa öğrenme hedefleri birbirini destekleyeceği için öğrencilerde anlamlı öğrenme gerçekleşebilir.

Şekil 1: Fink Taksonomisi

Kaynak: Arı,2013: 268-269; Fink, 2003: 9; Yağan, 2022: 45

Şekil 2: Anlamli öğrenmenin etkileşimli doğası

(Fink, 2003: 10)

Fink Taksonomisi özellikleri tablo 3 üzerinde açıklanmıştır.

Tablo 3: Fink taksonomisi özellikleri

Boyut	Alt boyut	Özellikler	Bazı fiiller
Temel Bilgi Basamağı (Foundational knowledge)	Bilgi ve fikirleri anlama ve hatırlama 1. Bilgi 2. Düşünceler	- Öğrenenlerden bilim ve sanat ile ilgili (örneğin coğrafya, felsefe ve müzik gibi) temel bilgileri bilme ve anlamaları beklenmektedir. - Bu basamakta öğrenilen bilgi ve beceriler sonradan öğrenilecekler için yapı oluşturacaktır.	Adlandırma Listeleme Tanımlama

Uygulama (Application)	1. Beceriler/yetenekler 2. Düşünceler: Kritik, yaratıcı, eleştirel ve pratik düşünme 3. Projeler yönetmek	-öğrencinin yeni karşılaştığı bir problem / durum ile nasıl bahşetmeleri gerektiğini öğrenmeleri umulmaktadır. -Bu basamakta elde kazanılan bilgi ve beceriler düşünme ve uygulamaya yönelik bilgi ve becerilerin gelişmesine katkı sağladığı için önem kazanmaktadır.	Analiz etme Yorumlama Uygulama
Bütünleştirme (Integration)	Birleştirme 1. Düşünceleri 2. İnsanları 3. Hayal dünyasını	Fikirler, konular ve insanlar arasındaki ilişkiler kurar.	Betimleme Bütünleştirme
İnsani boyut (Human Dimension)	Kişinin bilgi edinmesi 1. Kendi hakkında 2. Başkası hakkında	-Bireyin kendisi ve başkası ile ilgili bilgi edinmesi başkaları ile iletişimde bulunmasına yardımcı olabilir. Öğrenilen bilgilerin bireysel ve sosyal etkilerini öğrenir. Kendisi ve başkaları hakkında erişilen bilgiler sayesinde kendi ve başkaları ile ilgili yeni yaklaşım geliştirmesine ve kişiliklerinin	Yansıtma Değerlendirme

		gelişmesine katkıda bulunabilir. Kısaca nasıl bir kişilik özelliklerine sahip olması konusunda kişinin vizyon geliştirmesine yardımcı olabilir. -Fink taksonomisinin bu basamağında öğrenme etkinliği öğrenciye aktarılan bilgi ve becerilerde insan faktörünün önemine dikkat çekilir.	
Önemseme (Caring)	Yeni duygular, ilgi alanları ve değerler geliştirme	-Birey öğretim etkinliği sonucunda kazandığı bilgiler sayesinde herhangi bir konu hakkındaki yargı ve önem derecesini değiştirebilir. İlgili konuya daha fazla önem verebilirler ve konuyu daha iyi öğrenmek için daha fazla çaba ve zaman harcayabilirler. - Fink taksonomisinin bu basamağında kazanılan bilgi ve beceriler anlamlı öğrenmenin oluşması için	Yansıtma Yorumlama

		gereken enerjiyi verecektir.	
Öğrenmeyi öğrenme (Learning how to learn)	1. Daha iyi bir öğrenci olmak 2. Bilgiyi sorgulamak 3. Kendi öğrenmesini yönetebilme	-Öğrenci ders süresince öğrenmeyi nasıl devam ettireceğini öğrenmelidir. -Araştırma yapma, bilgiye eleştirel yaklaşma ve kendi öğrenmesini yönetebilme bu başmağın önemli kazanımları arasında yer almaktadır. - Taksonominin bu basamağında öğrenilen bilgi ve beceriler daha sonra öğrenilecek bilgi ve becerilerin kazanılmasında yardımcı olacaktır.	Eleştirme Analiz etme

Kaynak: Arı,2013: 268-269; Fink, 2003: 9; Yağan, 2022: 45

Fink (2003: 11-12) anlamlı öğrenme hedeflerini formüle etmek için sorular hazırlamıştır. Fink taksonomisi basamaklarına göre bu sorular aşağıda sıralanmıştır.

Temel bilgi basamağı (Foundational Knowledge)

1. Öğrencilerin gelecekte anlamaları ve hatırlamaları için hangi temel bilgiler (örneğin, gerçekler, terimler, formüller, kavramlar, ilkeler, ilişkiler, vb.) önemlidir?
2. Bu derste öğrencilerin anlaması gereken önemli temel fikirler (veya bakış açıları) nelerdir?

Uygulama basamağı hedefleri (Application Goals)

1. Öğrencilerin öğrenmesi için hangi düşünme türleri önemlidir?

- Öğrencilerin analiz edip değerlendirdiği eleştirel düşünme
 - Öğrencilerin hayal edip yarattığı yaratıcı düşünme
 - Öğrencilerin sorunları çözüp kararlar aldığı pratik düşünme
2. Öğrencilerin kazanması gereken önemli beceriler nelerdir?
 3. Öğrencilerin karmaşık projeleri nasıl yöneteceklerini öğrenmeleri gerekiyor mu?

Bütünleştirme basamağı hedefleri (Integration Goals)

1. Öğrenciler hangi bağlantıları (benzerlikler ve etkileşimler) fark etmeli ve yapmalıdır...
 - Bu dersteki fikirler arasında?
 - Bu dersteki ve diğer derslerdeki veya alanlardaki bilgiler, fikirler ve bakış açıları arasında?
 - Bu dersteki materyaller arasında ve öğrencilerin kendi kişisel, sosyal ve/veya iş yaşamları arasında?

İnsanı boyut basamağı hedefleri (Human Dimension Goals)

1. Öğrenciler kendileri hakkında ne öğrenebilir veya öğrenmelidir?
2. Öğrenciler başkalarını anlama ve/veya onlarla etkileşim kurma konusunda ne öğrenebilir veya öğrenmelidir?

Önemseme basamağı hedefleri (Caring Goals)

1. Öğrencilerin hangi değişiklikleri/değerleri benimsemesini umuyorsunuz?
 - Duygular?
 - İlgi alanları?
 - Fikirler?

Öğrenmeyi öğrenme hedefleri (Learning-How-to-Learn Goals)

1. Öğrencilerin şunları öğrenmesini istersiniz:
 - Böyle bir derste nasıl iyi öğrenciler olunur?
 - Bu özel konu hakkında nasıl bilgi edinilir?
 - Bu konuda nasıl kendi kendini yönlendiren bir öğrenici olunur, yani, öğrenmeleri gereken/öğrenmek istedikleri

bir öğrenme gündemi ve bunu öğrenmek için bir plan nasıl oluşturulur?

Yukarıda Fink taksonomisi hakkında verilen temel bilgilere dayanarak farklı derslerin öğretim programlarında yer alan kazanımlar Fink taksonomisi basamaklarına göre sınıflandırılabilir. Bu bağlamda örnek olarak 2024 Coğrafya Dersi 9'ncü sınıf Öğretim Programında (CDÖP) yer alan bazı kazanımların Fink taksonomisine göre sınıflandırılması aşağıda verilen tablo 4 üzerinde yapılmıştır.

Tablo 4: 2024 Yılı Coğrafya Dersi 9'ncü sınıf Öğretim Programında yer alan bazı kazanımların Fink Taksonomisine göre sınıflandırılması

<i>Örnek kazanımlar</i>	<i>Boyutlar</i>
COĞ.9.1.1. Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini çözümleyebilme	Temel bilgi
COĞ.9.2.1. Harita uygulamaları yapabilme	Uygulama
COĞ.9.3.2. İklim sisteminin bileşen ve değişkenlerini çözümleyebilme	Bütünleştirme
COĞ.9.4.3. Türkiye ve farklı ülkelerin nüfus piramitlerinden yararlanarak demografik dönüşüm sürecini yorumlayabilme	İnsani boyut
COĞ.9.6.3. Bütüncül afet yönetimi uygulamalarını tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar aracılığıyla yorumlayabilme	Önemseme
COĞ.9.4.4. Türkiye ve farklı ülkelerdeki nüfusla ilgili fırsat ve sorunların nüfus politikalarının belirlenmesindeki etkisini sorgulayabilme	Öğrenmeyi öğrenme

Kaynak: MEB, 2024: 16-42

1.3. Marzano Taksonomisi

Bloom'un 1956'da geliştirdiği bilişsel alan taksonomisi eğitim camiasında yaygın kabul görmesine rağmen bu taksonomi bazı araştırmacılarca eksik yönleri olduğu gerekçesiyle eleştirilmiş ve yeni taksonomiler geliştirilmiştir. Marzano ve Kendall (2007) Bloom taksonomisinin daha çok davranışçı öğrenme yaklaşımını temel alıp bu yaklaşıma uygun öğrenme çıktıları üzerine yoğunlaştığını ifade etmişlerdir. Bunun yanında Marzano ve Kendall

Bloom taksonomisinin yapılandırmacı çok boyutlu öğrenmeyi açıklamada yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin öğrenenin duyuşsal özellikleri ile öğrenme arasındaki ilişkiyi görmezden geldiğini açıklamışlardır. Bunun yanında Marzano (2000) Bloom taksonomisinin basitten karmaşığa doğru bir sistematik bir sıra izlediğini alt öğrenme gerçekleşmeden üst öğrenmenin gerçekleşmeyeği varsayımıyla hareket ettiğini oysa bilişşsel süreçlerin böyle bir yapı göstermediğini ifade etmişlerdir. Bilişşsel süreçlerin hiyerarşik bir özellik göstermesi için üst düzeyde gerçekleşen becerilerin alt düzey becerileri kapsamasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda örneğin, uygulama basamağının anlama ve bilgi basamakları becerilerini kapsaması gerektiğini not etmişlerdir (Aslan Efe, İz, Gün ve Erol, 2021: 277). Bloom taksonomisine bu eleştirileri yönelten Marzano ve Kendall Bloom taksonomisinin basitten karmaşığa doğru hiyerarşik bir sıra izlediğini ancak bilişşsel süreçlerin hiyerarşik bir sıra izlemediğini bu nedenle yeni bir taksonominin geliştirilmesi gerektiğinin farkına vardıkları anlaşılmaktadır. Marzano 1991-2001 yılları arasındaki 10 yıllık süreçte iki taksonomi geliştirmiştir. İlk taksonomisini 1991 yılında en son taksonomisini ise 2001 yılında ortaya koymuştur. Yeni Marzano taksonomisi Yenilenmiş Bloom Taksonomisine alternatif olarak geliştirilmiştir.

Marzano'nun 1992'da oluşturduğu orijinal taksonomi beş boyuttan oluşmaktadır. Marzano taksonomisinin ilk şeklinde yer alan beş basamağın Bloom'un orijinal taksonomisi ile benzerlik gösterdiği görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Marzano orijinal taksonomisi

Öğrenme hakkında tutumlar ve algılamalar
Bilginin elde edilmesi ve bütünleştirilmesi
Bilgiyi genişletme ve işleme
3.1.Karşılaştırma
3.2.Sınıflama
3.3.Tümevarım
3.4.Tümdengelim
3.5.Hata analizi
3.6.Destek oluşturma
3.7.Soyutlama
3.8.Bakış açılarını analiz etme
Bilgiyi anlamlı kullanma
Üretici düşünme alışkanlığı

Kaynak: Karadağ ve Kaya, 2017: 226

Robert Marzano tarafından 2001’de geliştirilen Marzano taksonomisi, Bloom taksonomisine alternatif olarak oluşturulan en son taksonomidir. Bu taksonomi bilişsel süreçlerin hiyerarşik bir şekilde düzenlenmeyeceği temeli üzerine kurgulanmıştır (Marzano, 2001, s. 10). Marzano tarafından 2001’de geliştirilen yeni taksonomi orijinal taksonomisinden birçok yönden farklılıklar göstermektedir. Yeni Marzano taksonomisi bilişsel sistem (Cognitive System), bilişsel farkındalık sistemi (Metacognitive System) ve bireysel sistem (Self-System) şeklinde üç ana yapıdan meydana gelmektedir. Bu şekilde Marzano, bilgiyi temel alan ve birbiri ile iç içe geçmiş üç ana sistemden meydana gelen taksonomiye geliştirmiştir (Karadağ ve Kaya, 2017: 226). Bu taksonomi ile ilgili açıklamalar tablo 6 üzerinde verilmiştir.

Tablo 6: Marzano 'nın Bilişsel Alan Sınıflaması Basamakları ve özellikleri

SİSTEM	Düzey	Süreçler	Özellikler
BİREYSEL	<i>6. Kendi Düşünme Sistemi</i>	Önemi Belirlemek	Öğrenci bilginin kendisi için önemini belirleyebilir ve bu algının altında yatanları sorgulayabilir.
		Yeterliliği İncelemek	Öğrenci bilgiyi öğrenmek için kendi yeterli düzeyini belirleyebilir ve bu algının altında yatanları sorgulayabilir.
		Duygusal Tepkiyi incelemek	Öğrenci bilgiyi öğrenmek için duygusal tepki düzeyini ve bu tepkilerin nedenlerini belirleyebilir.
		Güdülenme Düzeyini İncelemek	Öğrenci bilgiyi öğrenmek ve yeteneğini geliştirmek için güdülenme düzeyini ve bu düzeyin nedenlerini belirleyebilir.
BİLİŞSEL FARKINDALIK	<i>5. Bilişötesi</i>	Hedef Belirlemek	Öğrenci bilginin öğrenilmesiyle ilgili amaçları belirleyebilir.
		Süreci İzlemek	Öğrenci bilginin işleme sürecini kontrol edebilir.
		Anlamanın Netliğini Kontrol Etmek	Öğrenci bilginin ne ölçüde anlaşılır olduğunu belirleyebilir.
		Doğruluğu Kontrol Etmek	Öğrenci bilginin ne ölçüde doğru olduğunu belirleyebilir.
BİLİŞSEL	<i>4. Kullanma</i>	Karar vermek	Öğrenci karar verme sürecinde bilgiyi kullanabilir ya da bilginin kullanımı hakkında karar verebilir.
		Problem çözmek	Öğrenci problem çözmek için bilgiyi kullanabilir ya da bilgi ile ilgili problemleri çözebilir.
		Deneyssel sorgulamak	Öğrenci hipotezi test etmek için bilgiyi kullanabilir ya da bilgi ile ilgili hipotez oluşturup test edebilir.
		Araştırmak	Öğrenci araştırma yapmak için bilgiyi kullanabilir ya da bilgi hakkında araştırma yapabilir.
	<i>3. Analiz</i>	Eşleştirmek	Öğrenci bilgiler arasında benzerlik ve farklılıkları tanımlayabilir.
		Sınıflamak	Öğrenci bilginin bağlı olduğu alt ve üst kategorileri belirleyebilir.
		Hata analizi yapmak	Öğrenci bilginin sunumu ya da kullanımındaki hataları tespit edebilir.

		Genellemek	Öğrenci bilgiye dayalı yeni ilke ve genellemeler yapabilir.
		Belirlemek	Öğrenci bilginin mantıksal sonuçlarını ya da özel uygulamalarını tespit edebilir.
	2. Kavrama	Sentezlemek	Öğrenci bilginin temel yapısını, ana ve yardımcı fikirlerini tanımlayabilir.
		Simgelemek	Öğrenci bilginin temel yapısını sembolik bir biçimde sunabilir.
	1. Hatırlama	Tanımak	Öğrenci, bilginin özelliklerine ilişkin doğru ifadeleri doğrulayabilir, ancak bilginin yapısını anlayamaz veya kritik ve kritik olmayan bileşenleri ayırt edemez.
		Hatırlamak	Öğrenci bilgiyi tanıyabilir ya da ayırt edebilir.
		Anlamadan yapmak	Öğrenci önemli hatalar yapmadan, ancak sürecin neden ve nasıl işlediğinin farkında olmadan bir işlemi yerine getirebilir.

(Marzano ve Kendall, 2008: 4-5; Karadağ ve Kaya, 2017: 227)

Marzano Taksonomisinin yukarıda verilen özellikleri dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2024 yılında yayınlanan Orta Öğretim Coğrafya Dersi 10'ncu Sınıf Öğretim programında yer alan bazı kazanımlar Marzano Taksonomisi seviyelerine uygun olarak tablo 7 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 7: Marzano Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 10'ncu Sınıf Programından örnek kazanımlar

<i>Seviye</i>	<i>Örnek kazanımlar</i>
Hatırlama	COĞ.10.1.1. Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramları ile ilişkilendirebilme a) Örnek olay, olgu ve/veya mekânın harita üzerindeki konumunu algılar. b) Örnek olay, olgu ve/veya mekânın temel coğrafi koşullarını tanımlar.
Kavrama	COĞ.10.3.1. Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme a) Levha tektoniğine neden olan süreçleri belirler. b) Yeryüzü şekilleri ile levha tektoniği arasındaki ilişkiyi belirler.
Analiz	COĞ.10.3.3. Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri açısından çözümleyebilme a) Aşınım ve birikim süreçlerinde ortaya çıkan yeryüzü şekillerini belirler. b) Aşınım ve birikim süreçleriyle yeryüzü şekilleri arasındaki ilişkiyi belirler.
Kullanma	COĞ.10.2.2. Mekânsal bilgi teknolojilerini kullanarak altlık haritalar üzerinde mekânsal veriler oluşturabilme a) Oluşturacağı haritanın amacını belirler. b) Oluşturacağı harita için gerekli olan yöntem ve araç gereçleri kullanır.
Üst biliş/ Bilişötesi	COĞ.10.3.4. Yeryüzü şekillerinin oluşumunda doğal süreçlerin etkilerini saha/sanal saha çalışmalarıyla araştırabilme a) Yeryüzü şekillerinin oluşum ve değişimini incelemek için hazırlık yapar.
Kendi düşünme sistemi/ öz sistem	COĞ.10.6.4. Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydalarını yansıtabilme a) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydalarına ilişkin deneyimlerini gözden geçirir. b) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydalarına ilişkin deneyimlerinden çıkarım yapar. c) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydalarına ilişkin çıkarımlarını değerlendirir.

Kaynak: MEB, 2024: 44-62

1.4. Dettmer taksonomisi

Peggy Dettmer tarafından 2006 yılında geliştirilmiştir. Bu taksonomi temel öğrenim (basic learning), uygulamalı öğrenim (gelişimsel-applied learning), ideasyonel öğrenim (Üretimsel-ideational learning) ana aşamalarından oluşmakta olup her aşamanın alt fazları bulunmaktadır. Bu taksonomide ifade edilen fazlar diğer taksonomilerde seviye veya basamak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Temel öğrenim aşaması (basic learning) 1'nci ve 2'nci fazları içermektedir. Bu aşamada öğrenciye temel içerikler kazandırılır. 3, 4 ve 5'nci fazlar öğrenci tarafından edinilen bilginin faydalı bir şekilde kullanılmasını kapsamaktadır. 6, 7 ve 8'nci fazlar ideasyonel öğrenim kapsamında yer almaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Dettmer Taksonomisi

Aşama	Fazlar		Özellikler
Temel öğrenim: 1'nci ve 2'nci fazlar öğrenmenin yakın (düşük yol) aktarımı ile.	Faz 1	Bilmek (Know)	Gerçekçidir (Realistik)
	Faz 2	Kavramak (Comprehend)	Öğrenciler ne öğrenmeli? Edinme-Temel
Uygulamalı öğrenim (Gelişimsel): Öğrenmenin uzak (yüksek) yoldan aktarılmasıyla. Öğrenim transferli fazlardan oluşur.	Faz 3	Uygulamak (Apply)	Pragmatizm ile karakterize edilir.
	Faz 4	Analiz etmek (Analyze)	Öğrenciler neler yapabilir?
	Faz 5	Değerlendirmek (Evaluate)	Faydalanma- Komplike
İdeasyonel Öğrenim (Üretimsel): Orijinal İnşa /üretim	Faz 6	Sentezlemek (Synthesize)	İdealizm ile karakterize edilir.
	Faz 7	Düşünmek (Imagine)	Öğrenciler neye özlem duyarlar?
	Faz 8	Yaratmak (Create)	Yenileşim-Yeni

Kaynak: Dettmer, 2006: 73; Arı, 2013: 271

1.4.1. Temel öğrenim aşaması

Tüm öğrenciler için gereklidir. Eğitimci öğretir, öğrenci öğrendikçe uzmanlaşır. İçerik gerekli sürecin yapılandırıldığı ve bağlam (içerik) alanının standardı (ları) belirlediği aşamadır. Uzmanlaşma için gerekli zaman sağlanır ve uzmanlaşma sağlanamıyorsa telafi edici alternatifler verilir. Temel öğrenim faz 1’inde (bilmek) öğrencinin yalnızca bilgiyi elde etmesini ve herhangi bir katkıda bulunmadan olduğu gibi ifade etmesi gerektiğini ifade eder. Faz 2’de (kavramak) öğrencinin öğretim faaliyetleri ile kazandığı bilgiyi kendisine ait cümleler ile ortaya koyması, açıklaması, sınıflama ve örneklendirme yapmasını kapsamaktadır (Dettmer, 2006: 73; Arı, 2013: 271). Bu bağlamda temel öğretim aşamasında öğrencinin sonraki öğrenmeler için gerekli olan temel bilgi ve becerileri kazandığı söylenebilir. Dolayısıyla öğrenciler ne öğrenmeli sorusu bu aşamanın temel karakteristiğini oluşturmaktadır (Tablo 8).

1.4.2. Uygulamalı öğrenim aşaması (Gelişimsel)

Her öğrenci için bireyselleştirilmelidir. Eğitimci rehberlik ederek öğrencinin kendisini geliştirmesine yardım eder. İçerik önemli olup süreç esnektir ve bağlam alanı uygunluğu belirler. Başarının değişken aşamaları beklenir ve her öğrenciye farklı ve zorlu öğrenme fırsatları sağlanır (Dettmer, 2006: 73). Dettmer taksonomisinin bu aşaması Uygulamak (Apply), analiz etmek (Analyze) ve değerlendirmek (Evaluate) fazlarından oluşmaktadır. Faz 3’te (uygulamak) öğrencinin edindiği yeni bilgiyi yeni bir problem ile karşılaştığında kullanmasını gerektirir. Faz 4 (analiz etmek) öğrencinin parça-bütün ilişkisini kurmasını, bütünü parçalara ayırmasını, parçalar arasında benzerlik ve farklılıkları ifade etmesini gerektiren fazdır. Faz 5 (değerlendirmek) öğrencinin destelemesi ve konuyu değerlendirme fazıdır (Arı, 2013: 272). Uygulamalı öğrenim aşaması ile ilgili yukarıda verilen bilgilere göre bu aşama öğrenilen bilgilerden fayda sağlanmaktadır. Bu nedenle bu aşama komplike ve pragmatistik karakteristikler ile ifade edilmektedir. Öğrenciler neler yapabilir sorusu bu aşamada önem kazanmaktadır (Tablo 8).

1.4.3. İdeasyonal (Üretimsel) öğrenim

Her bir öğrenci öğrenmeyi kendisine göre özelleştirmelidir. Eğitimci kolaylaştırır, öğrenci üretimde bulunur. İçerik yeni olup, süreç açık uçludur ve alan benzersizliğini destekler. Başarının çeşitli sonuçları öngörülür ve öğrencinin başarılı olması için teşvik sunulur. İdeasyonal (Üretimsel) Öğrenim aşaması sentezlemek (synthesize), düşünmek (imagine) ve yaratmak (create) fazlarından oluşmaktadır. Faz 6'da (senterlemek) öğrenci edindiği bilgileri bütünleştirerek yeni bir ürün veya fikir ortaya koyar. Faz 7 (düşünmek) öğrenilen bilgiler temel alınarak benzerlerinden bütünüyle değişik yeni orijinal bir ürün oluşturmayı ifade eder. Faz 8 (yaratmak) faz 7'de tasarlanan düşünce veya bilgiyi pratiğe çevirmeyi yani tasarlanan düşünciyi ürüne çevirmeyi ifade eder. Yetenekli ve başarılı öğrencilerin iyice ortaya çıktığı aşamadır (Dettmer, 2006:73; Arı, 2013:272). Dettmer taksonomisinin bu aşaması idealizm ile karakterize edilmekte olup öğrenciler neyi arzulamalı? Sorusu önem kazanmaktadır. Öğrenciden yeni bir ürün ortaya koyma/ inşa etmenin beklendiği aşamadır (Tablo 8).

Dettmer Taksonomisinin yukarıda verilen özellikleri dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2024 yılında yayınlanan Orta Öğretim Coğrafya Dersi 11'nci sınıf Öğretim programında yer alan bazı kazanımlar Dettmer Taksonomisi seviyelerine uygun olarak tablo 9 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 9: Dettmer Taksonomiye 2024 Coğrafya dersi 11'nci Sınıf Programından örnek kazanımlar

Örnek kazanımlar	Fazlar	
COĞ.11.4.1. Türkiye ve dünyadaki yerleşmelerin mekânsal organizasyonunu çözümleye bilme b) Yerleşmelerin mekânsal organizasyonu üzerinde etkili olan coğrafi koşulları Türkiye ve dünya örnekleri üzerinden tanımlar.	Faz 1	Bilmek (Know)
COĞ.11.3.1. Yeryüzündeki su kaynaklarını sınıflandırabilme	Faz 2	Kavramak (Comprehend)
COĞ.11.2.1. Web tabanlı CBS aracılığı ile harita uygulamaları yapabilme	Faz 3	Uygulamak (Apply)
COĞ.11.1.1. Mekânsal sorunların çözümünde coğrafya biliminin katkılarını yapılandırabilme a) Coğrafya biliminin mekânsal sorunların çözümüne sunduğu katkıları inceleyerek nedensel veya mantıksal ilişkiler ortaya koyar. b) Coğrafya biliminin mekânsal sorunların çözümüne sunduğu katkılarla ilgili elde ettiği bilgileri uyumlu bir bütün hâline getirir.	Faz 4	Analiz etmek (Analyze)
COĞ.11.5.3. Dünya ve Türkiye’de bulunan stratejik-kritik madenlerin ülke ekonomileri ve ülkeler arası ilişkilerdeki yerine yönelik çıkarım yapabilme d) Dünya ve Türkiye’de bulunan stratejik-kritik madenlerin ülke ekonomileri ve ülkeler arası ilişkilerdeki etkisini değerlendirir.	Faz 5	Değerlendirmek (Evaluate)
COĞ.11.5.4. Dünya ve Türkiye’deki enerji kaynaklarının kullanımında meydana gelen değişim ve sürekliliği algılayabilme ç) Dünya ve Türkiye’deki enerji kaynaklarının kullanımının gelişim sürecini sentezler.	Faz 6	Sentezlemek (Synthesize)
COĞ.11.6.3. Türkiye’de bulunan su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sorgulayabilme c) Türkiye’de bulunan su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına ilişkin topladığı bilgileri düzenler.	Faz 7	Düşünmek (Imagine)
COĞ.11.6.1. Gezegen sınırının zorlanması sonucu oluşan çevre sorunlarına yönelik içerik oluşturabilme	Faz 8	Yaratmak (Create)

Kaynak: MEB, 2024: 69-88

Sonuç olarak, genel olarak varlıkların basitten karmaşığa doğru ve birbirlerinin ön koşulu olacak biçimde aşamalı bir şekilde sınıflandırılması olan taksonomi eğitim öğretim süreçlerinde

istenilen kazanımların öğrenciye kazandırılmasında kullanılan bir araçtır. Eğitim-öğretim sürecinde öğrenciye istendik davranışların kazandırılmasında, öğretimin temel ilkeleri göz önüne alınarak kazanımlar kolaydan zora, basitten karmaşıklığa, somuttan soyuta ve bir aşama tamamlanmadan diğer aşamaya geçmeme (bir birinin ön koşulu olma durumu) durumuna göre verilmektedir. Bu bölümde eğitim öğretim sürecinde öğrenciye istendik kazanımların kazandırılmasında yardımcı olabilecek SOLO, Fink, Marzano ve Dettmer taksonomileri özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu taksonomilerin özelliklerine göre 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlardan örnekler ilgili kazanım özelliklerine göre tablolar üzerinde gösterilerek konu sonuçlandırılmıştır. Bu çalışmanın 3'ncü bölümde Bloom'un Bilişsel Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi hakkında bilgi verilecektir.

BÖLÜM II

Öğretim programı ve kazanımların genel özellikleri

3.1. Eğitim Programlarının Genel Özellikleri

Günümüz dünyasında küreselleşmenin etkisiyle başta bilim ve teknoloji olmak üzere her alanda hızlı değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Özellikle ekonomi, siyaset, kültür, eğitim ve sağlık gibi alanlarda küreselleşmenin etkileri iyice hissedilmektedir. Örneğin karşılaştığımız sorunları çözmek için yapay zekâ (Artificial Intelence- AI), makine öğrenimi, arttırılmış ve sanal gerçeklik, nesnelerin interneti gibi dijital teknolojilerden faydalanmaktayız. Bunun yanında bilginin toplanması, depolanması, işlenmesi ve kullanıcıların hizmetine sunulmasında bilgisayar, mobil cihaz, akıllı cihazlar gibi bilişim teknolojileri kullanmaktayız. Böylece ihtiyacımız olan bilgiye imkan dahilinde bilgisayar ve akıllı telefonumuzla anında erişebilmekteyiz. İstendiğinde dünyanın herhangi bir yerinde bulunan bir arkadaşımız ile anlık olarak konuşup mesajlaşabilmekteyiz. Uzaktan eğitim imkânıyla zaman ve mekân sınırı tanımadan eğitim-öğretim faaliyetlerine katılma imkanlarına sahibiz. Sanki dünya avucumuzun içine sığmış gibi. Bunun gibi daha birçok örnek dünyada özellikle 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) yıkılmasıyla küresel ölçekte uygulanmaya başlanan neoliberal ekonomi politikaları (Bayram, 2021: 203-205) ile ülkeler arasında siyasi, ekonomik, askeri, kültürel vb. alanda ilişkilerin gelişmesiyle hızlanan ve etkisi iyice ortaya çıkan küreselleşme ile ortaya çıkmıştır. Bu etkiler muhtemelen artarak devam edecektir. Bu bağlamda birey ve

toplumun ihtiyaçları da değişmektedir. Dolayısıyla ğretim programlarının da birey ve toplumun değişen ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırma ihtiyaı ortaya çıkmıştır.

Küresel ölçekte meydana gelen bu değişim bilginin önemini artırmıştır. Bu durumda bilgiyi üretip karşılaştığı sorunların üstesinde gelmede kullanan, kritik düşünme ve iletişim becerisi gelişmiş başkaları ile empati kurabilen, toplumu ve kültürünün gelişmesine katkıda bulunan bireylerin yetişmesine olan gereksinim ortaya çıkmaktadır. Bu nitelikte bireylerin yetiştirilip topluma kazandırılmasında bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran, değer ve beceri kazandırma hedefli, yalın ve anlaşılır ğretim programlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde herhangi bir kavramın kullanımı, kullanım amacına göre değişmesine rağmen (Yılmaz, 2024: 477) ğretim programı kavramı genellikle bireye kazandırılmak istenen davranışların sistematik bir biçimde bireye aktarılmasını ifade eder.

Öğretim programları ile bireye kazandırılması istenen bilgi, beceri ve yetkinlikler bireye sistematik bir şekilde verilmektedir. Bu bağlamda ğretim programı, herhangi bir dersin ğretimi için planlanmış ve o dersin içeriği ile ilişkili bireye okul içinde ve dışında kazandırılması hedeflenen sistematik yaşantılar dzenedişdir (Bayram, 2017: 13; Demirel, 2004: 6; Korucuk, 2024:12; Sönmez, 2008: 23). Öğretim programlarında yer verilen hedeflere ulaşmak için ğretim programlarında bütün detaylara yer verilmektedir. Bu kapsamda ğretim programının temel felsefesi amaçları ayrıntılı bir şekilde açıklanır. Öğretim programlarının perspektiflerine (Değer ve yetkinlikler) yer verilir. Öğretim programlarında lme ve değerlendirme uygulamalarına yönelik ilkeler sıralanır. Bunun yanında ğretim programlarının yeniden yapılandırılıp hazırlanmasında bireysel farklılıklar gz önüne alınır, uygulanmasında gz önünde bulundurulması gerekenler belirtilir (MEB, 2018: 3; Sönmez, 2008: 39-41; şahin, 2014: 42). Böylece bireye okul içinde ve dışında kazandırılması istene bütün bilgi ve beceriler sistematize edilip hazır hale getirilir. Bu süreçten sonra

öğretim programlarının öğretim kurumlarında uygulanmasına geçilmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğretim programında yer alan kazanımlar önemli hale gelmektedir.

3.1.1. Öğretim programlarını güncellenmesine neden olan faktörler

Gelişen ve değişen koşullar nedeniyle uygulanan öğretim programlarının zaman güncel koşullara uygun olarak yenilenmesi gerekebilir. Bilgi ve teknolojiye meydana gelen hızlı gelişmeler öğretimin kılavuzu niteliğinde olan öğretim programlarının da değiştirilmesi, güncellenmesi gerekmektedir. Küreselleşmenin etkilerinin iyice artmaya başlaması, bilişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler, eğitim alanında yeni yaklaşımların ortaya çıkması gibi birçok faktöre bağlı olarak eğitim programlarının güncellenmesi gerekmektedir. Özellikle toplumsal hayatta, bilimsel ve teknolojik alanda meydana gelen hızlı değişim ve dönüşümler, eğitim teknolojisi, yöntem ve yaklaşımlarında meydana gelen değişim ve dönüşümler (Korucuk, 2024: 13; Susam ve Demir, 2020: 246) öğretim programlarının yeniden düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

1. Toplumsal hayatta yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler. 1927-1950 yılları arasında Türkiye kent nüfusu yaklaşık olarak %25 iken 1990 yılında %59'a, 2000 yılında yaklaşık olarak %65'e yükselmiştir. 2010 yılında şehirlerde yaşayanların oranı %76 iken kırsal alanlarda yaşayanların oranı %24'e düşmüştür. 2020 yılından sonra kırsal alanlarda yaşayanların oranı daha da düşmüştür. Buna göre 2020'de kentlerde yaşayanların oranı %93 iken kırsal alanlarda yaşayanların oranı %7'dir. 2023 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına (ADNKS) göre 85 372 377 kişilik toplam Türkiye nüfusunun %93'ü kentlerde %7'si kırsal alanlarda yaşamaktadır (TUIK, 2024; Vikipedi, 2024a). Bu göstergeler Türkiye nüfus yapısının kırsaldan kentsel dönüşüğünü göstermektedir. Öğretim programlarının düzenlenmesi yapılırken bu durumun göz önüne alınması gerekmektedir.

2. Bilim ve teknoloji alanında yaşanan hızlı gelişme ve değişimler öğretim programlarının güncellenmesini gerektirmektedir. Yapay zeka teknolojisi alanında meydana gelen hızlı gelişmeler, nesnelerin interneti, genetik, 3D teknolojisi, kuantum bilgisayarlar, nanoteknoloji, biyoteknoloji, otonom arabalar, robotik kodlama, vb. gibi gelişmeler (Özcan ve Çelik, 2022: 119) bilim ve teknoloji alanında meydana gelen hızlı gelişmelerden bazılarıdır. Dolayısıyla ders öğretim programlarının bilim ve teknoloji alanında meydana gelen güncel gelişmelere göre değiştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.
3. Eğitim yöntem, teknoloji ve yaklaşımları alanında meydana gelen gelişmeler de ders öğretim programlarının güncellenmesi için ortam oluşturmaktadır. Örneğin internetin ve bilişim teknolojilerinin yeterince gelişmediği ve yaygınlaşmadığı 30-40 yıl öncesine göre öğretim programları düzenlenmez. Günümüzde internet ve bilişim teknolojileri günlük hayatımızın vazgeçilmez bileşenleri arasında yer almaktadır. Bu bileşenlerden faydalanıp bilgiye anında erişebilmekte ve kararlar alabilmekteyiz. Eğitim öğretim faaliyetleri hem yüz yüze ve istenirse senkron ve asenkron şeklinde yapılabilmektedir. Bütün bu vb. gelişmeler öğretim programlarının güncellenmesini ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

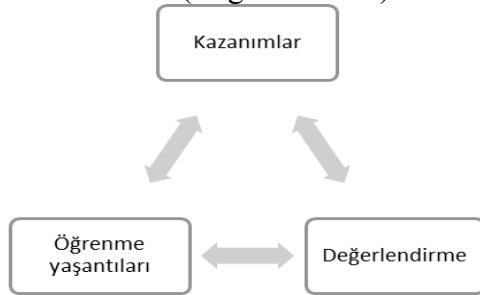
3.1.2. Öğretim programı bileşenleri

Bu çalışmanın konusu öğretim programı bileşenlerini bütün yönleri ile ortaya koymak olmayıp, öğretim programı bileşenlerinden genelde kazanımların genel özellikleri özelde coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımlar üzerinde durmaktır. Bu nedenle öğretim programı tasarlama ve geliştirme süreçleri üzerinde durulmayacak sadece öğretim programı bileşenlerinden kazanımlar üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda çalışma konusu MEB 2024 Coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımların Yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi üzerine olduğundan öğretim programlarını oluşturan bileşenler üzerinde

kısaca durulacaktır. Çünkü kazanımlar öğretim programlarının temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Tyler (1950) ve Taba (1962) yararlanarak öğretim programları bileşenlerini aşağıdaki şekilde vermiştir.

Tyler (1950'den akt. Çelenk, 2016: 7) öğretim programını oluşturan bileşenleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmıştır (Şekil 3):

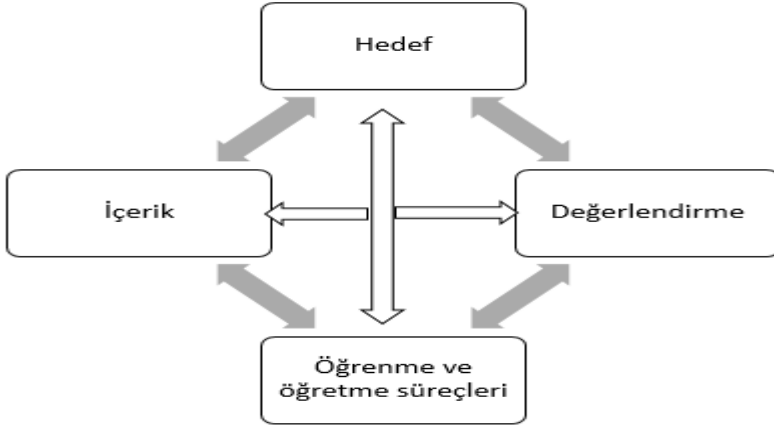
1. Eğitimin hedefleri (Kazanımlar),
2. Öğrenme yaşantıları,
3. Sınama-ölçme durumları (Değerlendirme)

Şekil 3: Tyler'e (1950) göre öğretim programı bileşenleri

Taba ise (1967'den akt. Çelenk, 2016: 7) öğretim programın dört bileşenden oluştuğunu ifade etmiştir (Şekil 4). Bu bileşenler:

1. Hedefler (kazanımlar),
2. İçerik
3. Öğrenme yaşantıları ve
4. Sınama ölçme durumları

Şekil 4: Taba'ya (1962) göre öğretim programı bileşenleri

Bu bağlamda değişik zamanlarda (Örneğin 1992, 2005, 2007, 2018 ve 2024 gibi) Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Coğrafya Dersi Öğretim Programları (CDÖP) yeniden yapılandırılmıştır. MEB tarafından yeni koşullara uyarlanan CDÖP, 2024 Ağustos ayında MEB internet sayfasında yayınlanmıştır (MEB, 2024). 2024-2025 eğitim öğretim yılından itibaren 2024 yılında hazırlanan yeni CDÖP 9'ncü sınıflardan itibaren başlanarak uygulanmaya başlanacak ve kademeli olarak da 10, 11 ve 12'ci sınıflara uygulanacaktır. Böylece 2028 yılına gelindiğinde bütün sınıflar 2024 yılında hazırlanan coğrafya dersi öğretim programı kapsamına alınacaklardır.

3.1.3. Öğretim programları içerik düzenleme yaklaşımları

Öğretim programlarının içerik boyutu, doğrusal (Dikey), sarmal (Spiral- Helezonik) modüller, piramitsel ve proje tabanlı içerik düzenleme yaklaşımlarına göre yapılmakta ve program kazanımları da bu içeriğe göre şekillenmektedir. Öğretim programı içeriği, belirlenen kazanımlara ulaşacak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi ile saptanmaktadır. Bu bağlamda içerik, eğitimde belirlenen hedefler erişmek için bir araç olarak düşünülebilir

(Çelenk, 2016: 21). Bu kapsamda öğretim programının içeriğinin tasarlanmasında yararlanılan yaklaşımlar (kazanımların şekillenmesinde de etkili oldukları için) hakkında kısaca bilgi verilecektir.

3.1.3.1. Doğrusal (Dikey) içerik düzenleme yaklaşımı

Bu içerik tasarlama yaklaşımında, öğretim programı içeriğinin düzenlenmesinde aşamalılık (önkoşul veya ardışıklık) prensibi temel alınarak öğretim programında yer verilmek istenen konular basitten-karmaşığa, soyuttan-somuta, bilinenden-bilinmeyene ve genelden özele biçiminde tasarlanır. Bu yaklaşım Tyler (1950) ve Bloom (1971) modelleri ile uyumludur (Akalın, 2024: 66; Çelenk, 2016: 22). Program kapsamında yer alması planlanan kazanımlar da bu içerik düzenlemesine uygun şekilde hazırlanılır. Örneğin, coğrafya dersinde iklim konusunu yeni öğrenmeye başlayan öğrenciye öncelikle hava durumu ve iklim bilgisi, daha sonra iklim elemanları, büyük iklim tipleri ve Türkiye iklimi verilmesi bu içerik düzenlenmesine örnek olarak verilebilir (Şekil 5).

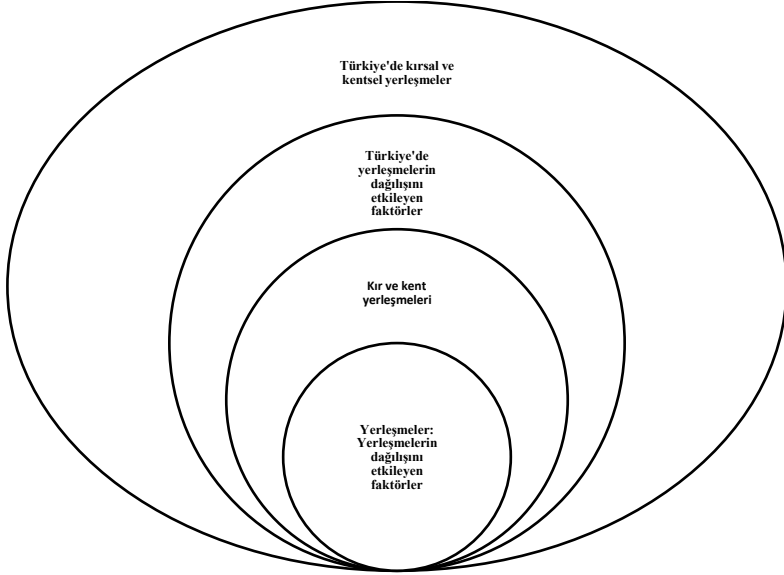

Şekil 5: Doğrusal (Dikey) içerik düzenleme yaklaşımı

3.1.3.2. Sarmal (Spiral-helezonik) içerik düzenleme yaklaşımı

Bu içerik düzenleme yaklaşımı Bruner’in (1960) sarmal öğrenme yaklaşımını temel almaktadır. Sarmal öğrenme, yeni öğrenilmesi planlanan konuların daha önceki öğrenmeler ile bağlantılandırılarak ve asıl konu ile bağ kurularak dersin tasarlanmasını gerektirmektedir. Sarmal öğretim programında içerik “*basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, yakın zaman ve çevreden uzağa, birbirinin ön koşulu olacak şekilde her sınıfta gittikçe açılarak ve derinleşerek ele alınır*” (Akalın, 2024: 67; Sıcak, 2014: 185). Öğretim programında öğrenci (etkinlik) odaklı ve süreklilik arz eden konu ve etkinliklere yer verilmesini savunan bir yaklaşımdır. 2018 ve 2024 CDÖP içeriği bu yaklaşıma göre

düzenlenmiştir. Örneğin, ilkokulda hayat bilgisi dersi ile temel düzeyde başlayan coğrafya öğrenme süreci ortaokulda sosyal bilgiler dersinde daha genişletilerek verilmektedir. Coğrafya öğrenme süreci lisede coğrafya dersi ile daha geniş bir şekilde çerçeveye oturtulurken üniversitelerde coğrafya bölümlerinde daha da geniş bir çerçeveye oturtulup verilmesi bu yaklaşıma örnek olarak verilebilir (Şekil 6).

Şekil 6: Sarmal programlama yaklaşımı

2018 ve 2024 coğrafya dersi öğretim programları sarmal yaklaşım anlayışıyla hazırlanmış ve kazandırılması amaçlanan öğrenme çıktıları bütüncül bir anlayış ile ele alınmıştır.

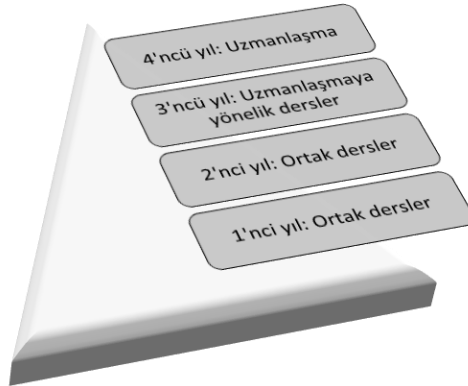
3.1.3.3. Modüler içerik düzenleme yaklaşımı

Bu içerik düzenleme anlayışında öğretim programında yer verilmesi düşünülen öğrenme üniteleri bir bütün meydana getirecek biçimde parçalara ayrılır. Her parçaya modül (Modül 1, modül 2, modül 3 gibi) denilir. Hizmet içi öğretim programları ve açık ve uzaktan öğretim programlarında yaygın kullanılan bir içerik düzenleme

yaklaşımıdır. Her bir parça (modül) kendi içinde bir program özelliğindedir ve sarmal, doğrusal vb. diğer program yaklaşımları ile tasarlanabilmektedir (Akalın, 2024: 66; Külahçı ve Taşpınar, 1993: 25-26).

3.1.3.4. Piramitsel içerik düzenleme yaklaşımı

Bu içerik yaklaşımında öğretim programı genelden özele doğru düzenlenmektedir. İçerik detaylı ve kesin şekilde saptanan konulardan meydana gelmektedir. Bu nedenle bu yaklaşım ile hazırlanan öğretim programları esnek değildir. Bilgiler komplike olup özel bir şekle büründürülmektedir. Programda yer alan konuların kapsamı piramittin tabanından uzmanlık gerektiren ve uzmanlaşan küçük birimlere doğru tavanına doğru daralır (Akalın, 2024: 66). Buna göre öğretim programında yer verilen kazanımlar ve içerik de bu özelliklere uygun bir şekilde düzenlenir. Örneğin, eğitim fakültelerinin herhangi bir bölümüne devam eden bir öğrenci 1 ve 2'nci sınıfta daha geniş tabanlı dersleri (örneğin genel coğrafya dersi gibi) alırken, 3 ve 4'ncü sınıflarda uzmanlaşmaya yönelik ders ve konuları (örneğin siyasi coğrafya dersi gibi) alırlar (Şekil 7).

Şekil 7: Piramitsel programlama yaklaşımı

Kaynak: Akalın, 2024:70

3.1.3. 5. Proje tabanlı içerik düzenleme yaklaşımı

Öğretim programı, yoksulluk, işsizlik, her türlü bağımlılık, cinsiyet eşitsizliği vb. toplumsal sorunlara çözüm üretmeye yönelik tasarlanır. Bu anlayış ile düzenlenen öğretim programları öğrencinin demokratik bir anlayış ve işbirliği yaparak toplumu bir laboratuvar olarak görmesini ve çalışmasını öngörmektedir. Böylece, öğrencinin yoksulluk, eşitsizlik gibi toplumsal sorunların çözümünde daha donanımlı hale geleceğini savunmaktadır. Öğrenme konuları projeler (Her türlü bağımlılık, çarpık kentleşme, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişememe gibi problemler) şeklinde tasarlanıp öğrencilerin konuyu araştırıp çözüm üretmeleri beklenilir. Böylece öğrencinin bilgi ve becerisi gelişebileceği gibi hem toplumsal sorunların farkına varmış olacak hem de bu sorunların çözümüne katkıda bulunmuş olacaktır (Akalin, 2024: 71). Bu kapsamda öğretim programında yer verilen kazanımla da proje tabanlı öğrenme yaklaşımına göre düzenlenmiş olacaktır. Coğrafya dersinde 9’ncü sınıf öğrencilerine proje konusu olarak su kıtlığına karşı çözüm önerileriniz nelerdir? Konusu verilip konuyu araştırıp incelemelerinin istenmesi örnek olarak verilebilir veya Yılmaz’ın (2019) “*Alfabemiz ve Yazımız Üzerine*” çalışması proje konusu olarak belirlenip öğrencilerden işbirlikli bir anlayış ile toplumumuzun alfabemiz ve yazımız hakkındaki görüşlerini araştırmalarını istemek proje tabanlı içerik düzenleme yaklaşımına başka bir örnek olarak verilebilir.

3.2. Kazanım ve Kazanımların genel özellikleri

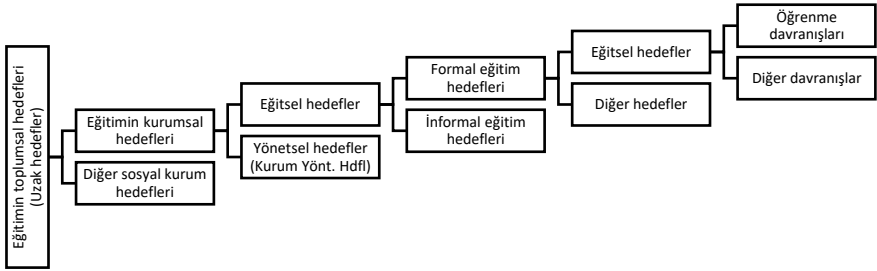
Öğretim programının ana bileşenlerinden olan kazanımlar (hedef) hedef bireyin öğretim süreci tamamlandığında kazanması hedeflenen özelliği kazanıp kazanmadığı açısından önemlidir. Bu kapsamda kazanım, öğrenme süreci tamamlandığında öğrencinin bilmesi ve sergilemesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlardır (Korucuk, 2024: 15; Senemoğlu, 2015: 398; Sönmez, 2015: 17). Yani öğrenme süreci sonunda öğrencinin sergilemesi gereken davranışlar şeklinde ifade edilebilir. Buna göre kazanım yazılırken öğretmenin öğrenme ortamında öğretim etkinliklerinden çok öğrencinin öğrenme süreci sonunda kazanması

beklenen bilgi ve becerileri sergileyip sergilemediği önem kazanmaktadır. Ortaya çıkan yeni koşullara uyum sağlamak için MEB zaman zaman öğretim programlarını yeniden yapılandırılmakta ve öğretim programlarında yeni konu ve kazanımlara yer vermektedir. Ders öğretim programlarının ana bileşenlerinden olan kazanımları hazırlarken aşağıdaki noktalar göz önüne alınması gerektiği değişik kaynaklarda ifade edilmektedir (Şahin, 2017: 60; Senemoğlu, 2015:398; Sönmez, 2015: 23-24):

1. Kazanımlar, davranışa dönüşebilecek ve öğrenme özelliğini ifade edecek karakterde olmalıdır.
2. Kazanımlar öğrenme materyalini ifade etmelidir.
3. Konu başlıkları davranışa dönüştürülemeyeceği için kazanım olarak ifade edilmemelidir.
4. Kazanım hem kapsamlı hem de sınırlı olmalıdır.
5. Kazanımların hangi konuyu içeriği ile ilişkili gerçekleştirileceği açıklanmalıdır.
6. Kazanımlar tamamlayıcı olmalı, bir kazanım kapsamı diğer kazanım veya kazanımların kapsamı dışında olmalıdır.
7. Kazanımlar, yazıldığı alanın özellik ve basamakları ile uyumlu olmalıdır.
8. Kazanımlar birbirini destekleyici özellikte olmalıdır.
9. Kazanımlar, öğrencilerin yaş, yetenek ve gelişim özelliğine uygun olmalıdır.
10. Kazanımlar ölçülebilir ve değerlendirilebilir olmalıdır.
11. Kazanımlar, içinde yaşanan toplumun özellik ve beklentilerine uygun olmalıdır.

3.2.1. Kazanımların hiyerarşik yapısının özellikleri

Öğretim programı hedefleri hazırlanırken tümdengelim (Dedüksiyon) yöntemine uygun bir şekilde hedeflerin hiyerarşik yapısına dikkat edilmelidir. Yani genel özellikler göz önüne alınarak özel sonuçlara ulaşılmalıdır (Şekil 8). Örneğin, öğretim programında yer verilen kazanımlar basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır.

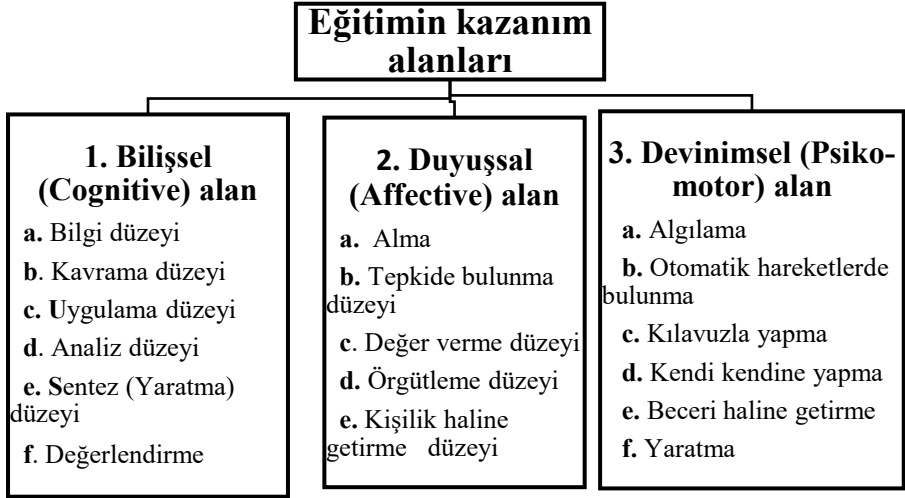
Şekil 8. Kazanımların hiyerarşik yapısı

Kaynak: Postner, 1995’den akt. Çelenk, 2016: 13

Postner’in eğitimin toplumsal hedefleri ile eğitimin uzak hedeflerini vurgulamak istemiştir. Bu hedefler eğitimin felsefi yönü ile ilişkilidir (Çelenk, 2016: 13). Endüstri 4.0’ın gerektirdiği bilgi toplumu olma veya endüstri 5.0’ın gerektirdiği dijitalleşmeyi sağlayıp süper akıllı toplum haline gelme, gelir dağılımını minimize etme, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama gibi hedefler bu kapsamda değerlendirilebilir. Türk Milli Eğitimi genel hedefleri eğitimin uzak hedefleri kapsamında değerlendirilebilir. Genel hedefler alt basamaklarda yer alan hedefler için kılavuz niteliğindedir. İlk, orta ve yükseköğretim hedefleri eğitimin kurumsal hedefleri kapsamında ele alınmalıdır. Formal ve informal eğitim hedefleri Postner sınıflandırmasında hiyerarşinin 3’ncü basamağında yer almaktadırlar. Derslere yönelik olan eğitsel hedefler Postner hiyerarşisinin 4’ncü sırasında yer alırken, kazanımlar (öğrenci davranışları) hiyerarşinin en alt sırasında yer almaktadır (Şekil 8).

3.2.2. Kazanımların aşamalı sınıflaması

Öğretim programlarının temel bileşeni olan kazanımlar genellikle bilişsel (Cognitive), duyuşsal (Affective) ve devinişsel (Psikomotor) kategoriler altında sınıflandırılmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9. Kazanımların aşamalı sınıflaması

Kaynak: Çelenk, 2016: 14

3.2.2.1. Bilişsel alan (Cognitive domain) sınıflamasına yönelik kazanımların özellik ve örnekleri

Bilişsel alan öğrenmeleri, öğrenmenin zihinde oluşmasına yöneliktir. Eğitim-öğretim etkinlikleri bireyin zihinsel bilgi ve becerisini geliştirmeye yönelik planlanmaktadır. Bilişsel alan sınıflaması Bloom ve arkadaşları tarafından 1956 yılında geliştirilmiştir (Çelenk, 2016: 14). Bilişsel alan öğrenme süreci 6 basamaktan oluşmaktadır (Şekil 9).

3.2.2.1.1. Bilgi (Knowledge) düzeyi

En alt seviyede meydana gelen öğrenmeyi oluşturmaktadır. Bir şeyi gördüğümüzde “*tanıma*”, herhangi bir şey sorulduğunda “*hatırlama*” gibi en temel, basit ve ezber denilen öğrenmelerdir ve daha önce tablo 11 üzerinde belirtilmiştir (Sönmez, 2015: 35-36; tablo 11, şekil 9). Yerkürenin şeklini bilir. Matematik iklim kuşaklarının hangi enlemler arasında yer aldığını bilir. Haritalar ile

ilgili temel kavramları bilir gibi kazanım örnekleri bilişsel alan sınıflaması bilgi düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.1.2. Kavrama (Comprehension) düzeyi

Edinilen bilginin çevrisinin (Translation) yapılması, yorumlanması (Interpretation) ve öngörme- yordamanı (Extrapolation) yapılmasını ifade eden öğrenme düzeyidir (Tablo 11). Bu düzey, öğrencinin edindiği bilgiyi benimsemesi-özümsemesi, yorumlayıp bir durumdan başka bir duruma çevirmesini kapsamaktadır. Ayrıca edindiği bilgiyi kullanarak gelecek ile ilgili tahminlerde bulunması, edinilen bilgiyi yapılandırıp kendi cümleleri ile ortaya koyması, bilginin önemini kavraması vb. (Sönmez, 2015; 35-36; Vikipedi, 2024b; şekil 9) etkinlik ve süreçler de bu aşamada öğrenciden beklenmektedir. Türkiye Fiziki haritasını yorumlar. İklim ile ilgili İngilizce verilen bir cümleyi Türkçe anlamı ile ifade eder. 7 ve üzeri şiddete sahip depremlerin aktif fay hatları üzerinde yer alan kentlerde yıkıcı sonuçlara neden olacağını tahmin eder gibi kazanım örnekleri kavrama düzeyine örnek verilebilir.

3.2.2.1.3. Uygulama (Application) düzeyi

Bu seviye, bireyin öğrendiği bilgiyi karşılaştığı problemleri çözmek için uygulamasını gerektirmektedir. Uygulama aşaması aynı zamanda problem çözme seviyesi olarak da görülmektedir (Güleroğlu, 2017: 115-116; Vikipedi, 2024b; şekil 9). Gerçek uzunluk ve harita uzunluğundan yararlanarak harita ölçeğini hesaplar. Nüfus verilerinden yararlanarak nüfus piramidi oluşturur. Sıcaklık ve yağış değerlerinden yararlanarak grafik çizer veya coğrafya öğretiminde Türkiye'nin doğal mirasının önemini karikatürler çizerek (Oban Çakıcıoğlu, 2017) vurgular gibi örnekler uygulama basamağına örnek kazanım olarak verilebilir.

3.2.2.1.4. Analiz (Analysis) düzeyi

Analiz basamağı, bileşenlerin analizi (Analysis of elements), ilişkilerin analizi (Analysis of relationships) ve örgütsel ilkelerin analizi (Analysis of organizational principles) alt basamaklarından

oluşmaktadır (Tablo 11). Bu düzeyde öğrenci bütün ve parça arasındaki ilişkiyi öğrenir. Bütünü parçalara ayırma ve yeniden bütün haline getirme, her bir parçanın bütün içindeki işlev ve yeri bu aşamada öğrenilir (Güleroğlu, 2017: 116; Senemoğlu,2015: 402; şekil 9). Harita ölçeği, harita uzunluğu ve yatay uzaklığı verilen bir yerin eğimini hesaplar. Bir coğrafi alanda yerleşmenin dağılışını etkileyen fiziki faktörlerden yararlanıp beşeri faktörleri açıklar. Coğrafi ilkelere göre bir ünite planı hazırlayıp uygular. Tasarrufu yaşamın bir parçası haline getirir gibi kazanım örnekleri analiz düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.1.5. Sentez (Yaratma) düzeyi

Sentez basamağı, özgün bir iletişim oluşturma (Production of a unique communication-eser ortaya koyma), bir plan ya da işlemler takımı önerisi oluşturma (Production of a plan, or proposed set of operations) ve soyut ilişkiler takımı geliştirme (Derivation of a set of abstract relations) alt basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 11). Bu basamak kazanımları edinilen bilgileri kullanarak yeni ve orijinal bir ürün ortaya koymayı gerektirmektedir. İcat etme, keşifte bulunma ve yeni bir ürün ortaya koyma (yaratma) bu basamağın karakteristik özellikleridir. Yeni fikir ve özgün düşüncelere erişildiği aşamadır. Genellikle bilim insanların ulaştığı düzey olmasına rağmen öğrenme sürecinin bütün basamaklarında öğrenci de sentez oluşturabilme olgunluğuna erişebilir (Sönmez, 2015: 41; şekil 9). Örneğin, coğrafya dersinde öğrencinin Türkiye'nin turizm istatistiklerinden yararlanıp bir kompozisyon yazması sentez düzeyinde yapılmış bir etkinlik olarak kabul edilebilir. Küresel ısınma sonucu ortaya çıkan iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı sorunların çözümü için öneriler geliştirir. Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımı konusunda yeni bir model önerir gibi kazanım örnekleri sentez basamağına örnek olarak verilebilir.

3.2.2.1.6. Değerlendirme (Evaluate) düzeyi

Değerlendirme düzeyi bilişsel alanın (Cognitive domain) en üst seviye kazanımlarını ifade eder (şekil 8). İç ölçüte göre değerlendirme (Evaluation in terms of internal evidence) ve dış ölçüte göre değerlendirme (Judgments in terms of external criteria) basamaklarına sahiptir.

İç ölçüte göre değerlendirme (Evaluation in terms of internal evidence) değerlendirmenin iç ölçütlere temel alınarak yapılmasıdır (Şahin, 2014: 71-72). Örneğin, coğrafya dersinde öğrencinin sınav notu, daha önce coğrafya dersi sınavlarında aldığı notlarla değerlendirerek öğrencinin coğrafya dersi sınav başarısı hakkında bir yargıya varma durumu iç ölçütlere göre yapılmış bir değerlendirmedir. Örneğin, öğrencinin coğrafya dersinde önceki sınavlarda 100 üzerinden 40, 50 ve 60 almışsa ve son sınavda 70 almışsa öğrenci coğrafya dersinde aldığı notlar sıralamasında aldığı son not öğrencinin coğrafya dersinde daha da başarılı olabileceğini göstermektedir.

Dış ölçüte göre değerlendirme de ise (Judgments in terms of external criteria) değerlendirme dış ölçütler dikkate alınarak yapılmaktadır (Çelenk, 2016: 16). Örneğin, yukarıda iç ölçüte göre değerlendirme için verilen örnekte iç ölçütlere göre en son aldığı 70 notu ile kendi notları içinde başarılı görülen öğrenci 80, 90 ve 100 puan alan öğrenciler ile kıyaslandığında (Dış ölçütler dikkate alındığında) başarısız olduğu görülecektir.

Değerlendirme düzeyine ilişkin bazı kazanım örnekleri aşağıda sunulmuştur. İklim değişimi konusunda yazılmış olan bir rapor raporu hazırlama kriterlerine göre değerlendirir. Dinlediği bir coğrafya dersini öğretim ilke ve yöntemlerine göre değerlendirir (Dış ölçütlerle değerlendirme). İzlediği bir coğrafya dersi giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin birbirleri ile uyumu-tutarlılığı açısından değerlendirir (İç ölçütlere göre değerlendirme). DEÜ BEF coğrafya öğretmenliği lisans programı öğretim planlarındaki değişimlere göre değerlendirir (Cantürk ve Çakıcıoğlu Oban, 2022).

3.2.2.2. Duyuşsal alan (Affective domain) sınıflamasına yönelik kazanımların özellik ve örnekleri

Duyuşsal alan, tepkide bulunma, değer verme, ilgi duyma, duyarlı olma gibi bireyin içsel davranışlarını kapsamaktadır. Eğitimde duyuşsal alan ile ilgili kazanım taksonomisi Krathwohl vd. (1964) tarafından oluşturulmuştur. Eğitim-öğretim sürecinde öğrencinin, bir konu, durum veya nesne gibi herhangi bir öğrenme bileşenine (Örneğin dünyanın şekli ve hareketleri konusu) karşı ilgili ve ya ilgisiz olması, dikkatli olması, seçici davranması, sevgi göstermesi vb. eğitimin duyuşsal kazanımlarının göstergesi olan durumlardır (Güleroğlu, 2017: 134). Alma, tepkide bulunma düzeyi, değer verme düzeyi, örgütlenme düzeyi ve kişilik haline getirme düzeyi alt basamaklarından oluşmaktadır (Şekil 9).

3.2.2.2.1.Alma düzeyi

Bu basamakta öğrenci uyaranlara duyarlı, hassas ve alınganlık gibi tutum ve davranışlar sergilemektedir. Uyaranlara yönelik bu düzeyde verilen tepkiler, farkındalık (uyarının farkına varma), almaya isteklilik (uyarana olumlu tepkide bulunma) ve seçici dikkat (Uyarıcıyı diğer uyarıcılardan ayırma) şeklindedir. Eğitim öğretim sürecinde yer alan herhangi bir öğrencinin, ihtiyacı olan (veya öğrenilecek) durumu fark etmesi, o durum, obje veya konuyu öğrenmeye (Almaya) istekli olması veya o konu, durum veya objeye karşı seçici davranmasıdır (Senemoğlu, 2015: 404; Şahin, 2014:72-73). Tarım-ekonomi ilişkisinde Fransa ve Somali örneklerini dikkatlice dinler. Madenler ve enerji kaynaklarının çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin farkındadır. Ürünlerin geri dönüşümü konusunda isteklidir gibi kazanım örnekleri alma düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.2.2.Tepkide bulunma düzeyi

Bu düzeydeki kazanımlar, tepkide uysallık (Uyarı kabullenilmişlik), tepkide isteklilik (Uyarana gönüllü tepki verme) ve tepkide doyum (Uyarıcıya verilen tepkiden zevk alma)

seviyelerini ifade etmektedir. Eğitim –öğretim sürecinde yer alan herhangi bir öğrencinin, kendisi için öğrenilmesi gerekli olan bir öğrenme konusu ile ilgilenmesi, bu konu ile meşgul olmada isteklilik göstermesi, zevk alması, ilgili konu ile meşgul olduğu için doyum erişmesi ve huzurlu olması duyuşsal alanın tepkide bulunma düzeyi ile ilişkilidir (Sönmez, 2015: 44-45). Doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanımını öğrenmekten zevk alır. Çamaşır makinesini düzenli olarak kısa programda ve düşük ısıda çalıştırır. Daha uzun süre dayanan ve elektrik tüketimi az olan ampuller seçmekte isteklidir örnekleri duyuşsal alanın tepkide bulunma düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.2.3. Değer verme düzeyi

Bu düzeyde yer alan kazanımlar bilgi, konu, olgu ve objeye değer verme, önemseme, kendisini adama, razı olma tutum ve davranışlarını kapsamaktadır. Etkin ve dikkatli katılım düzeyidir. İnanç haline getirme, tercih etme (İlgili uyarıyı seçme), adanmışlık (Uyarıya tepkiyi inanç haline getirme) gibi üç alt düzeye sahiptir. Eğitim-öğretim sürecinde yer alan herhangi bir öğrencinin, ihtiyacı olan öğrenmesi gereken bir bilgiyi öğrenmeyi bir inanç haline getirmesi, bu bilgiyi içeren öğrenme konusuna istekli olması ve kendisini bu konuyu öğrenmeye adanması veya sınıf kurallarına uymaya razı olur gibi davranışlar duyuşsal alanın değer verme düzeyi ile ilişkilidir (Şahin, 2014: 73; Şekil 9). Atmosferin gezegenimizdeki canlı yaşamı için önemini öğrenmenin gereğine inanır. Boş zamanlarında atmosfer ile ilgili makaleleri okumaya düşkündür. Gelecekte iyi bir coğrafya öğretmeni olmaya kendisini adanmıştır gibi kazanım örnekleri değer verme düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.2.4. Örgütlenme düzeyi

Bu düzey kazanımları bilgi, konu, olgu ve obje ile ilgili fikir ve görüşleri organize etmeyi (Alışkanlık haline getirme, düzenleme, birleştirme ve örgütlenme gibi davranışlar) gerektirmektedir. Bu düzeyde yer alan kazanımlar iki alt grupta incelenmektedir. Bunlar

kavramlaştırma (Değeri soyutlama) ve bir değer sistemi örgütlemidir (İnandığı değerler arasında sistemli bir bütün oluşturma). Bu aşamada olan bir öğrenci kendi değerler sistemini oluşturmuş olup, diğer birçok değer farkındadır. Örgütleme düzeyi, öğrencinin değişik değerlerden kendisi için sonuçlar çıkarması ve kendi değerler sistemini örgütleyerek meydana getirmesi beklenmektedir (Güleroğlu, 2017: 136; Şekil 9). Kendine özgü, bir depremden korunma yöntemi geliştirir. Suyun tasarruflu kullanımı konusunda özenlidir. Coğrafya dersi sınavına kendine özgü geliştirdiği kurallara göre hazırlanır gibi kazanım örnekleri örgütleme düzeyi için örnek olarak verilebilir.

3.2.2.2.5. Kişilik haline getirme düzeyi

Bu düzey, gözden geçirme, etkileme, değiştirme, yapma ve en önemli hale getirme gibi içselleştirilen değerler ile ilişkili bir davranış şekli geliştirme ve yaşam felsefesi haline getirmeyi kapsamaktadır. Bu basamak kişinin kendisine özgü bir yaşam felsefesi ve davranış kalıplarının oluştuğunu ifade eder. Bu kapsamda eğitim ile edinilen kazanımlar bireyin kişilik yapısının şekillenmesi üzerinde belirleyici olmaktadır (Güleroğlu, 2017: 136; şekil 9). Coğrafya derslerine planlı ve aksatmadan çalışır. Enerjiyi tasarruflu kullanmaya özen gösterir. Tarım alanlarının amaç dışı kullanımı konusunda ödünsüz bir tutum içindedir gibi kazanım örnekleri kişilik haline getirme düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3. Devinişsel alan (Psychomotor domain) sınıflamasına yönelik kazanımların özellik ve örnekleri

Devinişsel alan zihin ve kas eşgüdümü gerektiren bilgi ve becerilerin temel alındığı alandır. Devinişsel alan kazanımları genellikle Simpson taksonomisi ile değerlendirilmektedir. Bu taksonomi Elizabeth Jane Simpson tarafından 1972’de psikomotor alanda meydana gelen öğrenme sürecini ifade etmek için geliştirmiştir. Bu alan kazanımları, atlama, zıplama, çizme, yapma, tırmanma, koşma gibi gözlenebilen hareketlerin kazanılma sürecini belirtmektedir (Akdağ ve Sağer, 2021: 233; Güleroğlu, 2017: 137-138; Şahin,

2014: 74). Bu alan algılama, otomatik hareketlerde bulunma, kılavuzlama düzeyi, kendi kendine yapma, beceri haline getirme ve yaratma düzeylerinden oluşmaktadır (Şekil 9). Aşağıda Devinişsel alanın bu altı alt basamağın özellikleri hakkında genel bilgi kazanım örnekleri ile birlikte verilecektir.

3.2.2.3.1. Algılama (Perception)

Bu basamak, her hangi bir beceri ve gerçekleşme basamaklarına dikkat etmeyi, devinişsel hareketin (Becerinin) gerçekleşme birimlerinin farkına varmayı ifade eder. Başka bir ifade ile devimsel hareketin zihinsel boyutu ile ilişkilidir. Herhangi bir becerinin farkına varma, diğer becerilerden farkını belirtme, teşhis etme, dikkat etme gibi davranışlar bu basamakta gerçekleşmektedir. Herhangi bir devinişsel becerinin kazanılmasında hazır oluş düzeyi etkili olmaktadır. Devinişsel bir beceriyi kazanmada hazır oluş seviyesi, zihinsel, duyuşsal ve psiko-motor süreçlerin birlikte gerçekleşmesini kapsamaktadır (Senemoğlu, 2015: 407; Şahin, 2014: 74). Coğrafya öğrenmeye isteklidir. Sürekli olarak alan ve eğitim hesaplamaları yaparak formülleri zihnine yerleştirir gibi kazanım ifadeleri algılama düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3.2. Otomatik hareketlerde bulunma

Bu basamak, öğrencinin uyarılara rastgele tepkide bulunma durumunu ifade eder. Öğrenci, merak duygusunu gidermek amacıyla becerinin gereğini yapma davranışları sergilemektedir. Fakat bu davranışlar başlangıçta gelişigüzel özellikte olup bir amacı gerçekleştirmek için birbirini tamamlamayan dağınık hareketlerden oluşmaktadır. Bu düzeyde öğrencinin davranışlarını serinkanlı bir şekilde gerçekleştirmesi önemlidir (Ütkür Güllühan ve Bekiroğlu, 2022: 27). Kalem ile kâğıt üzerine gelişi-güzel paralel ve meridyenler çizer. Deneme yanılma yoluyla dünyanın eksen eğikliğini şekil üzerinde çizer. Dünya'nın şekli ve eksen eğikliğine bağlı olarak özel adları olan bazı paralelleri şekil üzerinde gelişi güzel gösterir gibi kazanım ifadeleri otomatik hareketlerde bulunma düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3.3. Kılavuzlama düzeyi (Guided response)

Bu düzey, bir beceriyi taklit ederek (Düzenleme, yapma, taslak çizme, yardım ile gerçekleştirme gibi) gerçekleştirme aşamasıdır. Örneğin otomobili, babasını taklit ederek kullanmak gibi. Bu seviyede eğitimin psiko-motor hedefleri hareket bütünüünün analizini yaparak küçük adımlar şeklinde yapma, küçük adımlara bölünmüş hareket parçalarını bütünleştirip yapma ve hareketi hızlandırarak beceriye dönüştürmeyi ifade etmektedir (Ütkür Güllühan ve Bekiroğlu, 2022: 27). Coğrafya öğretmeni denetiminde 21 Martta güneş ışınlarının dünyaya geliş açısını şekil üzerinde çizer. Öğretmen kılavuzluğunda matematik iklim kuşaklarını şekil üzerinde gösterir. Öğretmen kılavuzluğunda 21 Aralık ve 21 Haziran tarihlerinde kuzey yarım küreye güneş ışınlarının geliş açısını şekil üzerinde çizmeyi dener gibi kazanım ifadeleri kılavuzlama düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3.4. Kendi kendine yapma

Bu basamak, öğrencinin yapma, tamir etme, kendi başına uygulama gibi becerileri standartlara yakın bir şekilde yapmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda öğrenci, temel hareketleri ardışıklık ilkesini de göz önüne alarak birbirleriyle bütünleştirip hızlandırma ve otomatikleştirmeye çalışmaktadır (Şahin, 2014: 75). Coğrafya dersinde Türkiye haritasını düzgün çizinceye kadar silerek-düzelterek tekrar tekrar çizer. Kendi kendine deprem öncesi, deprem sırasında ve sonrasında alınacak bireysel önlemlere yönelik davranışları bütünleştirme ve otomatikleştirme denemesi yapar. Kendi kendine nüfus piramidi çizme denemelerinde bulunur gibi kazanım ifadeleri kendi kendine yapma düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3.5. Beceri haline getirme

Beceriye (Becerme, inşa etme, uygun olarak yapma, değiştirme, hatasız gerçekleştirme gibi beceriler) otomatikleştirip istenen standartlara uygun bir şekilde yapmayı kapsamaktadır. Kazanılan

becerinin başkasının yardımı gerektirmeden (Örneğin otomobili başkasının yardımı gerektirmeden istenilen hız, sürede ve hatasız kullanmak gibi) istenilen hız, süre ve nitelikte yapıldığı düzeyi ifade eder (Sönmez, 2015: 50). Jeolojik zamanları temel düzeyde söyler. Dünyanın iç katmanlarını sırasına uygun olarak şekil üzerinde çizer. Zonal toprak tipleri ve özelliklerini eksiksiz olarak ifade eder gibi kazanım ifadeleri beceri haline getirme düzeyine örnek olarak verilebilir.

3.2.2.3.6.Yaratma (Origination)

Etkin olduğu psiko-motor beceri alanında kendisine has yeni bir hareket şekli geliştirmeyi kapsamaktadır. Akrobatik hareketler yapma, yeni bir figür ortaya koyma, yaratma, özgün bir beceri ortaya koyma ve devinışsel hareketi orijinal hale getirmek gibi beceriler bu kapsamda değerlendirilebilir (Akdağ ve Sağır, 2021: 233; Sönmez, 2015:51). Yeni bir kayaç türü keşfetme. Toprakların verimli kullanımı konusunda yeni bir yöntem geliştirmek. Bitkilerden yararlanma konusunda özgün bir stil geliştirmek gibi kazanım ifadeleri yaratma düzeyine örnek olarak verilebilir.

Sonuç olarak bireye güncel hayatta karşılaşılabileceği sorunların üstesinden gelebilecek bilgi ve beceriler kazanımlar yoluyla ve eğitim-öğretim etkinlikleri ile verilmektedir. Coğrafya dersi öğretim programında yer alan kazanımlar ve sınırlarına yönelik açıklamalar her sınıf düzeyindeki (örneğin dokuzuncu sınıf düzeyi) değer, beceri ve yetkinlikler ile uyumlu bir şekilde verilmiştir. Böylece öğrencilerin çözümleme, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmesine katkıda bulunulmuştur. Bunun yanında öğrenilen bilgilerin önceki bilgilerle ilişkilendirmesi hedeflenerek kalıcı ve anlamlı öğrenme sağlanmaya çalışılmıştır (MEB 2018: 4). Bu bağlamda 2024 yılında coğrafya dersi öğretim programının yenilenmesi öğrencinin stratejik düşünme becerisini geliştirebilir, öğrendiği bilgiyi kullanarak hızlı bir şekilde karar vermesine katkıda bulunabilir ve karşılaştığı sorunların üstesinden gelmesinde yetkinlik kazandırabilir.

Bu yetkinlik, 21'nci yüzyıl becerilerine (işbirliği-Collaboration, iletişim-Communication, eleştirel düşünme-Critical Thinking ve yaratıcılık-Creativity gibi) uygun hazırlanmış öğretim programları ile sağlanabilir. 21'nci yüzyıl beceri ve hedeflerine güvenli bir şekilde erişmek açısından öğretim programında yer alan kazanımların yapısı önem kazanmaktadır. Öğretim programlarında yer alan kazanımları yapısına yönelik prensipler ortaya koyan birçok taksonomi bulunmaktadır. SOLO Taksonomisi (1982), Marzano taksonomisi (2000), Bloom ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (2000), Fink Taksonomi (2003), Dettmer Taksonomi (2006) (Çelikkaya, Oktay, Yazar, Bayrakçeken ve Canpolat, 2021; Arı, 2013) bu kazanımların yapısına yönelik prensipler ortaya koyan taksonomik yaklaşımlardır. Bu taksonomilere yönelik açıklamalar birinci bölümde verilmiştir. Bu çalışmanın 4'ncü bölümünde ise MEB 2024 CDÖP'da yer alan kazanımlar Yenilenmiş Bloom Taksonomisine (YBT) göre sınıflandırılacaktır.

BÖLÜM III

Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Bloom taksonomisi, 1954'de Benjamin Bloom ve Max Englehart, Edward Furst, Walter Hill, ve David Krathwohl tarafından geliştirilmiştir. Bu taksonominin bütün özellikleri Bloom ve arkadaşları tarafından 1956 yazılan “Eğitim Hedeflerinin Taksonomisi: Eğitim Hedeflerinin Sınıflandırılması” (Taxonomy of Educational Objectives) adlı kitapta verilmiştir.

Bloom'un Taksonomisi, ders öğretim programlarında yer alan kazanımların (öğrenme çıktıları) hazırlanmasında en fazla yararlanılan taksonomilerdendir. Bu taksonomi, kazanımları karmaşıklık derecesine göre bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanlara göre sınıflandırmaktadır. Bilişsel alan (Cognitive domain) genelde geleneksel eğitimin her zaman ilgi odağını oluşturmuştur. Bu alan genellikle ders öğretim programında yer alan kazanımları, değerlendirme ve etkinlikleri ifade etmede kullanılmaktadır (Vikipedi, 2024b). Ders öğretim programlarında yer alan kazanımların aşamalı sınıflandırması ile ilgili daha ayrıntılı bilgi bölüm 2’de verilmiştir. Bu bölümde Bloom’un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) üzerinde durulacaktır.

3.1. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi

Kazanımların saptanmasını kolaylaştırmak için 1950’li yılların sonlarına doğru geliştirilen taksonomiler önem kazanmıştır. Bloom ve arkadaşları tarafından 1956’da geliştirilen bilişsel alan

taksonomisi en fazla ilgi gören taksonomilerden biridir. Bloom, bireysel farklılıklar nedeniyle her öğrencinin farklı öğrenme tarzlarına sahip olduğunu ve bu farklılığın etkisini en alt düzeye indirgeyerek öğrenci, aile ve toplum için yararlı hale getirmek için çalışmıştır. Taksonomi bireysel öğrenme farklılıklarını kontrol ederek eğitimin niteliğini arttırmayı hedeflemektedir. Bu taksonomi ek zaman ayrılarak ve daha fazla çaba ile bireysel farklılıkların azaltılabileceğini ve öğrenci öğrenmesinin istenilen düzeye yükseltilebileceğini öne sürmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğrenci nitelikleri, öğretim hizmetlerinin niteliği ve öğrenme ürünleri gibi değişkenlerin Bloom'un Bilişsel alan taksonomisinde önem kazandığı görülmektedir. Bu taksonomi bilgi (Knowledge), kavrama (Comprehension), uygulama (Application), analiz (Analysis), sentez (Synthesis) ve değerlendirme (Evaluation) alt basamaklarından oluşmaktadır (Şekil 10, Tablo 10 ve 11). Bilgi ve kavrama alt bilişsel, uygulama ve analiz orta bilişsel, sentez ve değerlendirme üst bilişsel düzeyleri ifade etmektedir (Arı, 2013: 261, Tablo 10). Orijinal Bloom taksonomisi ana basamakları tablo 10 üzerinde ana basamaklara ait alt basamaklar ise tablo 11 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 10: Bloom'un Bilişsel alan taksonomisinin ana basamakları

1. Bilgi (Knowledge) 2. Kavrama (Comprehension) 3. Uygulama (Application) 4. Analiz (Analysis) 5. Sentez (Synthesis) 6. Değerlendirme (Evaluation)	Alt düzey düşünme becerileri Üst düzey düşünme becerileri
---	--

Kaynak: Krathwohl, 2002; 2013; Huitt, 2011

Taksonomi, varlıkları basitten karmaşığa olacak şekilde aşamalı ve birbirlerinin ön şartı olacak biçimde sınıflandırmadır. Bloom Bilişsel alan taksonomisi her hedef seviyesi bir öncekine dayanmakta ve sonraki hedefin hazırlayıcısı ilkesini temel almaktadır. Örneğin bilgi

basamağındaki kazanımlar edinilmeden kavrama basamağına geçilmez. Yani önceki basmakta yer alan bilgi ve beceriler kazanılmadan sonraki basmağa geçilmemektedir. Bloom'un bilişsel alan taksonomisini oluşturan basamaklar (Tablo 10) hakkında Huitt 2011'den ve tablo 11'den yararlanılarak aşağıda özet bilgi verilecektir.

3.1.1. Bilgi (Knowledge) basamağı

Konu ile ilgili daha önce edinilen bilgilerin hiçbir katkı yapılmadan hatırlandığı basamaktır. Öğrenci, bilgileri, fikirleri ve ilkeleri öğrenildiği şekliyle yaklaşık olarak hatırlar veya tanır. Bilgi basamağı, belirli bir alana özgü bilgiler, belirli bir alana özgü yöntem ve araçlar bilgisi ve belirli bir alana özgü genellemeler ve soyutlamalar bilgisi alt basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 11). Bu basamakta yazma, tanımlama, listeleme, sınıflama ve ifade etme gibi etkinlikler yapılabilir. Küresel ölçekte etkili olan iklimleri sıcaklık özelliklerine göre sınıflandırmak örnek olarak verilebilir. Başka bir örnek olarak “*Bir toponimi araştırması: Besni (Adıyaman) ilçesi köy adlarının coğrafi sınıflandırması*” Özüpekçe ve Gümüş (2020) adlı çalışma bu alt basamakta değerlendirilebilir.

Tablo 11. Orijinal Bloom'un Taksonomisinin yapısı

1. Bilgi (Knowledge) 1.1. Belirli bir alana özgü bilgiler (Knowledge of specifics) 1.1.1. Terimler bilgisi (Knowledge of terminology) 1.1.2. Olgular bilgisi (Knowledge of specific facts) 1.2. Belirli bir alana özgü yöntem ve araçlar bilgisi (Knowledge of ways and means of dealing with specifics) 1.2.1. Sözleşmeler bilgisi (Knowledge of conventions) 1.2.2. Yönelim ve diziler bilgisi (Knowledge of trends and sequences) 1.2.3. Sınıflama ve kategoriler bilgisi (Knowledge of classifications and categories) 1.2.4. Ölçütler bilgisi (Knowledge of criteria) 1.2.5. Yöntem bilgisi (Knowledge of methodology) 1.3. Belirli bir alana özgü genellemeler ve soyutlamalar bilgisi (Knowledge of universals and abstractions in a field) 1.3.1. İlke ve genellemeler bilgisi (Knowledge of principles and generalizations) 1.3.2. Kuram ve yapılar bilgisi (Knowledge of theories and structures)
2. Kavrama (Comprehension) 2.1. Çeviri (Translation) 2.2. Yorumlama (Interpretation) 2.3. Öngörme- Yordama (Extrapolation)
3. Uygulama (Application)
4. Analiz (Analysis) 4.1. Bileşenlerin analizi (Analysis of elements) 4.2. İlişkilerin analizi (Analysis of relationships) 4.3. Örgütsel ilkelerin analizi (Analysis of organizational principles)
5. Sentez (Synthesis) 5.1. Özgün bir iletişim oluşturma (Production of a unique communication) 5.2. Bir plan ya da işlemler takımı önerisi oluşturma (Production of a plan, or proposed set of operations) 5.3. Soyut ilişkiler takımı geliştirme (Derivation of a set of abstract relations)
6. Değerlendirme (Evaluate) 6.1. İç ölçüte göre yargılama (Evaluation in terms of internal evidence) 6.2. Dış ölçüte göre yargılama (Judgments in terms of external criteria)

Kaynak: Krathwohl, 2002: 213; Birgin, 2016: 841

3.1.2. Kavrama (Comprehension) basamağı

Bu basamakta öğrencinin, öğretim faaliyetleri sonucunda kazandığı bilgileri yorumlayarak farklı şekillerde ifade ettiği basamaktır. Yani, Öğrenci, daha önceki öğrenmelerine dayanarak bilgiyi çevirir, anlar veya yorumlar. Tablo, grafik ve harita yorumlama, konuyu örneklendirme, konunun ana fikrini belirtme ve özet çıkarma bu basamakta öğrenciden beklenir. Bu basamak çeviri, öngörü ve yordama alt basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 11). Öğrencinin, tablolardan yararlanarak Türkiye nüfusu artış hızını yorumlaması veya Türkiye fiziki haritasından yararlanarak Türkiye'nin iç Anadolu Bölgesinde niçin karasal iklimin etkili olduğunu açıklamaya çalışması örnek olarak verilebilir.

3.1.3. Uygulama (Application) basamağı

Soyut bilgilerin somut bilgilere uygulanmasını ifade eder. Başka bir ifade ile öğrenci, bir problemi veya görevi en az yönlendirmeyeyle tamamlamak için verileri ve ilkeleri seçer, aktarır ve kullanır (Tablo 11). Kullanmak, hesaplamak, çözmek, göstermek, uygulamak, oluşturmak fiillerini içeren etkinlikleri yapılabilir. Harita, piramit ve grafik çizmek, problem çözmek, eğim ve alan vb. hesaplamalarını yapmak bu basamak kapsamında yer almaktadır. Öğrencinin, Türkiye'de yer alan akarsu ve göllerin haritasını çizmesi veya harita üzerinde yer alan iki nokta arasındaki gerçek uzaklığı hesaplaması örnek olarak verilebilir.

3.1.4. Analiz (Analysis)

Bu basamak, konu ile ilgili elde edilen bilgilerin ayrıştırılması, sınıflandırılması, ilişkilendirilip karşılaştırılması gibi eylemleri gerektirmektedir. Yani, öğrenci bir ifadenin veya sorunun varsayımlarını, hipotezlerini, kanıtlarını veya yapısını ayırt eder, sınıflandırır ve ilişkilendirir. Analiz etmek, kategorilere ayırmak, karşılaştırmak, zıtlıştırmak, ayır etmek fiillerinden yararlanılarak bu basamakta etkinlikler yapılabilir. Bu basamak bileşenlerin analizi, ilişkilerin analizi ve örgütsel ilkelerin analizi alt basamaklarından

oluşmaktadır (Tablo 11). Küresel ısınma ile ilgili araştırma yapma, küresel ısınmaya neden olan faktörleri sınıflandırma ve birbirleri ile ilişkilendirme örnek olarak verilebilir. Yeryüzü şekilleri ile nüfus dağılışı ve ekonomik faaliyetler (tarım, sanayi turizm vb.) arasındaki ilişkiyi açıklamaya bu basamağa başka bir örnek olarak verilebilir.

3.1.5. Sentez (Synthesis) basamağı

Sentez basamağı öğretim süreçleri ile kazanılan bilgileri kullanarak yeni ve orijinal bir ürün/düşünce oluşturmayı ifade eder. Öğrenci, kendisi için yeni olan bir ürün, plan veya öneriyi ortaya koyar, bütünleştirir ve birleştirir. Bu basamak element ve parçaların bir bütünü oluşturacak şekilde bir araya getirilme sürecini kapsamaktadır. Analiz basamağında bütünü parçalarına ayırıp inceleme varken sentez basamağında parçalar bir araya getirilerek bütün oluşturulmaktadır. Yaratmak, tasarlamak, hipotez oluşturmak, icat etmek ve geliştirmek fiillerinden yararlanılarak bu basamakta etkinlikler yapılabilir. Yaratıcılık gerektiren bir basamaktır. Bu basamak özgün bir iletişim oluşturma, bir plan ya da işlemler takımı önerisi oluşturma ve soyut ilişkiler takımı geliştirme alt basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 11). Örneğin Türkiye'yi coğrafi bölgelere ayırıp bu bölgeleri birbirleri ile ilişkilerini, bir birinden farklılıklarını ortaya koymak analiz basamağında yapılırken bu bölgeleri bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirip birleştirmek sentez basamağında yapılmaktadır.

3.1.6. Değerlendirme (Evaluation) basamağı

Bloom'un Bilişsel alan taksonomisinin en üst basamağıdır. Ölçütler göz önünde bulundurularak konu hakkında karar verme, eleştirme, değerlendirme ve yargılamanın yapıldığı basamaktır. Yargılamak, eleştirmek, öneride bulunmak, karar vermek gibi fiillerden yararlanılarak bu basamakta etkinlikler yapılabilir. Bu basamak iç ve dış ölçütlere göre yargılama alt basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 11). Öğrencinin, sürdürülebilir kalkınma üzerine yazılmış bir makaleyi eleştirmesi veya turizmin neden olduğu çevresel sorunlar hakkında araştırma yapıp bir makale yazması örnek olarak

verilebilir. Arazi kullanım bilincinin üniversite öğrencileri açısından değerlendirilmesi (Gümüş, Gülersoy ve Görkem, 2017) de ayrı bir örnek olarak bu basamağa örnek olarak verilebilir.

Bloom'un orijinal taksonomisi hakkında yukarıda verilen bilgilere ek olarak öğrenmenin nasıl meydana geldiği üzerinde de kısaca durmakta fayda bulunmaktadır.

Öğrenmenin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (Psiko-motor) yollar ile meydana geldiği ifade edilmektedir. Bilişsel öğrenme zihinsel etkinlikler ile gerçekleşirken, duyuşsal öğrenmenin daha çok ilgi, tutum, kaygı, heyecan, sevgi ve korku gibi duygular yardımı ile gerçekleştiği ifade edilmektedir. Psiko-motor öğrenme ise farklı organ ve reflekslerimizi eşgüdüm içinde ve belirli bir amacı gerçekleştirmek için (örneğin, harita çizme, fotoğraf çekme vb.) kullanmayı gerektiren davranışların kazanılması şeklinde ifade edilmektedir (Baki, 2008; Sönmez, 2004). Bu kapsamda değerlendirildiğinde öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bilişsel, duygusal ve psiko-motor gibi birçok faktörün etkili olması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, öğrencinin coğrafya dersinde iklim ile yeryüzü şekilleri arasındaki ilişkiyi hatırlaması, bölge ve bölge sınırları hakkında varsayımda bulunması, örnek olay ve olgulardan yararlanılarak coğrafi analizler yapması bilişsel öğrenmeye örnek olarak verilebilir. Öğrencinin, coğrafya dersini ilgi duyup sevmesi, coğrafyanın önemini savunması veya coğrafya dersinden endişe-kaygı duyması, coğrafyayı ezber yığını bir bilim dalı olarak görmesi, coğrafya dersine karşı olumsuz bir yargı geliştirmesi duyuşsal öğrenmeye örnek olarak verilebilir. Öğrencinin, kalem, pergel, cetvel vb. araç-gereçler ile harita çizmesi, grafik oluşturmaları, ölçek, alan ve uzunluk hesaplamaları yapabilmesi psiko-motor öğrenmeye örnek olarak verilebilir.

1956'da eğitim eğitim psikoloğu Dr. Benjamin Bloom'un önderliğinde, eğitimde kavramları, süreçleri, prosedürleri ve ilkeleri analiz etme ve değerlendirme gibi daha yüksek düşünme biçimlerini

teşvik etmek için oluşturulan Bloom'un Bilişsel alan Taksonomisi 2'nci bölüm ve bu bölümünde giriş kısmında belirtildiği gibi eğitimsel faaliyetlerin veya öğrenmenin bu üç alanını (bilişsel, duyuşsal ve devinişsel) tanımlamıştır.

1. **Bilişsel (Cognitive):** zihinsel beceriler (bilgi)
2. **Duygusal (Affective):** duygularda veya duygusal alanlarda büyüme (tutum veya benlik)
3. **Psikomotor (Psychomotor):** manuel veya fiziksel beceriler (beceriler)

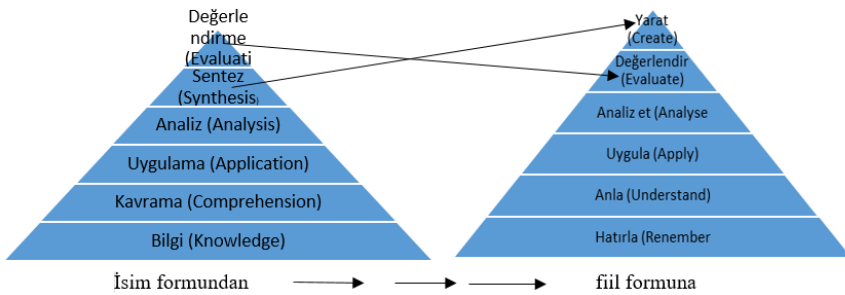
3.2. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin revize edilme nedenleri

1956 yılında Bloom ve arkadaşlarının geliştirdiği Bilişsel Alan Taksonomisi Bilim ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmeler nedeniyle güncel gelişmelere cevap veremediği gerekçesi ile eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir (Arı, 2013:261-262). Bu nedenle Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinin çağın gereklerine ihtiyaç verecek şekilde güncellenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Bloom'un eski öğrencilerinden Lorin W. Anderson Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisini 21'nci yüzyıl gelişmelerine cevap verecek hale getirmek için 1995-2000 yılları arasında bir çalışma grubu oluşturmuştur. Lorin W. Anderson başkanlığında oluşturulan bu çalışma grubu Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisini düzenleyip yenilemiştir (Arı, 2013: 262; Şanlı ve Pınar 2017: 951). Böylece revize edilmiş Bloom Taksonomisi ortaya çıkmıştır.

Revize edilmiş Bloom Taksonomisi'ni Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisinden ayıran farklılıkları Forehand (2010) terminolojik, yapısal ve amaçsal değişim adı altında üç ana grupta incelemiştir. Terminolojik değişim adı altında aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır. Orijinal Bloom taksonomisini oluşturan bilgi (Knowledge), kavrama (Comprehensin), uygulama (Application), analiz (Analysis), sentez (Synthesis) ve değerlendirme (Evaluation) isim halinden fiil haline dönüştürülmüştür (Şekil 10). En alt basamak olan bilgi yerine hatırlama, kavrama yerine anlama, sentez yerine yaratma fiilleri

kullanılarak yeniden düzenlenmiştir. Buna göre orijinal taksonomide en üst basamaklarda yer alan sentez ve değerlendirme basamakları revize edilen taksonomide yerleri değiştirilmiş ve sentez basmağı yaratma (create) şeklinde yeniden düzenlenmiştir (Huitt, 2011; Tutkun, 2012: 18; Şekil 10). Yapısal olarak tek boyutlu olan Bloom'un orijinal taksonomisinin iki boyutlu hale getirilmiştir. Orijinal Bloom Taksonomisi tek boyutlu olmasına rağmen revize edilen Bloom taksonomisi bilgi birikimi ve bilişsel süreç boyutlarından oluşmaktadır. Bilgi birikimi boyutu olgusal, kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel basamaklardan oluşurken bilişsel süreç boyutu, hatırlama, anlama, uygulama, analiz (Çözümleme), değerlendirme ve yaratma basamaklarından oluşmaktadır (Tablo 12). Amaçsal değişimde ise orijinal Bloom taksonomisini yenileyerek (revize ederek) daha geniş kitlelere hitap eder duruma gelmesi hedeflenmiştir.

Şekil 10: Orijinal ve yenilenmiş Bloom taksonomisi

Kaynak: Ari, 2013: 262.

Tablo 12. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Bilgi boyutu	Bilişsel süreç boyutu

-
1. Olgusal bilgi
 2. Kavramsal bilgi
 3. İşlemsel bilgi
 4. Üst bilişsel bilgi

1. Hatırlama

2. Anlama

3. Uygulama

4. Çözümleme

5. Değerlendirme

6. Yaratma

Kaynak: Krathwohl, 2002: 2016; Anderson, 2005: 105

Eğitim ve öğretimde süreçlerinde meydana gelen gelişmeler Bloom'un orijinal taksonomisinin güncel gelişmelere göre revize edilmesini gerekli kıldığı yukarıda belirtilmişti. Buna göre Anderson ve Krathwohl (2018: 349-358) taksonominin orijinal şeklinde yaptıkları değişiklikleri aşağıdaki şekilde kategorize etmektedirler:

Vurgulamaya ilişkin yapılan dört değişiklik

1. Güncelleştirilmiş şekilde dikkatle kullanımdaki şekliyle taksonomiye yöneltilmiştir.
2. Güncelleştirmede hedef kitlenin genişletilmesine çalışılmış öğretmenler vurgulanmıştır.
3. Anlamayı kolaylaştırmak için özellikle değerlendirme görevi örneklerinden yararlanılmıştır.
4. Güncelleştirmede alt kategoriler vurgulanmaktadır.

Terimlere ilişkin yapılan dört değişiklik

1. Ana kategori başlıkları hedeflerin biçimi ile tutarlı hale getirildi.
2. Bilgi ile ilgili alt kategorilerin adları değiştirildi ve bunlar yeniden düzenlendi.
3. Bilişsel süreç kategorilerinin alt kategorileri fiillerle değiştirildi.
4. Kavrama ve yaratma ile ilgili başlıklar değiştirildi.

Yapıya ilişkin yapılan dört değişiklik

1. Hedeflerin ad ve fiil bileşenleri ayrı boyutlar haline getirildi.
2. İki boyutlu çözümleme aracımız olan sınıflama tablomuzun temelini oluşturmaktadır.

3. Süre kategorileri birikimli bir aşamalılık (hiyerarşik bir yapı) oluşturmaz.
4. Sentez/yaratma ve değerlendirme dizilişte yer değiştirdi.

3.3. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT)

Yukarıda yenilenme nedenleri ve orijinal taksonomiden farklılıkları belirtilen Yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilgi ve bilişsel süreç boyutları ile ilgili açıklamalara aşağıda yer verilecektir.

3.3.1. Bilgi boyutu

Bilgi boyutu bilginin değişik türlerine basamaklarından oluşmaktadır. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilgi boyutu olgusal (Factual Knowledge), kavramsal (Conceptual Knowledge), işlemsel (Procedural Knowledge) ve üstbilişsel (Metacognitive Knowledge) olmak üzere dört ana basamaktan oluşmaktadır. Bunlardan ilk üç boyut orijinal tablodaki ilk üç basamak ile aynıdır. Ancak bilişsel psikolojide meydana gelen gelişmeler göz önüne alınarak yeniden düzenlenmişlerdir. Dördüncü ve yeni bir kategori olan Üstbilişsel Bilgi (Metacognitive Knowledge), YBT'yi orijinal taksonomiden büyük ölçüde ayırır (Krathwohl, 2002: 214). YBT bilgi boyutu ana ve alt basamaklarına ait özellikler tablo 13 üzerinde verilmiştir.

Tablo 13:Yenilenmiş Bloom taksonomisi Bilgi boyutu ve alt basamakları

Ana ve alt basamaklar	Örnekler
A. Olgusal Bilgi (Factual Knowledge): Öğrencilerin herhangi bir dersin farkında olmaları ve o ders ile ilgili sorunların üstesinden gelmeleri için bilmeleri gereken temel bilgileri içermektedir.	
Aa.Terminoloji bilgisi	Byte, perlit, asit volkanizma
Ab. Özel detay ve öğeler bilgisi	Hava, su, toprak gibi başlıca doğal kaynaklar
B. Kavramsal Bilgi (Conceptual Knowledge): Daha büyük bir yapı içinde yer alan temel unsurlar ve bunların karşılıklı hareket etmesini sağlayan ilişkiler	
Ba. Sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi	Jeolojik zamanlar, iklim ve toprak sınıflandırmaları
Bb. İlkeler ve genellemeler bilgisi	Dağılım ilkesi, bağlantı (interaction) ilkesi, sebep-sonuç ilkesi
Bc. Teoriler, modeller ve yapılar bilgisi	Malthus nüfus teorisi, toprakların yapısı
C. İşlemsel Bilgi (Procedural Knowledge): Bir şeyin nasıl yapılacağı; sorgulama yöntemleri ve becerilerin, algoritmaların, tekniklerin ve yöntemlerin kullanımına ilişkin kriterleri içermektedir.	
Ca. Konuya özgü beceri ve algoritma bilgisi	Coğrafi gözlem, arazide çalışma, harita çizim becerileri, alan, uzunluk vb. hesaplamaları
Cb. Konuya özgü teknik ve yöntemler bilgisi	Bilimsel yöntem, olay ve olgular arasında karşılıklı ilişkiler kurabilme, araştırma planlama
Cc. Uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi	Tablo, grafik ve diyagramdan ne zaman hangi durumda yararlanacağına belirlenmesi
D. Üstbilişsel Bilgi (Metacognitive Knowledge): Genel olarak biliş bilgisinin yanı sıra kişinin kendi bilişinin farkındalığı ve bilgisi.	
Da. Stratejik bilgi	Coğrafya dersi öğretiminde buluş yoluyla öğretim stratejisini kullanma
Db. Uygun bağlamsal ve koşullu bilgi de dahil olmak üzere bilişsel görevler hakkında bilgi.	Coğrafya öğretmeninin iklim konusunda uygulayacağı test çeşitleri hakkında sahibi olması, coğrafya öğretimi için farklı görevlerin gerektirebileceği bilişsel hazırlıklar
Dc. Kendini tanıma bilgisi-öz bilgi	Bireyin kendi coğrafi bilgi seviyesinin farkında olması Bir makale yazma veya eleştirme bilgi birikimine sahip olduğu fark etmek Sürdürülebilirlik (Sustaniabilty) konusunda bir makale yazmak veya yazılmış makaleyi eleştirmek örnek olarak verilebilir.

Kaynak: Anderson, Krathwohl, Airasian, Cruikshank, Mayer, Pintrich, Rath ve Wittrock, 2018: 37; Krathwohl, 2002: 215

3.3.2. Bilişsel süreç boyutu

YBT bilişsel süreç boyutu hatırlama (remember), anlama (understand), uygulama (apply), çözümleme (analyze), değerlendirme (evaluate) ve yaratma (create) gibi düşünsel ve zihinsel etkinlikler ile yorum yapma gibi davranışları kapsamaktadır. YBT ile öğrencilere çözümleme, değerlendirme ve yaratma vb. bilişsel düşünme, problem çözme, eleştirel düşünme, değerlendirme ve planlama ve tasarlama gibi üst düzey beceriler kazandırılabilir. YBT bilişsel süreç boyutu ana ve alt basamaklarına ait açıklama ve örnekler tablo 14, 15 ve 16 üzerinde yapılmıştır.

Tablo 14: Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu hatırlama ve anlama ana alt basamakları ve özellikleri

Ana basamaklar ve bilişsel süreçler	Alternatif isimler	Tanımlar ve örnekler
1. HATIRLAMA (Remember)	Uzun süreli bellekten ilgili bilgiyi geri getirme.	
1.1. Tanıma	Belirleme	Uzun süreli bellekte üzerinde çalışılan materyale uygun bilginin yerini saptama. Örneğin, 1927-2024 yılları arasında Türkiye nüfus artışıdaki önemli tarihleri tanıma.
1.2. Hatırlama	Bilgiye erişme	Konu ile ilişkili bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme. Örneğin, Türkiye’de meydana gelen yıkıcı depremlerin tarihlerini hatırlama.
2. ANLAMA (Understand)	Sözlü, yazılı ve grafik şeklinde sunulan öğretim mesajlarından anlam çıkarma.	
2.1. Yorumlama	Açıklık getirme, başka bir ifade ile anlatma, çevirme	İfade biçimini değiştirme. Örneğin turizm ile ilgili verilmiş sayısal bilgileri sözlü olarak ifade etme. Tarım ile ilgili verilmiş olan bir cümleyi aynı anlama gelecek şekilde başka bir ifade ile yeniden ifade etme.

2.2. Örneklendirme	Gösterimleme, somutlaştırma	Kavram ve ilkeleri örnek ve gösterimleme ile somut hale getirme. Örneğin, mermeri metamorfik kayalar olarak verme.
2.3. Sınıflama	Gruplara ayırma, ilgili gruba yerleştirme	Bir varlığın belirli bir grupta yer alıp almayacağını saptama. Örneğin, iklimleri, toprakları sınıflandırma.
2.4. Özetleme	Kısaca ifade etme, genelleme	Genel temayı ya da önemli noktaları toplama. Örneğin turizmin çevresel etkileri konusunda yazılmış bir makaleyi özetleme ya da Türkiye’de sanayi faaliyetlerinin gelişme sürecini kısaca yazma.
2.5. Sonuç çıkarma	Çıkarım yapma, öteleme, önceden kestirme	Konu ile ilişkili elde edilen bilgiden yola çıkarak genelleme yapma. Örneğin, verilen örneklerden yararlanarak zonal toprakların iklim etkisi ile ortaya çıkan topraklar olduğuna ulaşma.
2.6. Karşılaştırma	Benzerlik ve fark arama, eşleme, örtme	İki görüş, nesne vb. arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulma. Örneğin, zonal ve azonal topraklar arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulma. Akdeniz ve Karadeniz iklimlerini karşılaştırma.
2.7. Açıklama	Modeller oluşturma	Bir sistemdeki sebep-sonuç ilişkisini ortaya koyan model oluşturma. Örneğin, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin nedenlerini açıklama.

Kaynak: Anderson vd., 2018: 375-376; Krathwohl, 2002: 215

Tablo 15. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu uygulama ve analiz ana alt basamakları ve özellikleri

3. UYGULAMA (Apply)	Verilen bir durumda ile ilgili bir işlemin uygulanması veya ondan yararlanılması.	
3.1. Yapma	İcra etme	İşlemi, bilindik konu üzerinde uygulama yapmak. Örneğin, izohips yöntemi ile topografya haritası çizmek.
3.2. Yararlanma	Kullanma	Koşulların uygun olduğu yeni bir durumda işlem den yararlanma. Örneğin, uygun durumlarda arazide çalışma becerisini coğrafya öğretiminde kullanmak.
4. ÇÖZÜMLEME (Analyze)	Materyali parçalara ayırma, parçaların birbiriyle ve bütün ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu saptama.	
4.1. Ayırıştırma	Ayırt etme, ayırma, detayına inme, seçme	Konu ile ilgili verilen materyali konu (bütün) ile ilişkili ve ilişkisiz veya önemli ve önemsiz parçalara ayırmak. Örneğin, kıvrılma ile oluşan dağlar konusunda kırılma ile oluşan dağlar örneğini ayırma.
4.2. Örgütleme	Bütünlüğü ve bütünleşmeyi görme, ana çizgileri belirleme, özleştirme, yapılandırma	Belirli bir yapıda bulunan bileşenlerin ne derecede elverişli ya da işlevsel olduklarını saptama. Örneğin, sediment kayalar, Mesozoyik jeolojik zamanını açıklamaya uygun olanlar ve olmayanlar şeklinde iki gruba ayırma.
4.3. İrdeleme	Atfetme, yükleme	Verilen materyalde ortaya konulan görüşün, yanlışlık, değer ve amacını saptama. Örneğin, çevre sorunları konusunda yazılan bir makaledeki yazarın görüşünü ortaya çıkarma.

Kaynak: Anderson vd., 2018: 375-376; Krathwohl, 2002: 215

Tablo 16. Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu değerlendirme ve yaratma ana alt basamakları ve özellikleri

5. DEĞERLENDİRME (Evaluate)	Kriterler ve standartlara dayalı yargılarda bulunmak.	
5.1. Denetleme	Eşgüdümleme, İzleme, Test etme	Bir süreç veya ürünün bünyesinde yer alan uyumsuzlukları saptama; ürün veya sürecin iç tutarlılığına sahip olup olmadığını belirleme; bir işlemde faydalandığında o işlemin ne kadar etkili bir süreç meydana getireceğini öngörme. Örneğin, küresel ısınma konusunda çalışan bir araştırmacının ulaştığı sonuçları daha önce yapılmış olan çalışmalarla uygunluğunu ortaya koyması.
5.2. Eleştirme	Yargılama	Bir ürünün ilgili dış kriterlerle çelişisini, uyumsuzluğunu belirleme, ürünün dış kriterlere uygunluğunu ortaya koyma; bir işlemin, karşılaşılan problemin üstesinden gelmek için uygunluğunu ortaya koyma. Örneğin, yenilenebilir enerji kaynakları ve fosil yakıtlardan hangisinin enerji sorunu üstesinden gelmek için daha etkili olduğunu ortaya koyma.
6. YARATMA (Create)	Yeni, uyumlu bir bütün oluşturmak veya özgün bir ürün meydana getirmek için öğeleri bir araya getirmek.	
6.1. Oluşturma	Hipotez önerme	Ölçütleri dikkate alarak yeni bir hipotez ortaya koyma. Örneğin, küresel ısınma nedeniyle 2100 yılına sıcaklık sürekli artacaktır.
6.2. Planlama	Tasarlama	Bazı problemlerin üstesinden gelmek için bir işlem geliştirme veya tasarlama. Örneğin, iklimde gelecekte meydana gelebilecek değişimlerin tahmin edilmesinde kullanılabilecek bir iklim modellemesi tasarlama.
6.3. Üretme	Yapma	Bir buluş ya da icat yapma, ürün icat etme. Örneğin, süpernova patlamalarından ozon tabakasının etkilenmemesi için bir buluş yapma.

Kaynak: Anderson vd., 2018: 375-376; Krathwohl, 2002: 215

3.4. Yenilenmiş Bloom Taksonomisinin kullanımı

Öğretim programlarında yer alan kazanımların YBT’de gösterilmesi kazanım cümlesinde yer alan isim ve fiil ifadelerinin tespit edilmesi ile başlamaktadır. İsim ifadesi bilgi boyutunu, fiil ifadesi bilişsel süreç boyutunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda öğretim programında yer alan kazanımların YBT tablosunda doğru bir şekilde gösterilebilmesi açısından kazanım cümlesi isim ve fiil yapısı incelenmelidir. Fiil ifadesinin YBT’nin hangi bilişsel boyut basamağında yer aldığının saptanması gerekir. Bunun için bilişsel süreç boyutu ana basamaklarına ait alt bilişsel basamakların özelliklerinin incelenmesi ve sınıflamanın buna göre yapılması gerekmektedir. Aynı şekilde kazanım cümle yapısındaki isim ifadesinin YBT bilgi boyutunun hangi ana ve alt basamakta yer aldığının belirlenmesi gerekmektedir (Anderson vd., 2018: 40; Gülersoy ve Gülersoy, 2023: 6; İlhan ve Gülersoy, 2018: 15-16). Bu şekilde kazanım cümlesi fiil ve isim yapısını inceleyerek 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDOP) yer alan kazanımlar sınıflandırılıp YBT’de konumlandırılabilir. Bu kapsamda bir fikir vermesi açısından Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutuna ait olası fiiller tablo 17’de verilmiştir.

Örneğin MEB 2024 CDÖP’da yer alan “*COĞ.9.1.1. Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini çözümleyebilme*” kazanımını inceleyelim.

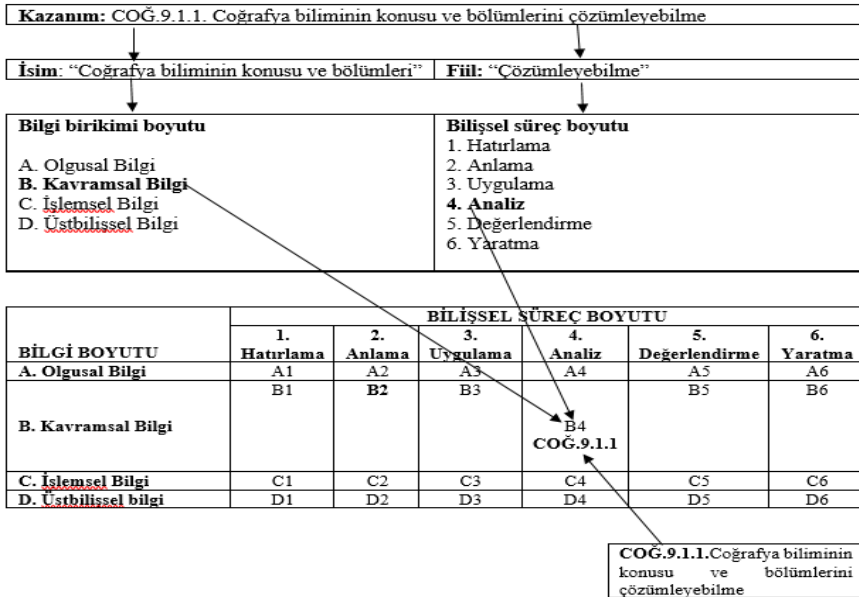
Bu kazanım cümlesinde fiil olarak “çözmek” ifadesi görülmektedir. “çözmek” YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) ana basamağı alt basamaklarından ayırıştırma kapsamında yer aldığından kazanım YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) ana basamağında yer almaktadır.

Kazanım cümlesinde yer alan “Coğrafya biliminin konusu ve bölümleri” bilgi boyutu kavramsal bilgi ana basamağı sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı kapsamında yer almaktadır. Bu nedenle “COĞ.9.1.1.” nolu kazanım YBT’de bilgi boyutu kavramsal bilgi basamağı ile bilişsel süreç boyutu analiz

basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Şekil 11, tablo 19).

Kazanım cümlesinde birden fazla isim ve fiil ifadesi olması durumunda aşağıdaki süreç izlenmektedir. Kazanın cümlesinde birden fazla fiil ifadesi bulunması halinde bir üst basamağı işaret eden fiil ifadesi kazanımın sınıflandırılmasında esas alınmalıdır. Örneğin kazanım cümlesinde hatırlama ve anlama boyutlarını ifade eden fiil yer alıyorsa kazanım bir üst basamak olan anlama basamağında sınıflandırılmalıdır. Aynı şekilde kazanım cümlesinde olgusal ve kavramsal bilgi yer alıyorsa kazanım bir üst basamak olan kavramsal bilgi basamağında sınıflandırılmalıdır (Anderson vd., 2018: 40). Böylece kazanım cümlesinde yer alan birden fazla fiil ve isim ifadeleri ile ortaya çıkabilecek sorunlar da çözümlenmiş olunur.

Şekil 11. Örnek bir kazanımın (COĞ.9.1.1) YBT tablosunda gösterilmesi.

Kaynak: MEB, 2024: 16

Tablo 17: Yenilenmiş Bloom taksonomisi bilişsel süreç boyutu fiil tablosu

Hatırlama (Remember)	Seçmek (Chose), Tanımlamak (Define), Bulmak (Find), Listelemek (List), Eşleştirmek (Match), İsimlendirmek (Name), Etiketlendirmek (Label), Hatırlamak (Recall), Hecelemek (Spell), Söylemek (Tell)
Anlama (Understand)	Sınıflandırmak (Classify), Karşılaştırmak (Compare-Contrast), açığa kavuşturmak (Clarifying), Temsil etme/sunma (Representing), Örnekleme (Exemplifying), soyutlama (abstracting), genelleme yapma (Generalizing), Açıklamak (Explain), Genişletmek (Extend), Resimlemek (Illustrate), Anlam-sonuç çıkarma (Infer), Yorumlamak
Uygulama (Apply)	Uygulamak (Apply), İnşa etmek (Build-Construct), Seçmek (Choose), Geliştirmek (Develop), Deney yapmak (Experiment with), Röportaj yapmak (Interview) Kullanmak (Make use of), Modellemek (Model), Organize etmek (Organize)
Analiz (Analyze)	Ayırım yapma / ayırma (Differentiating), Odaklanmak (Focusing), Uyumun farkına varma (Finding Coherence), Ana hatlarını çıkarma (Outlining), yapılandırma /iskeletini oluşturma (Structing), alt bölümlerine ayırma
Değerlendirme (Evaluate)	Kabul etmek (Agree), Değerlendirmek (Appraise), Değer biçmek (Assess), Kontrol etmek /denetlemek (Checking), Koordine etmek (Coordinating), Karşılaştırmak (Compare), Sonuçlandırmak (Conclude), Ölçütlere (Criteria), Eleştirmek (Criticize), Karar vermek (Decide),
Yaratma (Create)	Uyarlamak (Adapt), Yeni bir ürün İnşa etmek (Build), Değiştirmek (Change), Derlemek (Compile), Şerh, türkü vb. bestelemek (Compose), İnşa etmek (Construct) Yaratmak / oluşturmak (Create), Tasarlamak (Design), Yeni bir şey geliştirmek (Develop), İcat etmek (invent), Tahmin etmek (Estimate), Formüle etmek (Formulate), Hipotez kurmak (Hypothesing), Hayal etmek (Imagine), Geliştirmek (Improve), İcat etmek (Invent), Oluşturmak

Kaynak: Handayani, Sari ve Sumardi, 2019: 278; Yıldırım, 2016

Sonuç olarak, eğitim ve ğretim etkinliklerinin planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi, ğretim programlarının ihtiyaçlara uygun olarak hazırlanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik coğrafya dersi ğretimi için de gereklidir. Daha önce birçok kez yenilenen Coğrafya Dersi ğretim Programı en son 2023 yılında güncel gelişmelere uygun olarak gözden geçirilerek revize edilmiş ve 2024-2025 eğitim ğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda MEB tarafından 2024 yılında yayınlanan Coğrafya Dersi ğretim Programı'nda yer alan kazanımlar Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre sınıflandırılmasının yapılması için adı geçen taksonominin özelliklerinin bilinmesi gereklidir. Bu kapsamda bu bölümde ncel orijinal Bloom taksonomisi hakkında bilgi verilmiş daha sonra orijinal taksonominin revize edilmesi nedenleri açıklanmıştır. Sonraki süreçte Revize edilmiş taksonomi özellikleri örneklerle açıklanmış ve taksonominin nasıl kullanılacağı üzerinde durulmuştur. Son olarak Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilişsel süreç boyutu basamaklarına uygun olası fiiller belirlenerek tablo üzerinde gösterilmiştir. Sonraki bölümde MEB tarafından 2024 yılında yayınlanan 2024 Coğrafya Dersi ğretim Programı'da yer alan kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılışı üzerinde durulacaktır.

BÖLÜM IV

MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre dağılışı

Bu bölümde MEB'in 2024 yılında yayınlamış olduğu Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlar sınıf düzeyinde ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bilgi ve bilişsel süreç basamaklarına göre değerlendirilecektir. Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi hangi basamağında yer alacağı ile ilgili daha önce açıklama yapıldığı için bu bölümde ayrıca açıklama yapılmayacak doğrudan sınıf düzeyinde kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre sınıflandırılması ve dağılımı yapılacaktır. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim programında 9'ncü sınıf coğrafya dersine ait 19; 10'cu sınıf coğrafya dersine ait 18; 11'nci sınıf coğrafya (4 saat) dersine ait 19 ve 12'ci sınıf coğrafya dersine (4 saat) ait 20 olmak üzere toplam 76 kazanım (Öğrenme çıktısı) yer almaktadır. MEB 2024 Coğrafya öğretim programında kazanımlar ana ve alt kazanımlar olarak verilmiştir. Çalışmada sadece ana kazanımlar üzerinde durulacaktır. Örneğin, “*COĞ.9.1.1. Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 16) kazanımı iki alt kazanımdan oluşmaktadır. COĞ.9.1.3 nolu kazanım 4 alt kazanımdan oluşmaktadır. Bu şekilde MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bütün ana kazanımların alt kazanımları bulunmaktadır. Çalışma, ana kazanımların YBT'ye göre sınıflandırılması ile sınırlı olup ana

kazanımlara ait alt kazanımların YBT'ye göre sınıflandırılması yapılmayacaktır.

4.1. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların sınıflara göre dağılışı

2024 CDÖP'te toplam 76 kazanım yer almakta olup bu kazanımların (Öğrenme çıktıları) hemem hemen eşit oranda sınıflara dağıtıldığı görülmektedir (Tablo 18 ve 19, şekil 12 ve 13). 2024 CDÖP'nda 9'ncü sınıf coğrafya dersine ait 19 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımların 15.8'i (3 kazanım) Coğrafyanın doğası, %15.8'i (3 kazanım) mekânsal Bilgi teknolojileri, %21'i (4 kazanım) doğal sistemler ve süreçler, %21'i (4 kazanım) beşeri sistemler ve süreçler ünitelerine aittir. Kazanımların %15.8'i (3 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre, %5.3 (1 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri ve %5.3 (1 kazanım) bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitelerine ait olduğu görülmektedir. 9'ncü sınıf coğrafya dersi ile ilgili kazanımların yaklaşık yarısının (%47,4) doğal sistemler ve süreçler ile beşeri sistemler ve süreçler ünitelerine ait olduğu görülmektedir (Tablo 18 ve 19, şekil 12).

10'ncü sınıf coğrafya dersinde doğal sistemler ve süreçler ünitesi %27.8 ile (5 kazanım) en fazla kazanıma sahip olan ünite dir. Bu üniteyi 4 kazanım (% 22.3) ile afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi takip etmektedir. Ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi 3 (%16.7), mekânsal bilgi teknolojileri ve beşeri sistemler üniteleri 2'şer (Toplamda %22.2) kazanıma sahip iken coğrafyanın doğası ve bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitelerinin 1'er kazanıma (Toplamda % 11) sahip olduğu görülmektedir (Tablo 18 ve 19, şekil 12).

11'nci sınıf coğrafya dersi (4 saat) kazanım dağılışı na bakıldığında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi 5 kazanım ile bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi 5 kazanım ile ve toplamda 11'nci sınıf kazanımlarının % 52.6'ne (10 kazanım) sahip olduğu görülmektedir. Bu üniteleri 3 kazanım ile afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi takip etmektedir. Doğal sistemler ve süreçler ile beşeri

sistemler ve süreçler ünitelerinin her biri 2’şer kazanıma sahip iken coğrafyanın doğası ünitesi ve mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi 1’er kazanıma sahiptir (Tablo 18 ve 19, şekil 12).

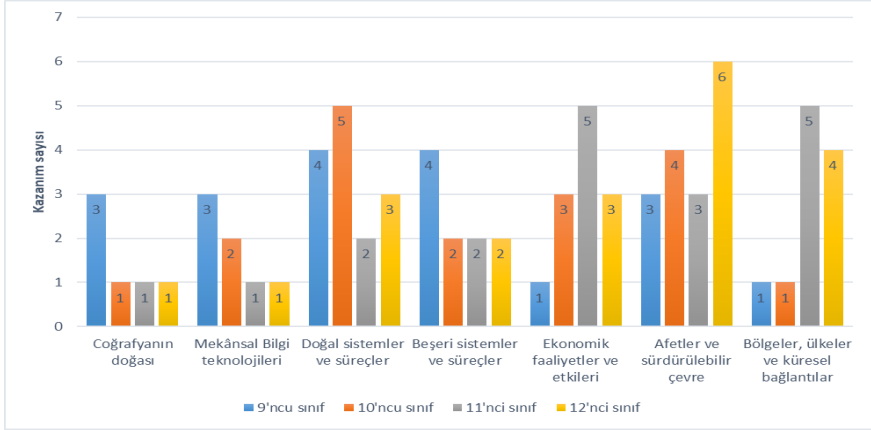
Tablo 18: MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların ünite ve sınıflara göre dağılımları

Ünite	Sınıflara göre kazanım sayısı							
	9’ncu Sınıf	%	10’ncu Sınıf	%	11’nci sınıf (4 saat)	%	12’nci sınıf (4 saat)	%
1. Coğrafyanın doğası	3	15.8	1	5.5	1	5.3	1	5.0
2. Mekânsal Bilgi teknolojileri	3	15.8	2	11.1	1	5.3	1	5.0
3. Doğal sistemler ve süreçler	4	21.0	5	27.8	2	10.5	3	15.0
4. Beşeri sistemler ve süreçler	4	21.0	2	11.1	2	10.5	2	10.0
5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri	1	5.3	3	16.7	5	26.3	3	15.0
6. Afetler ve sürdürülebilir çevre	3	15.8	4	22.3	3	15.8	6	30.0
7. Bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar	1	5.3	1	5.5	5	26.3	4	20.0
Toplam	19	100	18	100	19	100	20	100

Kaynak: MEB, 2024: 9-11

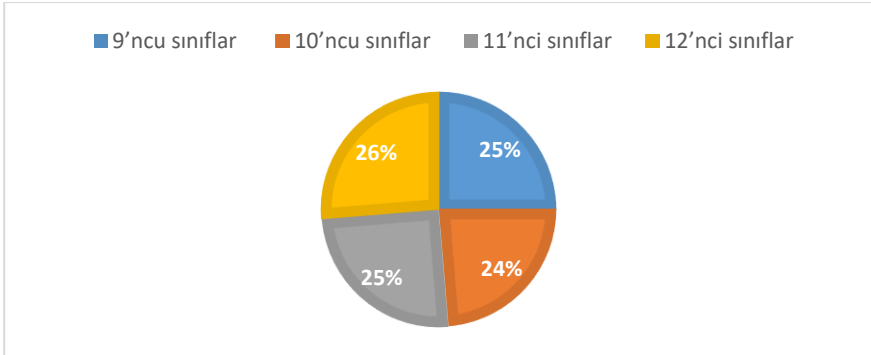
12’nci sınıf coğrafya dersinde yer alan 20 kazanımların ünitelere göre dağılışıma bakıldığında afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesinin 6 kazanım (%30) ile en fazla kazanıma sahip ünitesi olduğu görülmektedir. Bu üniteyi 4 kazanım ile bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi izlemektedir. Doğal sistemler ve süreçler ünitesi

ile ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi 3'er kazanıma sahip iken beşeri sistemler ve süreçler ünitesi 2, coğrafyanın doğası ünitesi 1 ve mekânsal bilgi teknolojileri ünitesinin 1 kazanıma sahip olduğu görülmektedir (Tablo 18 ve 19, şekil 12).

Şekil 12: MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların ünite ve sınıflara göre dağılışı

Kaynak: MEB, 2024: 9-11

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

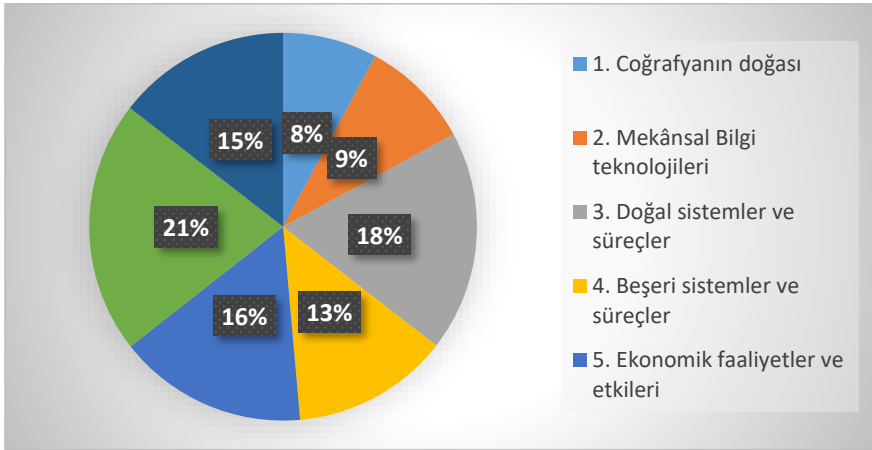
Şekil 13. 2024 CDÖP'nda yer alan toplam 76 kazanımın sınıflara dağılışı (%)

Kaynak: MEB, 2024: 9-11

Tablo 17 ve şekil 13 incelendiğinde 2024 CDÖP yer alan toplam 76 kazanımın % 25'i (19 kazanım) 9'ncu sınıf, %23,7'si (18 kazanım) 10'ncu sınıf, % 25'i (19 kazanım) 11'nci sınıf ve % 26,3'ünün (20 kazanım) 12'nci sınıf coğrafya derslerine ait olduğu görülmektedir (Tablo 19, şekil 13).

4.2. MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında (CDÖP) yer alan kazanımların ünite bazında dağılışı

2024 CDÖP'nda yer alan toplam 76 kazanımın %7.9'u (6 kazanım) coğrafyanın doğası, % 9.2'si (7 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri ünitesinde yer almaktadır. Toplam 76 kazanımın % 18.4'ü (14 kazanım) doğal sistemler ve süreçler, % 13.1'i (10 kazanım) beşeri sistemler ve süreçler ünitelerine aittir. 2024 CDÖP toplam kazanımların % 15.8'i (12 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri, % 21.1'i (16 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre ve % 14.5'i (11 kazanım) bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitelerinde yer almaktadır (Tablo 18, 19 ve şekil 14).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 14. 2024 CDÖP'nda yer alan toplam 76 kazanımın ünitelere dağılışı (%)

Kaynak: MEB, 2024: 9-11

Ünite bazında değerlendirildiğinde coğrafyanın doğası ünitesi toplam 76 kazanımın %7.9'nunu (6 kazanım) oluşturmaktadır. Bu altı kazanımın %50'sine (3 kazanım) 9'ncü sınıf coğrafya dersinde yer verilirken geri kalan %50'sine 10, 11 ve 12 sınıf coğrafya derslerinde 1'er kazanım ile yer verilmiştir (Tablo 19, şekil 14).

2024 CDÖP'te yer alan toplam 76 kazanımın % 9.2'si (7 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri ünitesine aittir. Bu kazanımların % 42.8'i (3 kazanım) 9'uncu sınıf coğrafya dersinde yer alırken, %28,6'sı (2 kazanım) 10'ncü sınıf, % 14,3'ü (1 kazanım) 11'nci sınıf ve %14.3'ü (1 kazanım) 12'nci sınıf coğrafya dersinde yer almaktadır (Tablo 19, şekil 14).

Toplam 76 kazanımın % 18,4'ü (14 kazanım) doğal sistemler ve süreçler ünitesinde yer almaktadır. Bu ünite ile ilgili toplam 14 kazanımın % 28,6'sı (4 kazanım) 9'ncü sınıf coğrafya dersinde %35,7'si (5 kazanım) 10'ncü sınıf coğrafya dersinde yer almaktadır. Bu ünite kazanımlarının % 14,3'ü (2 kazanım) 11'nci sınıf ve %21,4'ü (3 kazanım) 12'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer almaktadır (Tablo 19, şekil 14).

2024 CDÖP'da beşeri sistemler ünitesi toplamda 10 kazanım ile temsil edilmekte ve bu kazanımlar toplam 76 kazanımın % 13.1'ini oluşturmaktadır. Bu ünite kazanımlarının ağırlıklı olarak 9'ncü sınıfta (%40 ve 4 kazanım) yer aldığı görülmektedir. Kalan diğer 6 kazanım %20'lik oran ile (2 kazanım) 10, 11 ve 12'nci sınıflar coğrafya derslerine eşit olarak dağıtılmış olduğu görülmektedir (Tablo 19, şekil 14).

Tablo 19: MEB 2024 Coğrafya Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların sınıf bazında ünitelere göre dağılımları

Sınıflar	Üniteler															
	1. Coğrafyanın doğası		2. Mekânsal Bilgi teknolojileri		3. Doğal sistemler ve süreçler		4. Beşeri sistemler ve süreçler		5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri		6. Afetler ve sürdürülebilir çevre		7. Bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
9'ncü sınıflar	3	50.0	3	42.8	4	28,6	4	40	1	8.3	3	18.8	1	9.1	19	25.0
10'ncü sınıflar	1	16.7	2	28.6	5	35.7	2	20	3	25	4	25	1	9.1	18	23,7
11'nci sınıflar	1	16.7	1	14.3	2	14.3	2	20	5	41.7	3	18.8	5	45.5	19	25.0
12'nci sınıflar	1	16.7	1	14.3	3	21.4	2	20	3	25	6	37.5	4	36.3	20	26,3
Toplam	6	7.9	7	9.2	14	18.4	10	13.1	12	15.8	16	21.1	11	14.5	76	100

*n kazanım sayısını ifade etmektedir.

Kaynak: MEB, 2024: 9-11

MEB 2024 CDÖP'ında yer alan toplam yer alan 76 kazanımın % 15.8'i (12 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine aittir. Bu 12 kazanımın önemli bir kısmının (% 41,7 - 5 kazanım) 11'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer aldığı görülmektedir. 11'nci sınıfları %25 oranlar ile (3'er kazanım) 10 ve 12'nci sınıf coğrafya dersi takip etmektedir. 9'ncü sınıf coğrafya dersi %8,3 ile (1 kazanım) bu ünite kazanımlarının en az yer aldığı ders olduğu görülmektedir (Tablo 19, şekil 14).

Afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi MEB 2024 CDÖP'ında toplamda 16 kazanım ile temsil edilmektedir. Bu 16 kazanım 2024 CDÖP'ında yer alan toplam 76 kazanımın % 21.1'ini oluşturmaktadır. Bu 16 kazanımın % 37.5'i (6 kazanım) 12'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer almaktadır. 9 ve 11'nci sınıflardan her biri %18.8'lik (her biri 3 kazanıma sahip) kazanım payına sahip iken 10'cu sınıf coğrafya dersi bu toplam 16 kazanımın %25'ine (4 kazanım) sahiptir (Tablo 19, şekil 14).

Bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi için 2024 CDÖP’da 11 kazanıma yer verilmiştir. Bu 11 kazanın 2024 CDÖP’nda yer alan toplam 76 kazanımın %14.5’ni oluşturmaktadır. Bu kazanımların önemli bir kısmı (%81.8’i – 9 kazanım) 11 (%45.5 ve 5 kazanım) ve 12’nci sınıf (%36.3 ve 4 kazanım) düzeyi coğrafya dersinde yer almaktadır. Bu ünite kazanımlarının % 9.1’i (1 kazanım) 9 ve %9.1’i (1 kazanım) 10’ncu sınıf coğrafya dersleri kapsamında yer aldığı görülmektedir (Tablo 19, şekil 14).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, ünite bazında kazanımların dağılışına bakıldığında 2024 CDÖP’nda afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesine yönelik daha fazla kazanım olduğu görülmektedir. Bu durum, hem son yıllarda Türkiye ve küresel ölçekte afetler ve etkilerinin artması hem de doğal ve beşeri kaynakları gelecek nesillerin de yararlanacağı şekilde kullanmaya yönelik farkındalığın artması ile ilişkili olabilir. Ayrıca Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma hedefleri kapsamında bu ünite kapsamında daha fazla kazanıma yer verilmiş olması olası görülmektedir.

4.3. MEB 2024 CDÖP yer alan 9’ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT’ye göre genel dağılışı

YBT tablosunun nasıl kullanılacağı ve kazanımların YBT’de nasıl konumlandırılacağı 3’ncü bölümde açıklanmıştır. Ders öğretim programlarında yer alan her bir kazanımın bir kodu bulunmaktadır. Kazanım kodu olarak verilen kodlar kazanımı ifade etmek ve kazanımın diğer kazanımlar ile karışmaması için kazanıma verilen koddur. Örneğin, “COĞ.9.1.1.” kodlu kazanımda yer alan “COĞ” ifadesi coğrafya, 9 sayısı 9’ncu sınıf, dokuzdan sonraki ilk 1 sayısı 1’nci ünite ve ikinci 1 sayısı ise kazanım numarasını ifade etmektedir. 2024 CDÖP yer alan 9’ncu sınıf düzeyi coğrafya dersi kazanımlarının YBT’deki konumları tablo 21 üzerinde gösterilmiştir. Kazanımların ünitelere göre dağılışı ve YBT’nin hangi basamağında niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalara kazanımların ünitelere dağılışı başlıklarında ayrıca yer verilmiştir.

YBT'ye göre sınıflandırılan kazanımların YBT tablosunda gösterilmesinde aşağıdaki noktaya dikkat edilir. Kazanımın YBT bilgi ve bilişsel süreç basamağındaki yeri belirlendikten sonra YBT üzerinde ilgili bilgi ve bilişsel süreç basamaklarının çakıştığı hücrede gösterilmesi gerekir. Örneğin “COĞ 9.1.1” nolu kazanım bilişsel süreç açısından değerlendirildiğinde analiz basamağında, bilgi boyutu açısından değerlendirildiğinde kavramsal bilgi basamağında yer almaktadır. Bu nedenle bu kazanım YBT’de kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmelidir. YBT bilgi ve bileşsel süreç boyutu basamak ve bu basamakların çakıştığı hücreler tablo 20 üzerinde gösterilmiştir.

Tablo 20: YBT bilgi ve bileşsel süreç boyutu basamak ve bu basamakların çakıştığı hücreler

BİLGİ BOYUT U	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. Hatırla ma	2. Anla ma	3. Uygula ma	4. Anal iz	5. Değerlendir me	6. Yarat ma
A. Olgusal Bilgi	A1	A2	A3	A4	A5	A6
B. Kavram sal Bilgi	B1	B2	B3	B4	B5	B6
C. İşlemsel Bilgi	C1	C2	C3	C4	C5	C6
D. Üstbiliş el bilgi	D1	D2	D3	D4	D5	D6

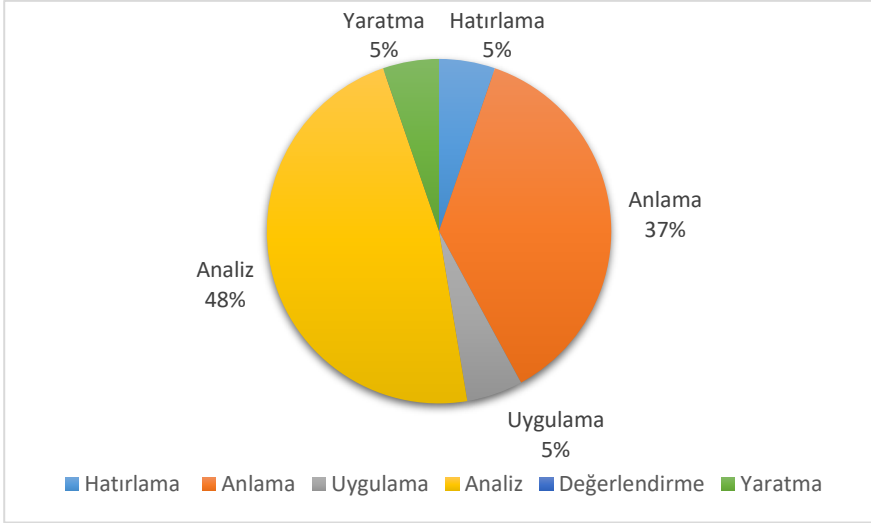
Kaynak: İlhan ve Gülersoy, 2019: 16

Tablo 21. 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışları

BİLGİ BOYUT U	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. Hatırla ma	2. Anlam a	3. Uygula ma	4. Analiz	5. Değerlendi rme	6. Yarat ma
A. Olgusal Bilgi	COĞ.9. 1.3			COĞ.9. 2.2 COĞ.9. 6.1 COĞ.9. 6.2		
B. Kavram sal Bilgi		COĞ.9. 1.1 COĞ.9. 7.1		COĞ.9. 1.2 COĞ.9. 2.3 COĞ.9. 3.2 COĞ.9. 3.4 COĞ.9. 5.1		
C. İşlemsel Bilgi		COĞ.9. 3.1 COĞ.9. 4.1 COĞ.9. 4.2 COĞ.9. 4.3 COĞ.9. 6.3	COĞ.9. 2.1	COĞ.9. 4.4		COĞ.9. 3.3
D. Üstbiliş sel bilgi						

Kaynak: MEB, 2024: 16-41

2024 CDÖP'ta 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 19 kazanım yer almaktadır. Bilişsel süreç boyutu açısından bakıldığında toplam 19 kazanımın % 47,4'ünün (9 kazanım) analiz basamağında yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada % 36.8 oran ile (7 kazanım) anlama basamağı gelmektedir. Hatırlama, uygulama ve yaratma basamaklarına ait kazanımların toplam oranı %15,8 olup (her bir basamağa ait 1'er kazanım) değerlendirme basamağında ise herhangi bir kazanıma yer verilmediği görülmektedir (Tablo 21, şekil 15).

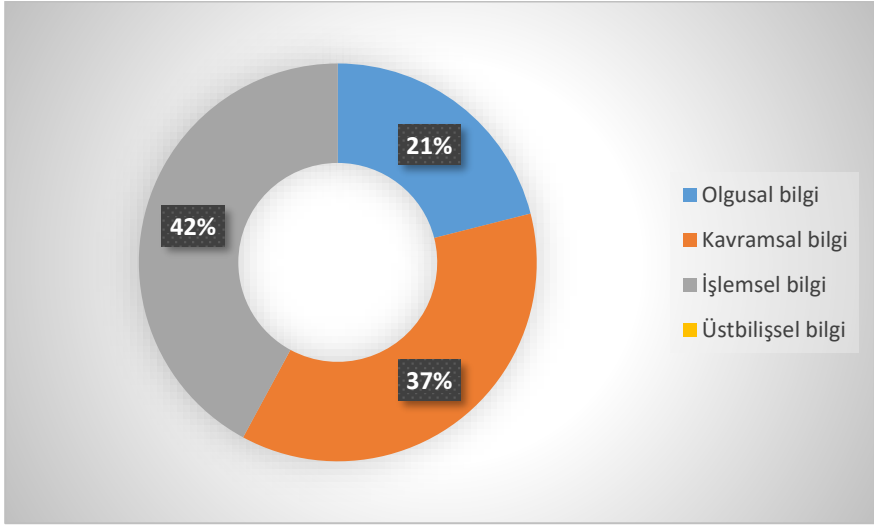
*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 15: 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılışı

Kaynak: MEB, 2024: 16-41

Kazanımların YBT bilgi boyutu dağılımlarına bakıldığında ise kazanımların işlemsel ve kavramsal bilgi basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söyle ki, yapılan değerlendirme sonucunda 9'ncu sınıf CDÖP'nda yer alan toplam 19 kazanımın % 42,1'i (8 kazanım) işlemsel bilgi basamağında yer alırken % 36,8'i (7 kazanım) kavramsal bilgi basamağında yer almaktadır. Kazanımların % 21,1'i (4 kazanım) olgusal bilgi basamağı

düzeyinde yer alırken üst bilişsel bilgi basamağı düzeyinde kazanıma yer verilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 21 ve şekil 16).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

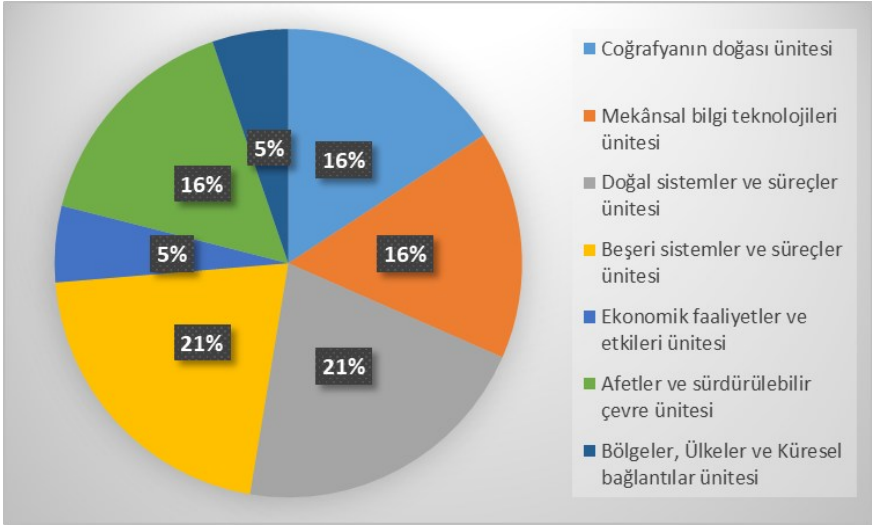
Şekil 16: 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılımları

Kaynak: MEB, 2024: 16-41

2024 CDÖP'ta 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 19 kazanım %26,3'ü (5 kazanım) kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde yer alırken %26,3'ü (5 kazanım) işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde yer almaktadır. Bu durumda 2024 CDÖP'ta yer alan 9'ncu sınıf coğrafya dersi kazanımlarının yarıdan fazlasının (%52,6'sı - 10 kazanım) kavramsal bilgi -analiz basamağı ile işlemsel bilgi-anlama basamağı ile ilişkili olduğu görülmektedir (Tablo 21). Buna göre 2024 CDÖP'ta 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya ders programında yer alan kazanımların öğrenciye temel düzeyden çok orta düzey bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.4. MEB 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

MEB 2024 CDÖP'da yer alan toplam 76 kazanımın % 25'i (19 kazanım) 9'ncu sınıf coğrafya dersi kapsamında yer almaktadır. Bu 19 kazanımın % 21'i (4 kazanım) doğal sistemler ve süreçler, %21'i (4 kazanım) beşeri sistem ve süreçler, yaklaşık olarak %16'sı (3 kazanım) coğrafyanın doğası, %16'sı (3 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri ve %16'sı (3 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre üniteleri kapsamında yer almaktadır. 2024 CDÖP 9'ncu sınıf coğrafya dersi Kazanımların yaklaşık %5'i (1 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesinde yer alırken yaklaşık %5'i (1 kazanım) bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi kapsamında yer almaktadır (Tablo 18 ve 21, şekil 17).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 1: 2024 CDÖP yer alan 9'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

Kaynak: MEB, 2024: 16-41

Ünite kapsamında yer verilen bu kazanımların YBT'ye göre dağılımlarına bakıldığında kazanımların daha çok olgusal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı A3 hücresi, kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücreleri ile işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücrelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 21). 2024 CDÖP'da 9'ncü sınıf coğrafya dersi kapsamında yer alan kazanım ünitelere dağılışı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

4.4. 1. Coğrafyanın doğası ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP'da 9'ncü sınıf coğrafya dersi öğretim programında coğrafyanın doğası ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.1.1; COĞ.9.1.2 ve COĞ.9.1.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT'de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.1.1. Coğrafya biliminin konusu ve bölümlerini çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 16).

Bu kazanım cümlesinde fiil olarak “çözmek” ifadesi görülmektedir. “çözmek” YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) ana basamağı alt basamaklarından ayırıştırma kapsamında yer aldığından (Tablo16) kazanım YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) ana basamağında yer almaktadır.

Kazanım cümlesinde yer alan “Coğrafya biliminin konusu ve bölümleri” bilgi boyutu kavramsal bilgi ana basamağı sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı kapsamında yer almaktadır (Tablo 13). Bu nedenle “COĞ.9.1.1.” nolu kazanım YBT'de bilgi boyutu kavramsal bilgi basamağı ile bilişsel süreç boyutu anlama basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım “*COĞ.9.1.2. Örnek olay, olgu veya konu üzerinden mekânsal düşünme ile coğrafya öğrenmenin önemini çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 16).

Kazanım cümlesinde birden fazla (Düşünmek ve çözümlemek) fiil yer almaktadır. Kazanın cümlesinde birden fazla fiil ifadesi bulunması halinde bir üst basamağı işaret eden fiil ifadesi kazanımın sınıflandırılmasında esas alınmalıdır (Anderson vd., 2018: 40). Bu bilgiye istinaden çözümlemek fiili analiz basamağında (Tablo 15) yer aldığından kazanım YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) ana basamağında yer almaktadır.

Kazanım cümlesinde yer alan “Örnek olay, olgu veya konu üzerinden” ifadesi olgusal bilgi basamağı Özel detay ve öğeler bilgisi alt basamağını işaret etmektedir (Tablo 13). Dolayısıyla “COĞ.9.1.2” nolu kazanım olgusal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı A4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım “COĞ.9.1.3. Coğrafya biliminin gelişimi hakkında bilgi toplayabilme” (MEB, 2024: 16).

Kazanın cümlesi fiili toplamak bilişsel süreç boyutu hatırlama basamağı (Tablo 14), “Coğrafya biliminin gelişimi hakkında bilgi” isim ifadesi bilgi boyutu olgusal bilgi basamağında (Tablo 13) yer almaktadır. Dolayısıyla “COĞ.9.1.3.” nolu kazanım olgusal bilgi ile hatırlama basamağının çakıştığı A1 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 2. Mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncü sınıf coğrafya dersi öğretim programında mekânsal bilgi teknolojileri ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.2.1; COĞ.9.2.2 ve COĞ.9.2.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “COĞ.9.2.1. Harita uygulamaları yapabilme” (MEB, 2024, 20).

Kazanım fiili yapmak bilişsel süreç boyutu uygulama basamağı (Tablo 15), “Harita uygulamaları” isim ifadesi bilgi boyutu işlemsel bilgi basamağını (Tablo 139 refer etmektedir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.2.2. Türkiye’nin konum özelliklerini algılayabilme*” (MEB, 2024: 20).

Kazanım fiil ifadesi “algılamak” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “Türkiye’nin konum özellikleri” ifadesi olgusal bilgi basamağı özel detay ve öğeler bilgisi (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım olgusal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı A4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.2.3. Mekânsal bilgi teknolojilerini oluşturan bileşenleri çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 20).

Kazanım fiil ifadesi olan “çözümleyebilme” ifadesi bilişsel süreç boyutu analiz basamağı (Tablo 16), isim ifadesi “Mekânsal bilgi teknolojilerini oluşturan bileşenler” ifadesi kavramsal bilgi basamağı sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı (Tablo 15) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 3. Doğal sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında doğal sistemler ve süreçler ünitesine ait 4 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.3.1; COĞ.9.3.2; COĞ.9.3.3 ve COĞ.9.3.4 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.3.1. Hava olaylarının günlük hayata etkisini gözleme dayalı tahmin edebilme*” (MEB, 2024: 24).

Kazanım fiil ifadesi olan “*tahmin edebilme*” ifadesi bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sonuç çıkarma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Hava olaylarının günlük hayata etkisini gözleme dayalı*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı konuya özgü beceri ve algoritma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.3.2. İklim sisteminin bileşen ve değişkenlerini çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 24).

Kazanım fiil ifadesi olan “*çözümleyebilme*” ifadesi bilişsel süreç boyutu analiz basamağı ayrıştırma alt basamağını (Tablo 15) işaret etmekte, isim ifadesi “*İklim sisteminin bileşen ve değişkenleri*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağını (Tablo 13) işaret etmektedir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.3.3. Türkiye ve dünyadaki farklı iklim türlerine sahip yerlerin iklim verilerini kullanarak tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram hazırlayabilme*” (MEB, 2024: 24).

Kazanım cümlesi kullanmak ve hazırlamak fiillerinden oluşmaktadır. Kullanmak fiili bilişsel süreç boyutu uygulama basamağı yararlanma alt basamağı, hazırlamak fiili ise yaratma basamağı planlama alt basamağını refer etmektedir (Tablo 15 ve 16). Bu durumda Anderson vd., (2018: 40) belirttiği kazanım cümlesinde birden fazla fiil ifadesi bulunması halinde bir üst basamağı işaret eden fiil ifadesi kazanımın sınıflandırılmasında esas alınmalıdır. Bilgisine istinaden “*COĞ.9.3.3.*” nolu kazanım cümlesi fiili olan hazırlama yaratma basamağını ifade ettiği için kazanım bilişsel süreç boyutu yaratma basamağında yer almaktadır.

Kazanım isim ifadesi olan “*Türkiye ve dünyadaki farklı iklim türlerine sahip yerlerin iklim verileri*” ve “*tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram*” ifadeleri işlemsel bilgi basamağı uygun

yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağını (Tablo 13) refer etmektedir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı C6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.3.4. İklim sistemi ve sürecinde meydana gelen değişiklikleri algılayabilme*” (MEB, 2024: 24).

Kazanım fiil ifadesi “algılamak” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*İklim sistemi ve sürecinde meydana gelen değişiklikleri*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 4. Beşeri sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncü sınıf coğrafya dersi öğretim programında beşeri sistemler ve süreçler ünitesine ait 4 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.4.1; COĞ.9.4.2; COĞ.9.4.3 ve COĞ.9.4.4 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.4.1. Nüfusun zaman içerisindeki değişimini tablo ve grafikler aracılığı ile yorumlayabilme*” (MEB, 2024: 29).

Kazanım fiil ifadesi “yorumlamak” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı yorumlama alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Nüfusun zaman içerisindeki değişimini tablo ve grafikler aracılığı ile*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.4.2. Dünya ve Türkiye’deki nüfusun dağılışı ve hareketlerini etkileyen faktörler hakkında haritalar üzerinden çıkarımda bulunabilme*” (MEB, 2024: 29).

Kazanım fiil ifadesi “*çıkarımda bulunabilme*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı çıkarım yapma alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Dünya ve Türkiye’deki nüfusun dağılışı ve hareketlerini etkileyen faktörler hakkında haritalar üzerinden* ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.4.3. Türkiye ve farklı ülkelerin nüfus piramitlerinden yararlanarak demografik dönüşüm sürecini yorumlayabilme*” (MEB, 2024: 29).

Kazanım fiil ifadesi “*yorumlamak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı yorumlama alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Türkiye ve farklı ülkelerin nüfus piramitlerinden yararlanarak demografik dönüşüm sürecini* ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.4.4. Türkiye ve farklı ülkelerdeki nüfusla ilgili fırsat ve sorunların nüfus politikalarının belirlenmesindeki etkisini sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 29).

Kazanım fiil ifadesi “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Türkiye ve farklı ülkelerdeki nüfusla ilgili fırsat ve sorunların nüfus politikalarının belirlenmesindeki etkisi*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13)

özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.5.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımın YBT’de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.5.1. Doğal ve beşerî faktörlerin ekonomik faaliyetlere etkilerini sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 34).

Kazanım fiil ifadesi “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Doğal ve beşerî faktörlerin ekonomik faaliyetlere etkileri*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 6. Afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.6.1; COĞ.9.6.2 ve COĞ.9.6.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.6.1. Tehlike, risk ve afet kavramlarını çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 37).

Kazanım fiil ifadesi “*çözümlemek*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Tehlike, risk ve afet kavramları*” ifadesi olgusal bilgi basamağı

terminoloji bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım olgusal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı A4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.6.2. Afetleri sınıflandırabilme*” (MEB, 2024: 37)

Kazanım fiil ifadesi “*sınıflandırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sınıflama alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Afetler*” ifadesi olgusal bilgi basamağı terminoloji bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım olgusal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı A4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

Kazanım: “*COĞ.9.6.3. Bütüncül afet yönetimi uygulamalarını tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar aracılığıyla yorumlayabilme*” (MEB, 2024: 37)

Kazanım fiil ifadesi “*yorumlamak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı yorumlama alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Bütüncül afet yönetimi uygulamalarını tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar aracılığıyla*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına ilişkin belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.4. 7. Bölgeler, Ülkeler ve Küresel bağlantılar ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 9’ncü sınıf coğrafya dersi öğretim programında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.9.7.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımın YBT’de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.9.7.1. Bölgelerin belirlenmesinde kullanılan kriterlere göre bölge hakkında çıkarım yapabilme*” (MEB, 2024: 41)

Kazanım fiil ifadesi “*çıkarım yapmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sonuç çıkarma alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Bölgelerin belirlenmesinde kullanılan kriterlere göre bölge hakkında*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 21).

4.5. MEB 2024 CDÖP yer alan 10’ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT’ye göre genel dağılışları

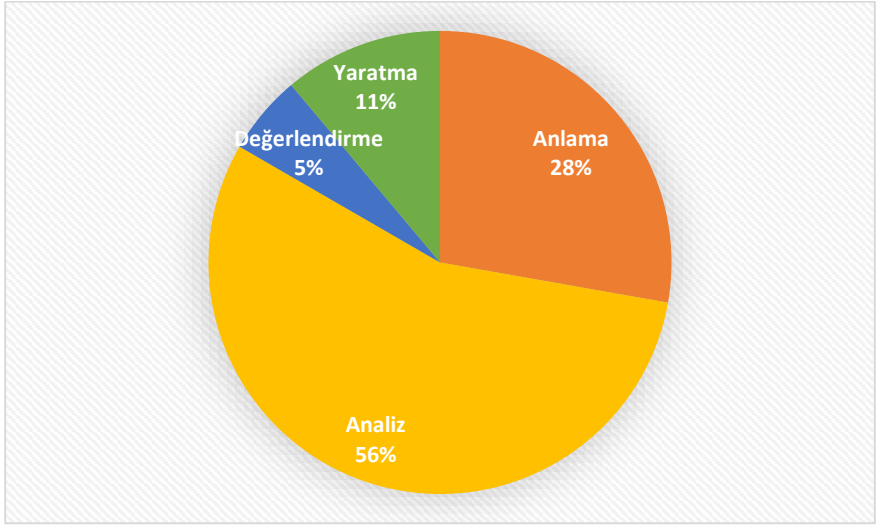
2024 CDÖP yer alan 10’ncu sınıf düzeyi coğrafya dersi kazanımlarının YBT’deki konumları tablo 22 üzerinde gösterilmiştir. Kazanımların ünitelere göre dağılışları ve YBT’nin hangi basamağında niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalara ayrıca ilgili alt başlıklarda yer verilmiştir.

Tablo 22. 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılımları

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Analiz	5. Değerlendirme	6. Yaratma
A. Olgusal Bilgi						
B.Kavramsal Bilgi		COĞ.10 .2.1 COĞ.10 .4.2 COĞ.10 .5.1 COĞ.10 .7.1		COĞ.10 .1.1 COĞ.10 .3.1 COĞ.10 .3.2 COĞ.10 .3.3 COĞ.10 .4.1		
C. İşlemsel Bilgi		COĞ.10 .5.2		COĞ.10 .3.4 COĞ.10 .3.5 COĞ.10 .6.2	COĞ.10.6.3	COĞ.10 .2.2 COĞ.10 .5.3
D. Üstbilişsel bilgi				COĞ.10 .6.1 COĞ.10 .6.4		

Kaynak: MEB, 2024: 44-66

2024 CDÖP'ta 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 18 kazanım yer almaktadır. Bilişsel süreç boyutu açısından bakıldığında toplam 18 kazanımın yarıdan fazlasının (% 56'sı - 10 kazanım) analiz basamağında yer aldığı görülmektedir. Kazanımların %28'i (5 kazanım) anlama basamağında yer alırken % 11'i (2 kazanım) yaratma ve % 5'i (1 kazanım) değerlendirme basamağında yer almaktadır (Tablo 22 ve şekil 18).

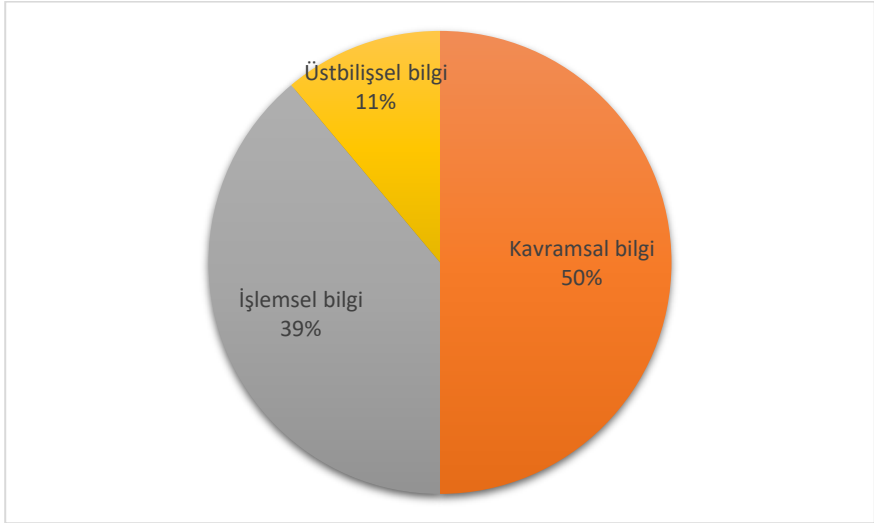

Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 18: 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımları

Kaynak: MEB, 2024: 44-66

Kazanımların YBT bilgi boyutu dağılımlarına bakıldığında ise kazanımların işlemsel ve kavramsal bilgi basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söyle ki, yapılan değerlendirme sonucunda 10'ncu sınıf CDÖP'nda yer alan toplam 18 kazanımın % 50'si (9 kazanım) kavramsal bilgi basamağında yer alırken % 39'u (7 kazanım) işlemsel bilgi basamağında yer almaktadır. Kazanımların % 11'i (2 kazanım) üstbilişsel bilgi basamağı düzeyinde yer alırken olgusal bilgi basamağı düzeyinde kazanıma yer verilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 22 ve şekil 19).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 19. 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılımları

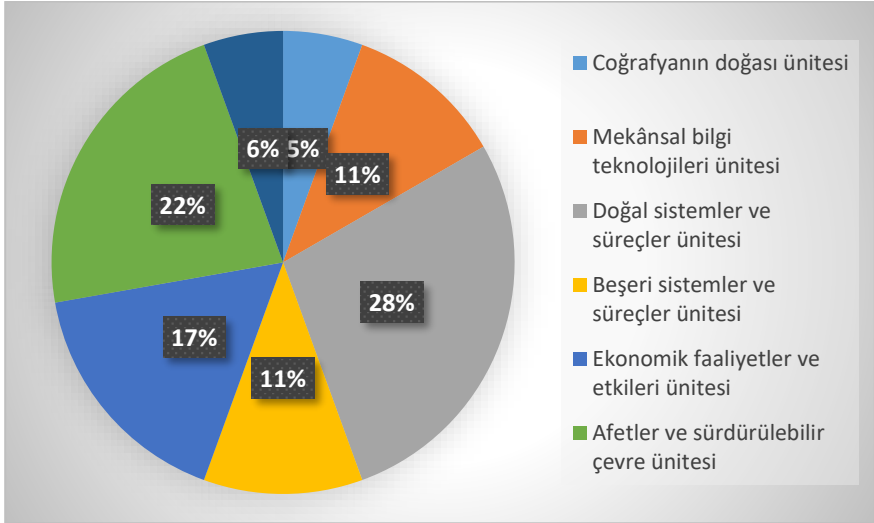
Kaynak: MEB, 2024: 44-66

2024 CDÖP'ta 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 18 kazanımın yaklaşık olarak %28'i (5 kazanım) kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde yer alırken yaklaşık %22'si (4 kazanım) kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık olarak %17'si (3 kazanım) işlemsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C3 hücresinde, yaklaşık olarak %11'i (2 kazanım) işlemsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı C6 hücresinde yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık olarak %11'i (2 kazanım) üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D3 hücresinde yer alırken yaklaşık olarak %6'sı (1 kazanım) işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde ve yaklaşık olarak %6'sı (1 kazanım) işlemsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı C5 hücresinde yer almaktadır (Tablo 22).

Bu durumda 2024 CDÖP'ta yer alan 10'ncu sınıf coğrafya dersi kazanımlarının yarısından fazlasının (yaklaşık olarak %56'sı - 10 kazanım) kavramsal bilgi-analiz basamağı ile işlemsel bilgi-analiz basamağı ve üstbilişsel bilgi-analiz basamağı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Şekil 18 ve 19 ile tablo 22 genel olarak değerlendirildiğinde 2024 CDÖP'da 10'ncu sınıf coğrafya dersi programında YBT'nin bilgi boyutunda daha çok orta düzey bilgiyi kazandırmaya yönelik kavramsal bilgi basamağı üzerinde durulduğu görülmektedir. Bilişsel süreç boyutunda ise daha çok orta düzey bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik basamaklardan olan analiz basamağının daha fazla dikkate alındığı dikkatten kaçmamaktadır (Tablo 22, şekil 18 ve 19). Buna göre 2024 CDÖP'ta 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya ders programında yer alan kazanımların öğrenciye orta düzey bilgi ve becerileri kazandırmaya daha fazla odaklandığı ifade edilebilir.

4.6. MEB 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılımları

MEB 2024 CDÖP'da yer alan toplam 76 kazanımın yaklaşık olarak % 24'ü (18 kazanım) 10'ncu sınıf coğrafya dersi kazanımları oluşturmaktadır. Bu 18 kazanımın yaklaşık %28'i (5 kazanım) doğal sistemler ve süreçler, yaklaşık olarak %22'si (4 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre ve yaklaşık olarak %17'si (3 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri üniteleri içeriği ile ilgilidir. Kazanımların yaklaşık olarak %11'i (2 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri, % 6'sı (1 kazanım) coğrafyanın doğası ve %5'i (1 kazanım) bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi kapsamında değerlendirilmiştir (Tablo 18 ve 22, şekil 20).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 20: 2024 CDÖP yer alan 10'ncu sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

Kaynak: MEB, 2024: 44-66

Ünite kapsamında yer verilen bu kazanımların YBT'ye göre dağılışlarına bakıldığında kazanımların büyük bir kısmının (yaklaşık olarak %56'sı - 10 kazanım) kavramsal, işlemsel ve üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çıktığı B4, C4 ve D4 hücrelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 22). 2024 CDÖP'da 10'ncu sınıf coğrafya dersi kapsamında yer alan kazanım ünitelere dağılışı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

4.6. 1. Coğrafyanın doğası ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP'da 10'ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında coğrafyanın doğası ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.10.1.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımın YBT'de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.10.1.1. Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramları ile ilişkilendirebilme*” (MEB, 2024: 44).

Kazanım fiil ifadesi “*ilişkilendirmek*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı ayrıştırma alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramlar*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 2. Mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında mekânsal bilgi teknolojileri ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.10.2.1 ve COĞ.10.2.2 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım “*COĞ.10.2.1. Örnek uygulamalar üzerinden CBS ve uzaktan algılamanın kullanım alanlarını özetleyebilme*” (MEB, 2024: 47).

Kazanım fiil ifadesi “*özetlemek*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı özetleme alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Örnek uygulamalar üzerinden CBS ve uzaktan algılamanın kullanım alanları*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.2.2. Mekânsal bilgi teknolojilerini kullanarak altlık haritalar üzerinde mekânsal veriler oluşturabilme*” (MEB, 2024: 47).

Kazanım fiil ifadesi “*oluşturmak*” bilişsel süreç boyutu yaratma basamağı oluşturma alt basamağı (Tablo 16), kazanım isim ifadesi “*Mekânsal bilgi teknolojilerini kullanarak altlık haritalar üzerinde mekânsal veriler*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına ilişkin belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile yaratma basamağının çıktığı C6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 3. Doğal sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında doğal sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 4 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.10.3.1; COĞ.10.3.2; COĞ.10.3.3 ve COĞ.10.3.4 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.10.3.1. Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 50).

Kazanım fiil ifadesi “*çözümlemek*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yerkürenin tektonik yapısı*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çıktığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.3.2. Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişkileri yapılandırabilme*” (MEB, 2024: 50).

Kazanım fiil ifadesi “*yapılandırmak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişkiler*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı

(Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.3.3. Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri açısından çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 50).

Kazanım fiil ifadesi “çözümlemek” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı ayrıştırma alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri*” ifadesi kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.3.4. Yeryüzü şekillerinin oluşumunda doğal süreçlerin etkilerini saha/sanal saha çalışmalarıyla araştırabilme*” (MEB, 2024: 50).

Kazanım fiil ifadesi “araştırmak” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yeryüzü şekillerinin oluşumunda doğal süreçlerin etkilerini saha/sanal saha çalışmaları*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı konuya özgü teknik ve yöntemler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini göstermektedir. Dolayısıyla kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.3.5. Yakın çevresindeki yeryüzü şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşimi sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 50).

Kazanım fiil ifadesi “sorgulamak” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yakın çevresindeki yeryüzü şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşim*” ifadesi işlemsel bilgi basamağı konuya özgü teknik ve yöntemler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini

göstermektedir. Dolayısıyla kazanım işlemsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 4. Beşeri sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında beşeri sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.10.4.1 ve COĞ.10.4.2 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.10.4.1. Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörleri sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 55).

Kazanım fiil ifadesi “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörler*” ifadesi kavramsal bilgi ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.4.2. Türkiye ve dünyadaki yerleşmeleri fonksiyonlarına göre sınıflandırabilme*” (MEB, 2024: 55).

Kazanım fiil ifadesi “*sınıflandırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sınıflama alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Türkiye ve dünyadaki yerleşmeleri fonksiyonlarına göre*” ifadesi kavramsal bilgi sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.10.5.1; COĞ.10.5.2 ve COĞ.10.5.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: *“COĞ.10.5.1. Ekonomik faaliyetleri sektörlerle göre sınıflandırabilme”* (MEB, 2024: 58).

Kazanım fiil ifadesi “sınıflandırmak” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sınıflama alt basamağı (tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Ekonomik faaliyetleri sektörlerle göre*” ifadesi kavramsal bilgi sınıflandırmalar ve kategoriler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: *“COĞ.10.5.2. Ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar üzerinden farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkeleri karşılaştırabilme”* (MEB, 2024: 58).

Kazanım fiil ifadesi “karşılaştırmak” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), kazanım isim ifadesi “*Ekonomik sektörlerin dağılımını gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagramlar üzerinden farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkeler*” ifadesi işlemsel bilgi uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: *“COĞ.10.5.3. Ekonomik sektörlerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemini gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram hazırlayabilme”* (MEB, 2024: 58).

Kazanım fiil ifadesi “*hazırlamak*” bilişsel süreç boyutu yaratma basamağı planlama alt basamağı (Tablo 16), kazanım isim ifadesi “*Ekonomik sektörlerin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemini gösteren tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram*” ifadesi işlemsel bilgi uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşıdığından kazanım işlemsel bilgi ile yaratma basamağının çıktığı C6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 6. Afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesine ait 4 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.10.6.1; COĞ.10.6.2; COĞ.10.6.3 ve COĞ.10.6.4 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 21). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “COĞ.10.6.1. Afetlerle mücadelede iyi uygulama örneklerini sorgulayabilme” (MEB, 2024: 62).

Kazanım fiil ifadesi “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Afetlerle mücadelede iyi uygulama örnekleri*” ifadesi üstbilişsel stratejik bilgi (Tablo 13) kapsamında değerlendirilmiştir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çıktığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “COĞ.10.6.2. Afete dirençli yaşam alanlarının coğrafi koşullarını çözümlayebilme” (MEB, 2024: 62).

Kazanım fiil ifadesi “*çözümlemek*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Afete dirençli yaşam alanlarının coğrafi koşulları*” ifadesi işlemsel bilgi konuya özgü teknik ve yöntemler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile

analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.6.3. Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına karar verebilme*” (MEB, 2024: 62).

Kazanım fiil ifadesi “*karar vermek*” bilişsel süreç boyutu değerlendirme denetleme alt basamağı (Tablo 16), kazanım isim ifadesi “*Afete dirençli yaşam alanlarının coğrafi koşulları*” ifadesi işlemsel bilgi konuya özgü teknik ve yöntemler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla kazanım işlemsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı C5 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

Kazanım: “*COĞ.10.6.4. Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydalarını yansıtabilme*” (MEB, 2024: 62).

Kazanım fiil ifadesi “*yansıtmak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), kazanım isim ifadesi “*Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturmanın faydaları*” ifadesi üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi-öz bilgi alt basamağı (tablo 13) özelliklerini göstermektedir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.6. 7. Bölgeler, Ülkeler ve Küresel bağlantılar ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 10’ncu sınıf coğrafya dersi öğretim programında bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.10.7.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 22). Bu kazanımın YBT’de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.10.7.1. Türk dünyasının ortak kültürel özellikleri hakkında çıkarım yapabilme*” (MEB, 2024: 66).

Kazanım fiil ifadesi “*çıkarmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı (Tablo 14) sonuç çıkarma alt basamağı, kazanım isim

ifadesi “*Türk dünyasının ortak kültürel özellikleri hakkında*” ifadesi kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) özellikleri ile ifade edilmektedir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 22).

4.7. MEB 2024 CDÖP yer alan 11’nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT’ye göre genel dağılışı

2024 CDÖP yer alan 11’nci sınıf düzeyi coğrafya dersi kazanımlarının YBT’deki konumları tablo 23 üzerinde gösterilmiştir. Kazanımların ünitelere göre dağılışı ve YBT’nin hangi basamağında niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalara ayrıca alt başlıklar açılarak yer verilmiştir.

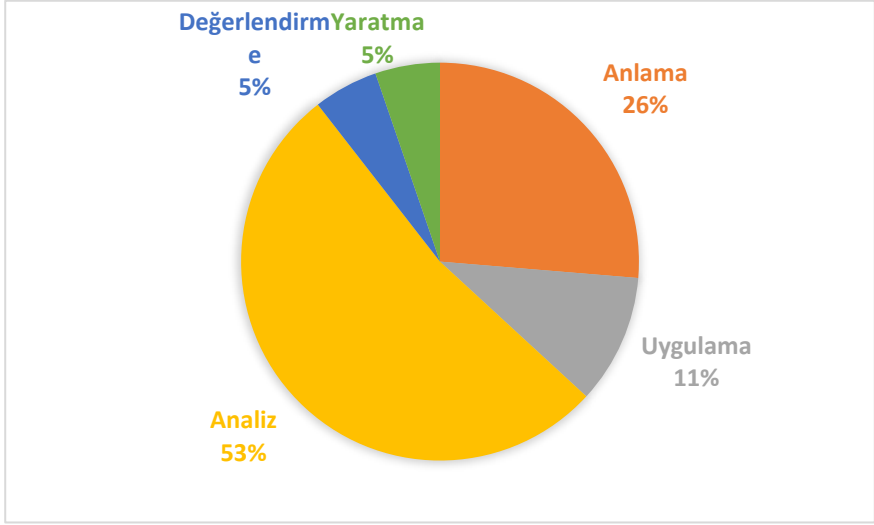
Tablo 23: 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılımları

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Analiz	5. Değerlendirme	6. Yaratma
A. Olgusal Bilgi		COĞ.11.3.1				
B.Kavramsal Bilgi		COĞ.11.7.2 COĞ.11.7.3 COĞ.11.7.5		COĞ.11.1.1 COĞ.11.4.1 COĞ.11.4.2 COĞ.11.5.5 COĞ.11.7.1		
C. İşlemsel Bilgi			COĞ.11.2.1 COĞ.11.7.4	COĞ.11.3.2	COĞ.11.5.2	
D.Üstbilişsel Bilgi		COĞ.11.5.3		COĞ.11.5.4 COĞ.11.5.1 COĞ.11.6.2 COĞ.11.6.3		COĞ.11.6.1

Kaynak: MEB, 2024: 69-93

2024 CDÖP'ta 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 19 kazanım yer almaktadır. Bilişsel süreç boyutu açısından bakıldığında toplam 19 kazanımın yarıdan fazlası yaklaşık olarak % 53'ünün (10 kazanım) analiz basamağında yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada yaklaşık olarak % 26 oran ile anlama basamağı (5 kazanım)

gelmektedir. 2024 CDÖP’da YBT uygulama basamağı için yaklaşık olarak % 11 (2 kazanım), değerlendirme basamağı için yaklaşık olarak %5 (1 kazanım) ve yaratma basamağı için yaklaşık olarak %5 (1 kazanım) oranında kazanıma yer verildiği ancak hatırlama basamağı düzeyinde kazanıma yer verilmediği anlaşılmaktadır (Tablo 23, şekil 21).

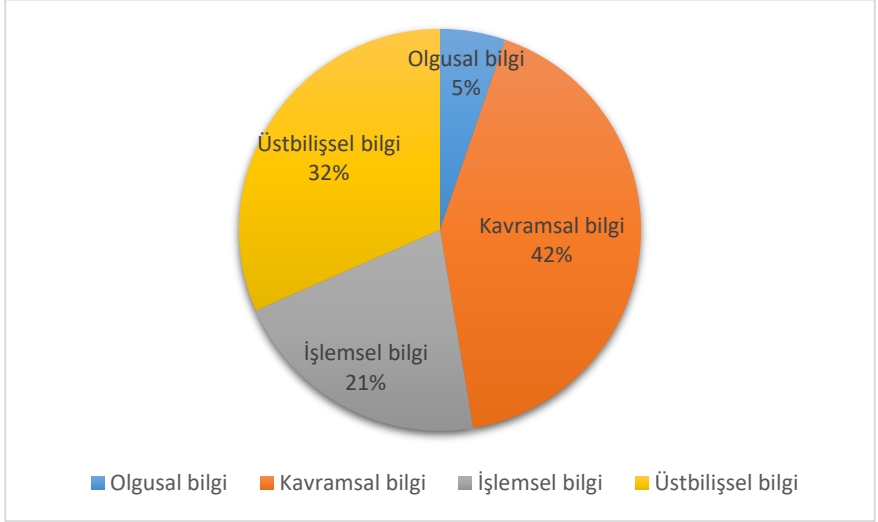
*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 21. 2024 CDÖP yer alan 11’nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımları

Kaynak: MEB, 2024: 69-93

Kazanımların YBT bilgi boyutu dağılımlarına bakıldığında ise kazanımların kavramsal ve üstbilişsel bilgi basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söyle ki, yapılan değerlendirme sonucunda 2024 11’nci sınıf CDÖP’nda yer alan toplam 19 kazanımın yaklaşık olarak % 42’si (8 kazanım) kavramsal bilgi basamağında yer alırken % 32’si (6 kazanım) üstbilişsel bilgi basamağında yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık olarak % 21’i (4 kazanım) işlemsel bilgi basamağı düzeyinde yer alırken yaklaşık

olarak %5'i (1 kazanım) olgusal bilgi basamağı düzeyinde kyer almaktadır (Tablo 23, şekil 22).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 22. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışı

Kaynak: MEB, 2024: 69-93

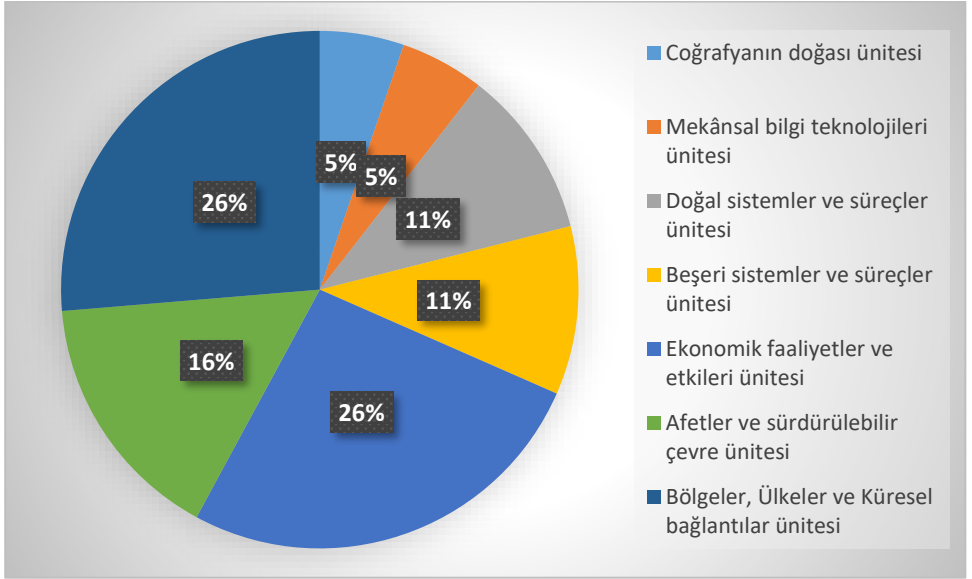
2024 CDÖP'ta 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 19 kazanımın yaklaşık olarak %53'ü (10 kazanım) kavramsal (5 kazanım) işlemsel (1 kazanım) ve üstbilişsel (4 kazanım) bilgi ile analiz basamağının çıktığı sırasıyla B4, C4 ve D4 hücrelerinde yer almaktadır. İşlemsel bilgi basamağı ile değerlendirme basamakları 1 ve üstbilişsel bilgi ile yaratma basamakları 1 kazanımda çalışmaktadır. Olgusal bilgi basamağında 1, kavramsal bilgi basamağında 3 ve üst bilişsel bilgi basamağında 1 kazanım anlama basamağı ile çalışmaktadır. İşlemsel bilgi basamağında yer alan 2 kazanım uygulama basamağı ile çalışmaktadır (Tablo 23).

Bu durumda 2024 CDÖP'ta yer alan 11'nci sınıf coğrafya dersi kazanımlarının yarıdan fazlasının (yaklaşık olarak %53'ü - 10 kazanım) kavramsal bilgi -analiz basamağı ile işlemsel bilgi-analiz basamağı ve

üstbilişsel bilgi-analiz basamağı ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Şekil 21 ve 22 ile tablo 23 genel olarak değerlendirildiğinde 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi programında YBT’nin bilgi boyutunda daha çok orta düzey bilgiyi kazandırmaya yönelik kavramsal bilgi basamağı üzerinde durulduğu görülmektedir. Bilişsel süreç boyutunda ise daha çok orta düzey bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik basamaklardan olan analiz basamağının daha fazla dikkate alındığı görülmektedir (Tablo 23, şekil 21 ve 22). Buna göre 2024 CDÖP’ta 11’nci sınıf düzeyi coğrafya ders programında üst düzey kazanımlara yer verilmesine rağmen öğrenciye daha çok orta düzey bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik kazanımlara ağırlık verildiği görülmektedir.

4.8. MEB 2024 CDÖP yer alan 11’nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT’ye göre ünitelere dağılımları

MEB 2024 CDÖP’da yer alan toplam 76 kazanımın % 25’i (19 kazanım) 11’nci sınıf coğrafya dersi kazanımları oluşturmaktadır. Bu 19 kazanımın yaklaşık %26’sı (5 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri %26’sı bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar üniteleri kapsamında yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık %16’sı (3 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi kapsamında yaklaşık %11’i (2 kazanım) doğal sistemler ve süreçler ve yaklaşık %11’i (2 kazanım) beşeri sistemler ve süreçler üniteleri kapsamında verilmiştir. Kazanımların yaklaşık olarak %5’i (1 kazanım) coğrafyanın doğası ünitesi ve yaklaşık olarak %5’i (1 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi kapsamında yer aldığı görülmektedir (Tablo 18 ve 23, şekil 23).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 23. 2024 CDÖP yer alan 11'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılımları

Kaynak: MEB, 2024: 69-93

Ünite kapsamında yer verilen bu kazanımların YBT'ye göre dağılımlarına bakıldığında kazanımların büyük bir kısmının (Yaklaşık olarak %50'si - 9 kazanım) kavramsal ve üstbilişsel bilgi ile analiz basamaklarının çakıştığı B4 ve D4 hücrelerinde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo 23). 2024 CDÖP'da 11'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer alan kazanım ünitelere dağılışı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

4.8. 1. Coğrafyanın doğası ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP'da 11'nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında coğrafyanın doğası ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.11.1.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımın YBT'de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.1.1. Mekânsal sorunların çözümünde coğrafya biliminin katkılarını yapılandırabilme*” (MEB, 2024: 69).

Kazanım fiil ifadesi olan “*yapılandırmak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Mekânsal sorunların çözümünde coğrafya biliminin katkıları*” kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 2. Mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında mekânsal bilgi teknolojileri ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.11.2.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.2.1. Web tabanlı CBS aracılığı ile harita uygulamaları yapabilme*” (MEB, 2024: 72).

Kazanım fiil ifadesi olan “*yapmak*” bilişsel süreç boyutu uygulama basamağı yapma alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Web tabanlı CBS aracılığı ile harita uygulamaları*” işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 3. Doğal sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında doğal sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.11.3.1 ve COĞ.11.3.2 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 23). Bu

kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.3.1. Yeryüzündeki su kaynaklarını sınıflandırabilme*” (MEB, 2024: 75).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sınıflandırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sınıflama alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Yeryüzündeki su kaynakları*” olgusal bilgi basamağı özel detay ve öğeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım olgusal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı A2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.3.2. Türkiye’deki su kaynaklarının çevresel, ekonomik, politik ve sosyokültürel etkilerini sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 75).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye’deki su kaynaklarının çevresel, ekonomik, politik ve sosyokültürel etkileri*” işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 4. Beşeri sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında beşeri sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.11.4.1 ve COĞ.11.4.2 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.4.1. Türkiye ve dünyadaki yerleşmelerin mekânsal organizasyonunu çözümleyebilme*” (MEB, 2024: 79).

Kazanım fiil ifadesi olan “*çözmek*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye ve dünyadaki yerleşmelerin mekânsal organizasyonu*” kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.4.2. Türkiye ve dünyadaki yerleşmelerin etki alanını sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 79).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye ve dünyadaki yerleşmelerin etki alanı*” kavramsal bilgi basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine ait 5 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.11.5.1; COĞ.11.5.2; COĞ.11.5.3; COĞ.11.5.4 ve COĞ.11.5.5 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.5.1. Tarımsal faaliyetleri gıda güvencesi açısından sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 82).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Tarımsal faaliyetleri gıda güvencesi açısından*” üstbilişsel bilgi basamağı stratejik bilgi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.5.2. Dünya ve Türkiye’deki tarım uygulamalarını sürdürülebilirlik ölçütlerine göre değerlendirebilme*” (MEB, 2024: 82).

Kazanım fiil ifadesi olan “*değerlendirmek*” bilişsel süreç boyutu değerlendirme basamağı (Tablo 16) denetleme alt basamağı, isim ifadesi “*Dünya ve Türkiye’deki tarım uygulamalarını sürdürülebilirlik ölçütleri*” işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın işlemsel bilgi ile değerlendirme basamağının çıktığı C5 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.5.3. Dünya ve Türkiye’de bulunan stratejik-kritik madenlerin ülke ekonomileri ve ülkeler arası ilişkilerdeki yerine yönelik çıkarım yapabilme*” (MEB, 2024: 82).

Kazanım fiil ifadesi olan “*çıkarmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sonuç çıkarma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Dünya ve Türkiye’de bulunan stratejik-kritik madenlerin ülke ekonomileri ve ülkeler arası ilişkilerdeki yeri*” üst bilişsel bilgi basamağı uygun bağlamsal ve koşullu bilgi de dahil olmak üzere bilişsel görevler hakkında bilgi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın üstbilişsel bilgi ile anlama basamağının çıktığı D2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.5.4. Dünya ve Türkiye’deki enerji kaynaklarının kullanımında meydana gelen değişim ve sürekliliği algılayabilme*” (MEB, 2024: 82).

Kazanım fiil ifadesi olan “*algılamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Dünya ve Türkiye’deki enerji kaynaklarının kullanımında meydana gelen değişim ve sürekliliği*” üstbilişsel bilgi basamağı kendini tanıma bilgisi alt basamağını (Tablo 13) refer etmektedir. Bu nedenle kazanın üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çıktığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.5.5. Sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkilerini sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 83).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Sanayi faaliyetlerinin mekânsal etkileri*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 6. Afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.11.6.1; COĞ.11.6.2 ve COĞ.11.6.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.6.1. Gezegen sınırının zorlanması sonucu oluşan çevre sorunlarına yönelik içerik oluşturabilme*” (MEB, 2024: 88).

Kazanım fiil ifadesi olan “*oluşturmak*” bilişsel süreç boyutu yaratma basamağı oluşturma alt basamağı (Tablo 16), isim ifadesi “*Gezegen sınırının zorlanması sonucu oluşan çevre sorunları*” üstbilişsel bilgi uygun bağlamsal ve koşullu bilgi de dahil olmak üzere bilişsel görevler hakkında bilgi alt basamağını (Tablo 13) işaret etmektedir. Bu nedenle kazanın üstbilişsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı D6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.6.2. Küresel iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlamaya yönelik stratejileri tartışabilme*” (MEB, 2024: 88).

Kazanım cümlesinde birden fazla fiil (azaltmak ve tartışmak) yer almaktadır. Kazanım cümlesinde birden fazla fiil ifadesi bulunması

halinde bir üst basamağı işaret eden fiil ifadesi kazanımın sınıflandırılmasında esas alınmalıdır (Anderson vd., 2018: 40). Bu bilgiye istinaden tartışmak (analiz basamağı) fiili, azaltmak (uygulama) fiiline göre bir üst basamakta yer aldığından kazanım YBT bilişsel süreç boyutu çözümleme (analiz) basamağı irdeleme alt basamağında (Tablo 15) yer almaktadır.

Kazanım cümlesinde yer alan “*Küresel iklim değişikliğinin etkileri ve iklim değişikliğine uyum sağlamaya yönelik stratejiler*” üstbilişsel bilgi uygun bağlamsal ve koşullu bilgi de dahil olmak üzere bilişsel görevler hakkında bilgi alt basamağını (Tablo 13) işaret etmektedir. Dolayısıyla “COĞ.11.6.2” nolu kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.6.3. Türkiye’de bulunan su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 88).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye’de bulunan su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.8. 7. Bölgeler, Ülkeler ve Küresel bağlantılar ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 11’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesine ait 5 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.11.7.1; COĞ.11.7.2; COĞ.11.7.3; COĞ.11.7.4 ve COĞ.11.7.5 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımın YBT’de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.11.7.1. Türkiye ile Türkiye’nin kültürel açıdan güçlü ve köklü bağlara sahip olduğu yerler arasındaki etkileşimi sorgulayabilme*” (MEB, 2024: 93).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye ile Türkiye’nin kültürel açıdan güçlü ve köklü bağlara sahip olduğu yerler arasındaki etkileşim*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.7.2. Örnek bir ülkenin tarımsal üretim özelliklerini coğrafi açıdan özetleyebilme*” (MEB, 2024: 93).

Kazanım fiil ifadesi olan “*özetlemek*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı özetleme alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Örnek bir ülkenin tarımsal üretim özelliklerini coğrafi açıdan*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.7.3. Örnek ülkelerin sanayileşme süreçlerini coğrafi açıdan karşılaştırabilme*” (MEB, 2024: 93).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Örnek ülkelerin sanayileşme süreçlerini coğrafi açıdan*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.7.4. Örnek bir ülkede yürütülen madencilik faaliyetleriyle ilgili tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram hazırlayabilme*” (MEB, 2024: 93).

Kazanım fiil ifadesi olan “*hazırlamak*” bilişsel süreç boyutu uygulama basamağı yapma alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Örnek bir ülkede yürütülen madencilik faaliyetleriyle ilgili tablo, grafik, şekil ve/veya diyagram*” işlemsel bilgi uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağını belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi

ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

Kazanım: “*COĞ.11.7.5. Örnek ülkelerin enerji kaynaklarını coğrafi açıdan karşılaştırabilme*” (MEB, 2024: 93).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Örnek ülkelerin enerji kaynaklarını coğrafi açıdan*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 23).

4.9. MEB 2024 CDÖP yer alan 12’nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT’ye göre genel dağılışı

2024 CDÖP yer alan 12’nci sınıf düzeyi coğrafya dersi kazanımlarının YBT’deki konumları tablo 24 üzerinde gösterilmiştir. Kazanımların ünitelere göre dağılışı ve YBT’nin hangi basamağında niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalara ünitelere göre alt başlıklar çılarak açıklamaları yapılmıştır.

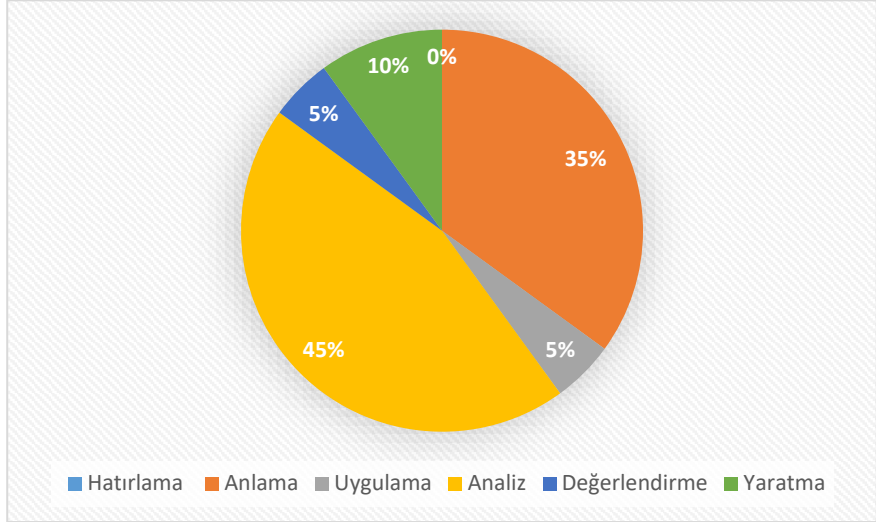
Tablo 24. 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT tablosunda dağılışları

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1.Hatırlama	2.Anlama	3.Uygulama	4.Analiz	5. Değerlendirme	6.Yaratma
A. Olgusa l Bilgi						
B.Kavramsal Bilgi		COĞ.12.1.1 COĞ.12.6.3 COĞ.12.7.2 COĞ.12.7.4		COĞ.12.3.1 COĞ.12.4.1 COĞ.12.5.2 COĞ.12.6.4		COĞ.12.7.3
C. İşlemsel Bilgi		COĞ.12.3.3	COĞ.12.2.1			
D. Üstbilişsel bilgi		COĞ.12.4.2 COĞ.12.7.1		COĞ.12.3.2 COĞ.12.5.1 COĞ.12.5.3 COĞ.12.6.1 COĞ.12.6.2	COĞ.12.6.6	COĞ.12.6.5

Kaynak: MEB, 24: 98-121

2024 CDÖP'ta 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait toplam 20 kazanım yer almaktadır. Bilişsel süreç boyutu açısından bakıldığında toplam 20 kazanımın yaklaşık olarak % 45'i (9 kazanım) analiz basamağında yer aldığı görülmektedir. İkinci sırada yaklaşık olarak % 35 oran ile (7 kazanım) anlama basamağı gelmektedir. Uygulama basamağı için yaklaşık olarak %5 (1 kazanım) ve değerlendirme basamağı için yaklaşık olarak %5 (1 kazanım) oranında kazanıma

yer verilmişken yaratma basamağı için yaklaşık olarak %10 (2 kazanın) yer verilmiş ancak hatırlama düzeyinde herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir (Tablo 24, şekil 24).

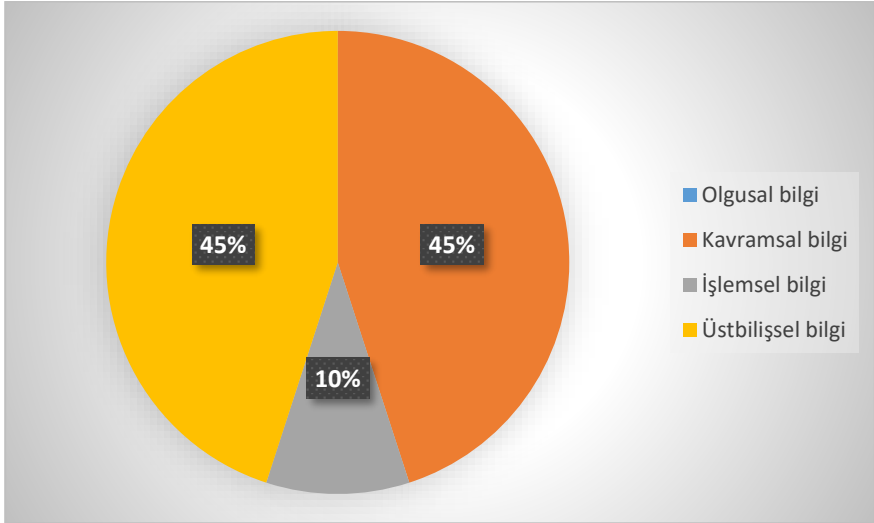

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 24: 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına göre dağılımları

Kaynak: MEB, 24: 98-121

Kazanımların YBT bilgi boyutu dağılımlarına bakıldığında ise kazanımların kavramsal ve üstbilişsel bilgi basamaklarında yoğunlaştığı görülmektedir. Söyle ki, yapılan değerlendirme sonucunda 12'nci sınıf CDÖP'nda yer alan toplam 20 kazanımın % 90'ını (18 kazanım) kavramsal bilgi (9 kazanım) ve üstbilişsel bilgi (9 kazanım) basamaklarında yer aldığı görülmektedir. Kazanımların %10'u (2 kazanım) işlemsel bilgi basamağında yer alırken olgusal bilgi düzeyinde kazanıma yer verilmediği ortaya çıkmıştır (Tablo 24, şekil 25).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 25: 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına göre dağılışları

Kaynak: MEB, 24: 98-121

2024 CDÖP'ta 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersi programında olgusal bilgi ile ilgili herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir. Dolayısıyla olgusal bilgi ile bilişsel süreç basamakları herhangi bir hücrede çakışmamaktadır.

2024 CDÖP'ta 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersi programında yer verilen toplam 20 kazanımın %20'si (4 kazanım) kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde (COĞ.12.1.1; COĞ.12.6.3; COĞ.12.7.2 ve COĞ.12.7. numaralı kazanımlar) yer almaktadır. Aynı zamanda toplam 20 kazanımın %20'si (4 kazanım) kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde (COĞ.12.3.1; COĞ.12.4.1; COĞ.12.5.2 ve COĞ.12.6.4 nolu kazanımlar) bulunmaktadır. Kavrama basamağı ile yaratma basamağının çakıştığı B6 hücresinde toplam 20 kazanımın %5'ne (1 kazanım - COĞ.12.7.3 nolu kazanım) yer verilmiştir (Tablo 24).

2024 CDÖP'ta 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersi programında yer alan toplam 20 kazanımın %5'i (1 kazanım - COĞ.12.3.3. nolu kazanım) işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde yer alırken %5'i (1 kazanım - COĞ.12.2.1. nolu kazanım) işlemsel bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde yer almaktadır (Tablo 24).

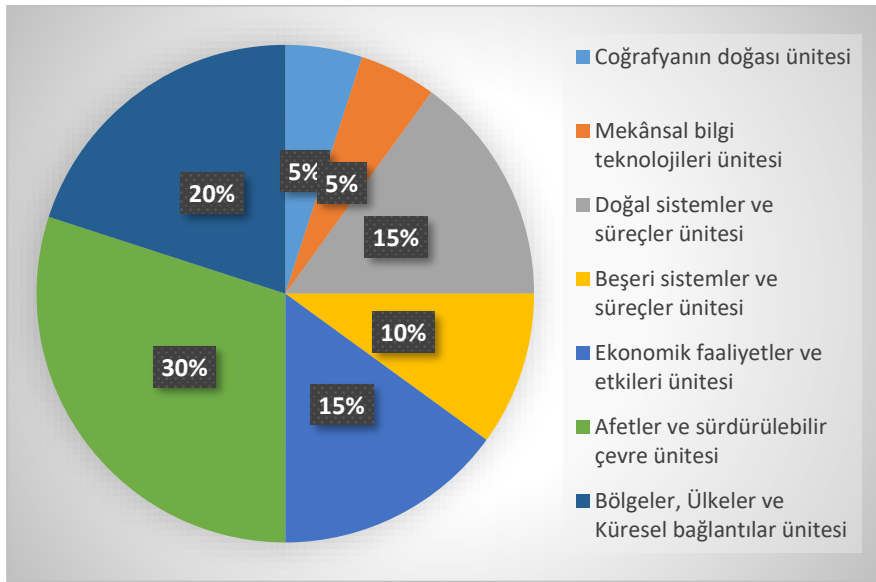
2024 CDÖP'ta 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersi programında bulunan toplam 20 kazanımın %10'u (2 kazanım - COĞ.12.4.2 ve COĞ.12.7.1 nolu kazanımlar) üstbilişsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı D2 hücresinde yer almaktadır. Toplam 20 kazanımın %25'i (5 kazanım- COĞ.12.3.2;COĞ.12.5.1; COĞ.12.5.3; COĞ.12.6.1 ve COĞ.12.6.2. nolu kazanımlar) üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde ifade edilmiştir. Toplam 20 kazanımın %5'i (1 kazanım - COĞ.12.6.6 nolu kazanım) üstbilişsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı D5 hücresinde yer alırken %5'i (1 kazanım COĞ.12.6.5 nolu kazanım) üstbilişsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı D6 hücresinde bulunmaktadır (Tablo 24).

Bu durumda 2024 CDÖP'ta yer alan 12'nci sınıf coğrafya dersi kazanımlarının yaklaşık yarısının (%45-9 kazanım) kavramsal ve üstbilşsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı hücrede yer aldığı görülmektedir. Kazanımların %15'nin (3 kazanım) kavramsal bilgi-yaratma basamağı (1 kazanım), üstbilişsel bilgi -değerlendirme basamağı (1 kazanım) ve üstbilşsel bilgi-yaratma basamağının (1 kazanım) çakıştığı hücrelerde yer alması (Tablo 24) öğrencilere orta ve üst düzey bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik çaba olarak değerlendirilmelidir.

4.10. MEB 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışları

MEB 2024 CDÖP'da yer alan toplam 76 kazanımın yaklaşık olarak % 26'i (20 kazanım) 12'nci sınıf coğrafya dersi kazanımları oluşturmaktadır. 12 sınıf kazanımlarının yarısının afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi ile bölgeler, ülkeler ve küresel

bağlantılar üniteleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. 12'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer alan toplam 20 kazanımın %30'u (6 kazanım) afetler ve sürdürülebilir çevre üniteleri kapsamında yer alırken %20'si (4 kazanım) bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesi kapsamında yer almaktadır. Bu ders kapsamında yer alan toplam 20 kazanımın %15'i (3 kazanım) ekonomik faaliyetler ve etkileri, %15'i (3 kazanım) doğal sistem ve süreçler ile %10'u (2 kazanım) beşeri sistem ve süreçler üniteleri kapsamında yer almaktadır. Toplam 20 kazanımın %5'i (1 kazanım) coğrafyanın doğası ünitesi ve %5'i (1 kazanım) mekânsal bilgi teknolojileri üniteleri kapsamında yer aldığı görülmektedir (Tablo 18 ve 24, şekil 26).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 26. 2024 CDÖP yer alan 12'nci sınıf düzeyi coğrafya dersine ait kazanımların YBT'ye göre ünitelere dağılışı

MEB, 24: 98-121

Üniteler kapsamında yer verilen bu kazanımların YBT'ye göre dağılımlarına bakıldığında kazanımların büyük bir kısmının (Yaklaşık olarak %50'si - 9 kazanım) kavramsal ve üstbilişsel bilgi ile analiz basamaklarının çakıştığı B4 ve D4 hücrelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca kavramsal ve üstbilişsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 ve D2 hücrelerinde de (B2 hücresinde 4 kazanım, D2 hücresinde 2 kazanım) kazanımların %30'u (6 kazanım) yer almaktadır (Tablo 24). Buna göre 2024 CDÖP'da yer alan kazanımların büyük kısmı kavramsal ve üstbilişsel bilgi ile anlama ve analiz basamaklarının çakıştığı B2, D2 ve B4 ve D4 hücrelerinde yer aldığı görülmektedir (Tablo 24). Bu durumda 2024 CDÖP 12'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer verilen kazanımların öğrenciye temel bilgiden çok orta ve üst bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir.

2024 CDÖP'da 12'nci sınıf coğrafya dersi kapsamında yer alan kazanım ünitelere dağılışı (MEB, 24: 98-121) ile ilgili aha ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

4.10. 1. Coğrafyanın doğası ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP'da 12'nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında coğrafyanın doğası ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.12.1.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımın YBT'de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.1.1. Geleceğin dünyasında coğrafya biliminin etkilerine ilişkin öngörüde bulunabilme*” (MEB, 24: 98).

Kazanım fiil ifadesi olan “*Öngörüde bulunmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sonuç çıkarma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Geleceğin dünyasında coğrafya biliminin etkileri*” kavramsal bilgi ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.10. 2. Mekânsal bilgi teknolojileri ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 12’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında mekânsal bilgi teknolojileri ünitesine ait 1 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.12.2.1 numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım “*COĞ.12.2.1. Mekânsal veriler kullanılarak CBS’de oluşturulan tematik haritalardan uygulamalar yapabilme*” (MEB, 24: 101).

Kazanım fiil ifadesi olan “*yapmak*” bilişsel süreç boyutu uygulama basamağı yapma alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Mekânsal veriler kullanılarak CBS’de oluşturulan tematik haritalardan*” işlemsel bilgi basamağı uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.10. 3. Doğal sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 12’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında doğal sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.12.3.1; COĞ.12.3.2 ve COĞ.12.3.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.3.1. Toprak oluşum sürecini toprak türleri açısından yapılandırabilme*” (MEB, 24: 104).

Kazanım fiil ifadesi olan “*yapılandırmak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Toprak oluşum sürecini toprak türleri açısından*” kavramsal bilgi

basamağı teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.3.2. Türkiye’de toprak kullanımının etkilerini sorgulayabilme*” (MEB, 24: 104).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye’de toprak kullanımının etkileri*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanın üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.3.3. Coğrafi faktörlerin dünya ve Türkiye’deki bitki örtüsünün çeşitliliği ve dağılışı üzerindeki etkisi hakkında haritalardan çıkarım yapabilme*” (MEB, 24: 104).

Kazanım fiil ifadesi olan “*çıkarmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı sonuç çıkarma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Coğrafi faktörlerin dünya ve Türkiye’deki bitki örtüsünün çeşitliliği ve dağılışı üzerindeki etkisi hakkında haritalardan*” işlemsel bilgi uygun yöntemlerin ne zaman kullanılacağına ilişkin belirlenmesine ilişkin kriterler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.10. 4. Beşeri sistemler ve süreçler ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 12’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında beşeri sistemler ve süreçler çevre ünitesine ait 2 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.12.4.1 ve COĞ.12.4.2 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.4.1. Kültür-mekân etkileşimini coğrafi açıdan sorgulayabilme*” (MEB, 24: 108).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Kültür-mekân etkileşimini coğrafi açıdan*” kavramsal bilgi ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.4.2. Kültürel peyzajı sürdürülebilirlik açısından karşılaştıracabilme*” (MEB, 24: 108).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Kültürel peyzajı sürdürülebilirlik açısından*”  stbilişsel bilgi uygun bağlamsal ve koşullu bilgi de dahil olmak üzere bilişsel görevler hakkında bilgi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım  stbilişsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı D2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.10. 5. Ekonomik faaliyetler ve etkileri  nitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CD P’da 12’nci sınıf coğrafya dersi  ğretim programında ekonomik faaliyetler ve etkileri ünitesine ait 3 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.12.5.1; COĞ.12.5.2 ve COĞ.12.5.3 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 23). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşıağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.5.1. Dünya ve Türkiye’deki ulaşımların sistemlerinin gelişim sürecinde meydana gelen değişim ve sürekliliği algılayabilme*” (MEB, 24: 111).

Kazanım fiil ifadesi olan “*algılamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Dünya ve Türkiye’deki ulaşımların sistemlerinin gelişim sürecinde meydana*

gelen değişim ve sürekliliği” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştirt (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.5.2. Küresel ticaretin mekânsal bağlantılarını çözümleyebilme*” (MEB, 24: 111).

Kazanım fiil ifadesi olan “özmek” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Küresel ticaretin mekânsal bağlantılar*” kavramsal bilgi basamağı ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştirt (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.5.3. Turizm faaliyetlerinin dünya ve Türkiye’deki sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve çevresel etkilerini sorgulayabilme*” (MEB, 24: 111).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Turizm faaliyetlerinin dünya ve Türkiye’deki sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve çevresel etkileri*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştirt (Tablo 24).

4.10. 6. Afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 12’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında afetler ve sürdürülebilir çevre ünitesine ait 6 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanımlar COĞ.12.6.1; COĞ.12.6.2; COĞ.12.6.3; COĞ.12.6.4; COĞ.12.6.5 ve COĞ.12.6.6 numaralı kazanımlardır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımların YBT’de hangi hücrede niçin yer aldıkları ile ilgili açıklamalar aşığıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.6.1. Türkiye’de toprağın sürdürülebilir kullanımını sorgulayabilme*” (MEB, 24: 115).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sorgulamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı irdeleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye’de toprağın sürdürülebilir kullanımı*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.6.2. Türkiye’deki bitki topluluklarında görülen değişim ve sürekliliği algılayabilme*” (MEB, 24: 115).

Kazanım fiil ifadesi olan “*algılamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütleme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Türkiye’deki bitki topluluklarında görülen değişim ve sürekliliği*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.6.3. Türkiye ve farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerde çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla hazırlanan politika ve uygulamaları karşılaştırabilme*” (MEB, 24: 115).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Türkiye ve farklı gelişmişlik seviyesine sahip ülkelerde çevre sorunlarının önlenmesi amacıyla hazırlanan politika ve uygulamaları*” kavramsal bilgi ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.6.4. Doğal çevrenin korunması amacıyla yapılan organizasyon ve anlaşmaların etkisine ilişkin bilgi toplayabilme*” (MEB, 24: 115).

Kazanım fiil ifadesi olan “*toplamak*” bilişsel süreç boyutu analiz basamağı örgütlenme alt basamağı (Tablo 15), isim ifadesi “*Doğal çevrenin korunması amacıyla yapılan organizasyon ve anlaşmaların etkisi*” kavramsal bilgi ilkeler ve genellemeler bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.6.5. Dünya veya Türkiye’den örnek bir çevre sorununa yönelik çözüm önerisi geliştirebilme*” (MEB, 24: 115).

Kazanım fiil ifadesi olan “*geliştirmek*” bilişsel süreç boyutu yaratma basamağı planlama alt basamağı (Tablo 16), isim ifadesi “*Dünya veya Türkiye’den örnek bir çevre sorununa yönelik çözüm önerisi*” üstbilişsel bilgi kendini tanıma bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı D6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.6.6. Doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulan uygulamalara karar verebilme*” (MEB, 24: 116).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karar vermek*” bilişsel süreç boyutu değerlendirme basamağı denetleme alt basamağı (Tablo 16), isim ifadesi “*Doğal ve kültürel mirasa yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulan uygulamalar*” üstbilişsel stratejik bilgi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı D5 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.10. 7. Bölgeler, Ülkeler ve Küresel bağlantılar ünitesi ile ilgili kazanımların dağılışı

MEB 2024 CDÖP’da 12’nci sınıf coğrafya dersi öğretim programında bölgeler, ülkeler ve küresel bağlantılar ünitesine ait 4 kazanıma yer verilmiştir. Bu kazanım COĞ.12.7.1; COĞ.12.7.2; COĞ.12.7.3 ve COĞ.12.7.4; numaralı kazanımdır (Tablo 18 ve 24). Bu kazanımın YBT’de hangi hücrede niçin yer aldığı ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kazanım: “*COĞ.12.7.1. Uluslararası birlikteliklerin anlaşmazlıklara sunduğu çözümleri tartışabilme*” (MEB, 24: 121).

Kazanım fiil ifadesi olan “*tartışmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı tartışma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Uluslararası birlikteliklerin anlaşmazlıklara sunduğu çözümleri*” üstbilişsel stratejik bilgi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım üstbilişsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı D2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.7.2. Örnek ülkelerin ulaşım sistemlerini karşılaştırabilme*” (MEB, 24: 121).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Örnek ülkelerin ulaşım sistemleri*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.7.3. Örnek bir ülkeyi ticari faaliyetleri açısından sentezleyebilme*” (MEB, 24: 121).

Kazanım fiil ifadesi olan “*sentezlemek*” bilişsel süreç boyutu yaratma basamağı üretme alt basamağı (Tablo 16), isim ifadesi “*Örnek bir ülkeyi ticari faaliyetleri açısından*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu nedenle kazanım kavramsal bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı B6 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

Kazanım: “*COĞ.12.7.4. Örnek ülkelerin turizm faaliyetlerini karşılaştırabilme*” (MEB, 24: 121).

Kazanım fiil ifadesi olan “*karşılaştırmak*” bilişsel süreç boyutu anlama basamağı karşılaştırma alt basamağı (Tablo 14), isim ifadesi “*Örnek ülkelerin turizm faaliyetleri*” kavramsal bilgi teoriler, modeller ve yapılar bilgisi alt basamağı (Tablo 13) ile ilgilidir. Bu

nedenle kazanım kavramsal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B2 hücresinde gösterilmiştir (Tablo 24).

4.11. MEB 2024 CDÖP’da yer alan kazanımların YBT tablosundaki dağılışı üzerine genel bir değerlendirme

MEB 2024 CDÖP’da yer alan kazanımların YBT’ye göre değerlendirilmesine bakıldığında programda alt düzey bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik olan olgusal bilgi ile hatırlama basamağının çakıştığı A1 hücresinde 1 kazanım, olgusal bilgi ile anlama basamağının çakıştığı B1 hücresinde 1 kazanım yer almaktadır. Bu iki kazanım toplam 76 kazanımın yaklaşık olarak %3’üne denk gelmektedir. Ancak olgusal bilgi ile orta düzey bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik olan bilişsel süreç basamaklarından analiz basamağının çakıştığı A4 hücresinde toplam kazanımların yaklaşık olarak %4’üne (3 kazanım) yer verildiği görölmektedir. Olgusal bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı A3 hücresi ve üst düzey bilgi ve beceriyi kazandırmaya yönelik olan değerlendirme ve yaratma basamaklarının çakıştığı A5 ve A6 hücrelerinde herhangi bir kazanıma yer verilmediği görölmektedir (Tablo 25).

Tablo 25. 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT tablosundaki genel dağılışları

	A.Olgusal Bilgi	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU			
		1. Hatırlama	2. Anlama	3. Uygulama	4. Analiz
	COĞ.9.1.3		COĞ.11.3.1		COĞ.9.2.2 COĞ.9.6.1 COĞ.9.6.2
COĞ.9.1.1; COĞ.9.7.1 COĞ.10.2.1; COĞ.10.4.2; COĞ.10.5.1; COĞ.10.7.1 COĞ.11.7.2; COĞ.11.7.3;COĞ.11.7.5; COĞ.12.1.1; COĞ.12.6.3 COĞ.12.7.2; COĞ.12.7.4					COĞ.9.1.2;COĞ.9.2.3; OĞ.9.3.2 COĞ.9.3.4; COĞ.9.5.1 COĞ.10.1.1;COĞ.10.3.1;COĞ.10.3.2 COĞ.10.3.3;COĞ.10.4.1 COĞ.11.1.1;COĞ.11.4.1;COĞ.11.4.2 COĞ.11.5.5; COĞ.11.7.1 COĞ.12.3.1;COĞ.12.4.1; COĞ.12.5.2; COĞ.12.6.4
COĞ.12.7.3					

D.Üstbilgişel bilgi	C.İşlemsel Bilgi
COĞ.11.5.3 COĞ.12.4.2 COĞ.12.7.1	COĞ.9.3.1; COĞ.9.4.1; COĞ.9.4.2 COĞ.9.4.3; COĞ.9.6.3 COĞ.10.5.2; COĞ.12.3.3
	COĞ.9.2.1; COĞ.11.2.1 COĞ.11.7.4; OĞ.12.2.1
COĞ.10.6.1;COĞ.10.6.4 COĞ.11.5.4; COĞ.11.5.1 COĞ.11.6.2;COĞ.11.6.3 COĞ.12.3.2;COĞ.12.5.1 COĞ.12.5.3;COĞ.12.6.1 COĞ.12.6.2	COĞ.9.4.4; COĞ.10.3.4; COĞ.10.3.5 COĞ.10.6.2; COĞ.11.3.2
COĞ.12.6.6	COĞ.10.6.3 COĞ.11.5.2
COĞ.11.6.1; COĞ.12.6.5	COĞ.9.3.3; COĞ.10.2.2; COĞ.10.5.3

Kaynak: MEB, 2024: 16-121

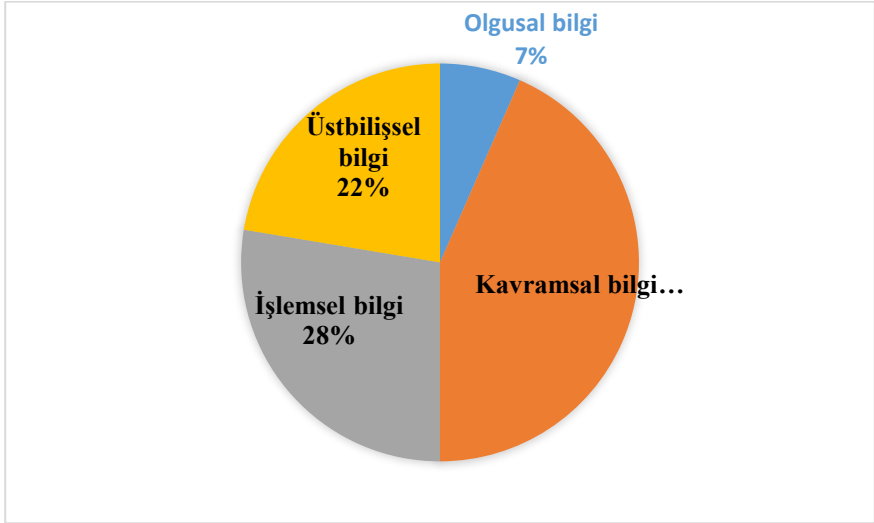
2024 CDÖP’da yer alan kazanımların YBT’ye göre değerlendirilmesine bakıldığında toplam 76 kazanımın %25’i (19 kazanım) kavramsal bilgi ile analiz basamağının çakıştığı B4 hücresinde toplandığı görülmektedir. Diğer taraftan toplam kazanımların yaklaşık olarak %17’si (13 kazanım) kavramsal bilgi ile anlama basamağını çakıştığı B2 hücresinde yer almaktadır. Bunun yanında toplam kazanımların yaklaşık olarak %1’i (1 kazanım) kavramsal bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı B6 hücresinde yer almaktadır. Kavramsal bilgi ile hatırlama basamağının çakıştığı B1, uygulama basamağının çakıştığı B3 ve değerlendirme basamağının çakıştığı B5 hücrelerinde herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir (Tablo 25).

Toplam 76 kazanımın yaklaşık olarak % 9’u işlemsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı C2 hücresinde, yaklaşık olarak %5’i (4 kazanım) işlemsel bilgi ile uygulama basamağının çakıştığı C3 hücresinde yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık olarak %7’si (5

kazanım) işlemsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı C4 hücresinde, yaklaşık olarak %3'ü (2 kazanım) işlemsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı D5 hücresinde ve yaklaşık olarak %4'ü işlemsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı C6 hücresinde yer almaktadır. İşlemsel bilgi ile hatırlama basamağının çakıştığı C1 hücresinde herhangi bir kazanıma yer verilmediği görülmektedir (Tablo 25).

Toplam kazanımların yaklaşık olarak %4'ü (3 kazanım) üstbilişsel bilgi ile anlama basamağının çakıştığı D2 hücresinde yer almaktadır. Kazanımların yaklaşık olarak %14'ü (11 kazanım) üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde ifade edilmiştir. Üstbilişsel bilgi ile değerlendirme basamağının çakıştığı D5 hücresinde kazanımların yaklaşık olarak %1'i (1 kazanım), üstbilişsel bilgi ile yaratma basamağının çakıştığı D6 hücresinde kazanımların %3'üne (2 kazanım) yer verilmiştir. Ancak, üstbilişsel bilgi ile hatırlama basamağının çakıştığı D1 ve uygulama basamağının çakıştığı D3 hücrelerinde herhangi bir kazanıma yer verilmemiştir (Tablo 25).

Kazanımların bilgi boyutu dağılımlarına bakıldığında kazanımların ağırlıklı olarak kavramsal ve işlemsel bilgi basamaklarında toplandığı görülmektedir. Toplam 76 kazanımın %43'ünün (33 kazanım) kavramsal, %28'inin (21 kazanım) işlemsel, %22'sinin (17 kazanım) üstbilişsel ve %7'sinin (5 kazanım) olgusal bilgi basamağında yer aldığı görülmektedir (Tablo 25, Şekil 27).

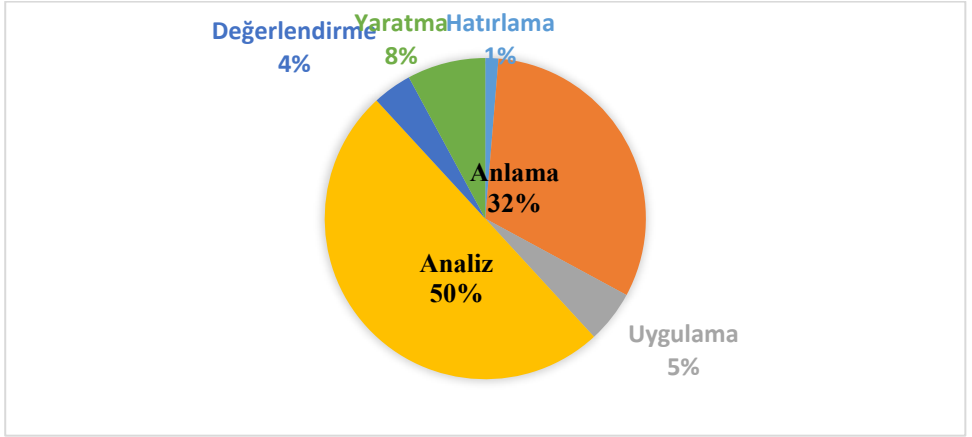

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 27: 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT bilgi boyutu basamaklarına genel dağılışları

Kaynak: MEB, 2024: 16-121

Kazanımların bilişsel süreç boyutu dağılışında analiz ve anlama basamaklarına ağırlık verildiği görülmektedir. Kazanımların %82'si bu iki basamakta toplanmıştır. Toplam 76 kazanımın %50'si (38 kazanım) analiz basamağında yer alırken %32'si (24 kazanım) anlama basamağında yer almaktadır. Toplam kazanımların %8'i (6 kazanım) yaratma basamağında yer alırken % 5'i (4 kazanım) uygulama %4'ü (3 kazanım) değerlendirme basamağında yer almaktadır. Kazanımların %1'i ise (1 kazanım) hatırlama basamağında yer almaktadır (Tablo 25 ve şekil 28).

*Grafikte rakamlar yuvarlatılarak verilmiştir

Şekil 28: 2024 CDÖP yer alan kazanımların YBT bilişsel süreç boyutu basamaklarına genel dağılışları

Kaynak: MEB, 2024: 16-121

Sonuç olarak MEB 2024 CDÖP’da yer alan toplam 76 kazanımın %42’si (32 kazanım) kavramsal bilgi-anlama ve analiz basamaklarının çakıştığı B2 ve B4 hücrelerinde yer almaktadır (Tablo 25). Dolayısıyla MEB 2024 CDÖP’da kazanım dağılışında daha büyük bir yapı içinde yer alan temel unsurlar ve bunların karşılıklı hareket etmesini sağlayan ilişkiler içeren kavramsal bilgi (Tablo 13) ile sözlü, yazılı ve grafik şeklinde sunulan öğretim mesajlarından anlam çıkarmayı hedefleyen anlama (Tablo 14) ve materyali parçalara ayırma, parçaların birbiriyle ve bütün ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu saptamayı kapsayan analiz (Tablo 15) basamaklarına daha fazla odaklandığı ortaya çıkmıştır. Toplam kazanımın %14’nün (11 kazanım) üstbilişsel bilgi ile analiz basamağının çakıştığı D4 hücresinde yer alması öğrencinin kendi biliş ve bilgisinin farkındalığını geliştirmeye yöneliktir ve bu nedenle önem arz etmektedir.

BÖLÜM V

KAYNAKÇA

Akdağ, A. K., & Sağer, T., (2021). Sanatsal Yaratım Süreci ve Bağlama Müziğinde Çalgısal Yaratıların Sınıflandırılması. *İDİL*, 78, 232-243. Doi: 10.7816/idil-10-78-06

Akalın, T.S. (2024). Program geliştirmede içeriğe bakış. M. Korucuk (Ed.), *Eğitimin temellerine bakış: Program geliştirmede yeni yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (s. 61-76). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Anderson, L.W. (2005). Objectives, evaluation, and the improvement of education. *Studies in Educational Evaluation*, 31, 102-113. Doi: 10.1016/j.stueduc.2005.05.004

Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., & Wittrock, M.C. (Eds.) (2018). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama* (Çev: D. A. Özçelik), (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Arı, A. (2013). Bilişsel alan sınıflamasında yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 259-290. doi.org/10.12780/UUSB164

Aslan Efe, H., İz, H., Gün, G., Erol, R. (2021). Marzano Taksonomisi'ne göre 5., 6., 7. ve 8. sınıf fen bilimleri dersi öğretim programındaki kazanımların incelenmesi. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 5(2), 275-295. Doi: <https://doi.org/10.35346/aod.847209>

Baki, A. (2008). *Kuramdan uygulamaya matematik eğitimi*. Ankara: Harf yayınları.

Bayram, A. (2017). Eğitim ile ilgili temel kavramlar. V. Sönmez (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (14. Baskı) içinde (s. 1-20). Ankara: Anı Yayıncılık.

Bayram, A. (2021). Neoliberal eğitim politikaları ve eğitim ilişkisi. A. Balyer, K. Özcan ve A. Bayram (Eds.), *Eğitim politikaları* (1. Baskı) içinde (s. 203-221). Ankara: Anı Yayıncılık.

Biggs, J. B. ve Collis, K. (1982). *Evaluating the Quality of Learning: the SOLO taxonomy*. New York: Academic Pres.

Birgin, O. (2016). Bloom taksonomisi. E. Bingölbali, S. Arslan, & İ. Ö. Zembat (Edit.), *Matematik Eğitiminde Teoriler* (ss.839-860). Ankara: Pegem Akademi.

Cantürk, E. ve Çakıcıoğlu Oban, R. (2022). DEÜ BEF Coğrafya Öğretmenliği Lisans Programının öğretim planlarındaki değişimlerin değerlendirilmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 1099-1122. Doi: 10.51460/baebd.1204184

Çelenk, S. (2016). Eğitimde program tasarlama ve geliştirme süreci. S. Çelenk (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 1-34). Ankara: Pegem Akademi.

Çelikkaya, K., Oktay, Ö., Yazar, A., Bayrakçıken, S., & Canpolat, N. (2021). Ortaöğretim biyoloji, fizik, kimya ve fen bilimleri derslerine ait öğretim programlarının Marzano taksonomisine göre analizi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 92-111. doi.org/10.17860/mersinefd.716221

Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Dettmer, P. (2006). New Blooms in Established Fields: Four Domains of Learning and Doing. *Roeper Review*, 28/2, 70-78. <https://doi.org/10.1080/02783190609554341>

Fink, L. D. (2003). *A self-directed guide to designing courses for significant learning*. San Francisco: Jossey-Bass. 03.10.2024 tarihinde chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.bu.edu/sph/files/2014/03/www.deefinkandassociates.com_GuidetoCourseDesignAug05.pdf adresinden alınmıştır.

Forehand, M. (2005). Bloom's taxonomy: Original and revised. In M. Orey (Ed.), *Emerging perspectives on learning, teaching, and technology* (pp: 41-47). Jacobs Foundation, Zurich, Switzerland. 25.03.2024 tarihinde https://textbookequity.org/Textbooks/Orey_Emergin_Perspectives_Learning.pdf adresinden alınmıştır.

Güleroğlu, H.D. (2017). Eğitim hedeflerinin sınıflaması ve test planının tasarlanması. R.N. Demirtaşlı (Ed.). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (4. Baskı) içinde (s. 101-144). Ankara: Anı Yayıncılık.

Gülersoy, A. E. & Gülersoy, Ö. (2023). Çevre Eğitimi ve İklim Değişikliği Dersi (6, 7 veya 8. Sınıflar) Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Bilişsel Alan Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 16(97), 1-16. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.71598>

Gümüş, N., Gülersoy, A. E., & Avcı, G. (2017). Arazi kullanım bilincinin üniversite öğrencileri açısından değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*, 56, p. 351-367. Doi: 10.9761/JASSS7006

Handayani, A., Sari, S.S., & Sumardi, S. (2019). Hots-based assessment: the story of English teacher's knowledge, beliefs, and practices. *Jurnal Bahasa Lingua Scientia*, 11(2), p. 273-290.

Huitt, W. (2011). Bloom et al.'s taxonomy of the cognitive domain. *Educational psychology interactive*, Valdosta, GA: Valdosta State University. 26.03.2024 tarihinde <https://www.edpsycinteractive.org/topics/cognition/bloom.pdf> adresinden erişilmiştir.

İlhan, A. & Gülersoy, A. E. (2019). Evaluation of the achievements of 10th grade geography course curriculum according to the revised bloom taxonomy. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 10-28. <https://doi.org/10.32003/iggei.474132>

Karadağ, R. & Kaya, Ş. (2017). Marzano Taksonomisi'ne göre ilkokul programlarındaki kazanımların değerlendirilmesi: Bir durum çalışması. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi [Journal of Theoretical Educational Science]*, 10(2), 220-250.

Korucuk, M. (2024). Program geliştirme ve eğitim 4.0. M. Korucuk (Ed.), *Eğitimin temellerine bakış: Program geliştirmede yeni yaklaşımlar* (1. Baskı) içinde (s. 7-24). İstanbul: Efe Akademi Yayınları.

Külahçı, Ş. G., & Taşpınar, M. (1993). Modüler öğretim yaklaşımı ve Fırat Üniversitesi'nde yapılan çalışmalar. *Eğitim ve Bilim*, 17 (90), 24-34.

Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory Into Practice*, 41, (4), 212-264. Doi: 10.1207/s15430421tip4104_2

Marzano, R. J. (2001). *Designing a new taxonomy of educational objectives*. California: Corwin Press.

Marzano, R. J., & Kendall, J. S. (Eds.). (2008). *Designing and assessing educational objectives: Applying the new taxonomy*. Corwin Press.

MEB (2018). Coğrafya Dersi Öğretim Programı. 02.10.2024 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=336> adresinden elde edilmiştir.

MEB (2024). *Orta öğretim coğrafya dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. 06.11.2024 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Meydan, H. (2018). Anlamlı Öğrenme Öz-Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(36), 95-118.

Oban Çakıcıoğlu, R. (2017). Coğrafya öğretiminde karikatür kullanımının önemi: Türkiye'nin doğal mirası dersi örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 46, s. 22-38.

Özcan, K.,& Çelik M.(2022). Bilgi çağında ekonomi ve yenilikçi üretim. K. Özcan (Ed.), *Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim* içinde (s.105-125). Anı Yayıncılık.

Özüpekçe, S., & Gümüş, N. (2020). Bir toponimi araştırması: Besni (Adıyaman) ilçesi köy adlarının coğrafi sınıflandırması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 25(44), 151-162. <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.804482>

Şahin, Ç. (2014). Öğrenme öğretme süreci. M. Arslan (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* içinde (s. 51-78). Ankara: Anı Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (24. Baskı). Ankara: Yargı Yayınevi.

Sıcak, A. (2014). Fen ve Teknoloji Öğretim Programı Sarmallığının İncelenmesi: 2005 Fen ve Teknoloji Öğretim Programı Örneği. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 182-192.

Sönmez, V. (2004). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2008). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı* (14. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2015). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Susam, B., & Demir, M. K. (2020). Öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 245-267. DOI: 10.38089/ekuaad.2020.18

Şanlı, C., & Pınar, A. (2017). An investigation of the social sciences courses exam questions according to revised Bloom's taxonomy. *Elementary Education Online*, 16(3), 949-959.

Tutkun, Ö. (2012). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi üzerine genel bir bakış. *Sakarya University Journal of Education*, 2(1), 14-22. <https://doi.org/10.19126/suje.47552>

TUİK (2024). *Nüfus ve demografi*. 06.11.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1> adresinden alınmıştır.

TDK (2024). *Taksonomi*. 18.12.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Ütkür Güllühan, N., & Bekiroğlu, D. (2022). 2018 Hayat Bilgisi Öğretim Programının Bilişsel, Duyuşsal ve Devinişsel Alan Açısından İncelenmesi. *International Primary Education Research Journal*, 6(1), 24-36.

Vikipedi (2024a). *Türkiye nüfus sayımları*. 06.11.2024 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_genel_n%C3%BCfus_say%C4%B1m%C4%B1 adresinden alınmıştır.

Vikipedi (2024b). *Bloom'un Taksonomisi*. 10.11.2024 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Bloom%27un_Taksonomisi#:~:text=Bloom'un%20Taksonomisi%2C%20e%C4%9Fitimde%20%C3%B6%C4%9Frenme,psikomotor%20alanlardaki%20%C3%B6%C4%9Frenme%20hedeflerini%20kapsar. Adresinden alınmıştır.

Yağan, S.A. (2022). Fink'in anlamlı öğrenme yaklaşımı ve hayat bilgisi öğretim programı kazanımlarının Fink Taksonomisine göre sınıflandırılması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (44), 42-53. <https://doi.org/10.33418/ataunikkefd.824505>

Yıldırım, K. (2016). Revize edilmiş Bloom taksonomisi fiil tablosu. 12.10.2024 tarihinde https://www.academia.edu/36264670/Revize_Edilmi%C5%9F_Bloom_Taksonomisi_Fiiller_Tablosu_ve_%C3%96rnekler adresinden alınmıştır.

Yılmaz, Ç. (2019). *Alfabemiz ve Yazımız Üzerine*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yay.

Yılmaz, Ç. (2024). Türkçede cümle öğelerinin sınıflandırılması üzerine bir ölçüt önerisi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(14), 470-494. Doi: 10.51531/korkutataturkiyat.1405031

